

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

ISSN-1300-0071
EKİM-ARALIK 2019
SAYI:127

TARIM VE MÜHENDİSLİK

Derginin dijital baskısı için QR kod okuyucu ile okutunuz.

“TARIM VE MÜHENDİSLİK” DERGİSİ

YAYIN-YAZI KURALLARI

Dergi Yayın Süresi: 3 ayda bir yayınlanır.

Yayın Türü: Yaygın süreli yayın

TMMOB-ZMO Tarım ve Mühendislik Dergisi Tarım, Ziraat Mühendisliği, Tütün Teknolojisi, Balıkçılık Teknolojisi ve Su Ürünleri Mühendisliği alanındaki makaleleri yayınlar. Eğer makale herhangi bir yayından üretilmişse (kitap, proje, tez çalışması vb.) dip not olarak belirtilmelidir. Basılacak makalelerin daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış olması, yayınlanmış ise belirtilmiş olması ve/veya yayın haklarının verilmemiş olması gerekir. Dergide yayımlanacak makalelerin her türlü sorumluluğu yazarına/yazarlarına aittir. Makale dili Türkçe olmalıdır. Çeviri ise mutlaka not düşülmelidir.

Dergiye gönderilen makaleler yayın ilkeleri doğrultusunda Yayın Kurulu tarafından ve/veya gerekli görüldüğünde Bilim Kurulu tarafından incelemeye alınır. Makale yayınlanmaya değer nitelikte değilse Yayın Kurulu yazara/yazarlara iade kararı verme hakkına sahiptir. Ayrıca yazım kurallarına uymayan veya anlatım dili yetersiz olan makaleler üzerinde Yayın Kurulu tarafından düzeltmeler yapılabilir.

Makaleler, A4 boyutunda, 12 punto Times New Roman yazı tipinde ve 1,5 satır aralıklı yazılmalıdır. Sayfanın sağında, solunda, altında ve üstünde 2,5 cm boşluk bırakılmalıdır. Makalenin her sayfası numaralandırılmalıdır. Yazar isim(ler)i açık olarak yazılmalı ve varsa unvan belirtilmelidir. Makalede sade ve öz Türkçe kullanımına özen gösterilmelidir.

Makale; Ana Başlık, Alt Başlıklara numara verilmelidir. 1.GİRİŞ, 2.MATERYAL VE YÖNTEM, (makale içeriğine göre yer alabilir), 3.ALT BÖLÜMLER, 4.SONUÇ-TARTIŞMA ve KAYNAKLAR bölümleri ile şekil, grafik, harita ve çizelgelerden oluşmalıdır. Makalede kullanılması durumunda Çizelgelere mutlaka numara verilmeli ve kaynak gösterilmelidir.

KAYNAKLAR bölümünde makale içinde yer alan tüm kaynaklar alfabetik olarak verilmelidir.

Dergide yayınlanması kabul edilen ve yayınlanan makalelerden, yazılardan Tarım ve Mühendislik Dergisi kaynak gösterilmek kaydıyla yararlanılabilir.

Dergimizde yayınlanması istenilen makaleler zmo@zmo.org.tr adresine gönderilmelidir.

TARIM VE MÜHENDİSLİK

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI YAYIM ORGANI
ÜÇ AYDA BİR YAYIMLANIR
YEREL SÜRELİ YAYIN
ISSN-1300-0071

SAHİBİ

Özden GÜNGÖR

SORUMLU YAZIŞLERİ MÜDÜRÜ

Prof. Dr. Cem ÖZKAN

YAYIN KURULU

Prof. Dr. İlhami BAYRAMİN

Hamdi ARPA

Murat ASLAN

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Belgin ÇAKMAK

Prof. Dr. Celalettin KOÇAK

Prof. Dr. Cem ÖZKAN

Prof. Dr. Dilek BOSTAN BUDAK

Prof. Dr. Gökhan ÇAYCI

Prof. Dr. Gökhan SÖYLEMEZOĞLU

Prof. Dr. Hasan SİLLELİ

Prof. Dr. Haydar ŞENGÜL

Prof. Dr. İbrahim ORTAŞ

Prof. Dr. Kemal BENLİOĞLU

Prof. Dr. Mehmet ERTUĞRUL

Prof. Dr. Serap PULATSÜ

Prof. Dr. Tacettin YAĞBASANLAR

Prof. Dr. Uygun AKSOY

Prof. Dr. Zeliha BARUT

Doç. Dr. Eylem POLAT

Doç. Dr. Yener ATASEVEN

YAYINA HAZIRLAYAN

Funda GACAL-ZMO

GRAFİK TASARIM

R. Figen KURAL-ZMO

KAPAK FOTOĞRAFI: Köy Enstitülü Öğrenciler Tarlada/ Alper AKÇAM Koleksiyonu

YÖNETİM YERİ

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Karanfil Sokak 28/18 Kızılay / ANKARA

Tel: 444 1 966 - Faks: 0 312 418 51 98 www.zmo.org.tr zmo@zmo.org.tr

BASIM

Tam Pozitif Reklamcılık ve Matbaacılık İç ve Dış Ticaret Ltd. Şti.

Adres: Çamlıca Mah. Anadolu Bulv. 145. Cad. No: 10/11 Yenimahalle / Ankara

Tel: 0 312 397 00 31 | Faks: 0 312 397 86 12

E-Posta: pozitif@pozitifmatbaa.com

3.500 Adet Basılmıştır. 10 Ocak 2020

YAZI YAYIN KOŞULLARI

Gönderilen yazılar yayınlansın, yayınlanmasın yazarına geri verilmez. Özgün derleme yazılarda fikir ve görüşler yazarına, çeviriden doğacak sorumluluklar ise çevirene aittir. Ziraat Mühendisleri Odası ve Tarım ve Mühendislik Dergisi yazılardan hiçbir şekilde sorumlu değildir. Yayın Kurulu gönderilen yazı üzerinde gerekli gördüğü değişikliği yapmaya yetkilidir.

Dergide yayımlanmış yazılar kaynak gösterilmek koşuluyla başka yayım organlarında kullanılabilir ya da aktarılabilir.

SUNUŞ	3
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI 65 YAŞINDA!	5
TÜRKİYE'DE TARIMSAL YÜKSEKÖĞRETİM	11
<i>Prof. Dr. Cemalettin Yaşar ÇİFTÇİ</i>	
ZİRAAT FAKÜLTELERİNDE ETİK EĞİTİMİ	19
<i>Prof. Dr. Neyyire Yasemin YALIM Prof. Dr. Cemal TALUĞ</i>	
TÜKETİM VE ANARŞİ KAOSUNDAN TEK ÇIKIŞ YOLU; YENİDEN KÖY ENSTİTÜLERİ....	26
<i>Dr.Alper AKÇAM</i>	
CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE TARIM POLİTİKALARI	35
<i>Ali Ekber YILDIRIM</i>	
KALMAYAN KÖYLÜ VE YOK OLAN KÜÇÜK ÇİFTÇİ İLE ÜLKEMİZDE TARIMSAL ÜRETİM ARTIRILARAK KIRSAL KALKINMA BAŞARILABİLİR Mİ?	40
<i>Baki Remzi SUIÇMEZ</i>	
PLANSIZ ARAZİ KULLANIMININ YENİ TEZAHÜRÜ: HOBİ BAHÇELERİ	54
<i>Doç. Dr. Müdahir ÖZGÜL</i>	
BESD-BİR BAŞKANI SAİT KOCA İLE SÖYLEŞİ	61
<i>Funda GACAL</i>	
SARIMSAK RAPORU/2019	64
İNCİR RAPORU / 2019	71
İSPANAK RAPORU/2019	79

SUNUŞ

Merhaba Sevgili Meslektaşlarım,

ODA'mızın 1980 yılından bu yana 39 yıldır yayınını kesintisiz sürdüren Tarım ve Mühendislik Dergisi'nin 127. sayısı ile sizlere merhaba demenin gurur ve mutluluğunu yaşıyoruz.

65 yıllık köklü bir geçmişe sahip çıkarak, ilkelerimizden asla vazgeçmeden, üyelerimizden aldığımız destek ile mesleğe, meslektaşlara ve ülke tarımına yönelik olarak hizmetler vermeye devam ediyoruz. Bu kapsamda 2020 yılı Ocak ayında, Türkiye'de Tarım Öğreniminin 174. Yıl Dönümü kutlamaları çerçevesinde, ODA'mız tarafından "Türkiye Ziraat Mühendisliği IX. Teknik Kongresi" düzenlenecektir. İki 1965 yılında düzenlenen Teknik Kongremiz, sırasıyla 1970, 1990, 1995, 2000, 2005, 2010 ve 2015 yıllarında düzenlenmiştir. Tarım sektörünün ekonomik, sosyal ve politik yönleriyle irdelenerek, sorunların saptandığı ve çözüm önerilerinin belirlendiği Kongrelerde, sektörün geleceği için yol haritası da çizilmektedir. Kongre katılımcıları, uzmanlar, akademisyenler, tarımın paydaşları son 5 yılda yaşanan gelişmeleri büyüteç altına alıp sektörün bütününe değerlendirirken, aslında bir anlamda tarımın içinde bulunduğu durumu da gözler önüne sermektedir.

Ziraat Mühendisleri Odası olarak, mesleğin ilk adımı olan ziraat fakültelerinde, geleceğe sağlam temellerin atılması gerektiğini düşünmekteyiz. Ziraat fakültelerinde eğitim sistemi; çağın gereklerine göre güncellenerek, teorik bilginin uygulama ile birleştirilmesi sağlanmalı, öğrencilere tarıma ilişkin olarak; üretim, pazarlama, çevre, etik ve sosyal disiplinleri ilgilendirebilen farklı işlemlere bütüncül bakabilme ve değerlendirebilme yetisinin de kazandırılması gerekmektedir.

Değerli Meslektaşlarım, dergimizin bu sayısında, tarım eğitimini farklı boyutlarda ele alınırken özellikle genç meslektaşlarımızın ODA'mızı daha yakından tanımasını istedik. Bu amaçla hazırladığımız "**Ziraat Mühendisleri Odası 65 Yaşında!**" başlıklı yazımız ile büyük ailemiz Ziraat Mühendisleri Odası'nın çalışmalarını sizlerle paylaşmak istedik.

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Öğretim Üyesi **Prof. Dr. Cemalettin Yaşar ÇİFTÇİ** tarafından hazırlanan "**Türkiye'de Tarımsal Yükseköğretim**" başlıklı yazı ise ziraat fakültelerinin genel durumu konusunda çarpıcı sonuçlar içermektedir.

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı Öğretim Üyesi ve Türkiye Biyoetik Derneği Başkanı **Prof. Dr. Neyyire Yasemin YALIM** ile Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Tarım Politikası ve Yayım Anabilim Dalı Emekli Öğretim Üyesi, Tarım ve Gıda Etiği Derneği (TARGET) Başkanı ve önceki dönemler ODA Başkanımız **Prof. Dr. Cemal TALUG** tarafından hazırlanan "**Ziraat Fakültelerinde Etik Eğitimi**" başlıklı yazı eminim ki okurlarımızın kendilerine "İyi nedir?", "ne yapmalı ve nasıl yaşamalıyız?" gibi soruları yöneltmesini sağlarken aynı zamanda olaylara farklı bir perspektiften bakmalarını sağlayacaktır.

Severek okuyacağınızı düşündüğüm diğer bir yazı ise Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Ankara Şube Başkanı **Dr. Alper AKÇAM** tarafından hazırlandı. "**Tüketim ve Anarşi Kaosundan Tek Çıkış Yolu; Yeniden Köy Enstitüleri**" başlıklı yazı, UNESCO'nun tüm gelişmekte olan ülkelere "örnek eğitim modeli" olarak önerdiği, örnek eğitim modeli olma yanında, modern üretim ve üretici örgütlenmesinin de belli ölçüde lokomotifini olmuş Köy Enstitülerimizi anlatmaktadır.

Dünya Gazetesi Tarım Yazarı **Ali Ekber YILDIRIM** tarafından kaleme alınan **“Cumhuriyetten Günümüze Tarım Politikaları”** başlıklı yazı, Cumhuriyet Döneminde Mustafa Kemal Atatürk’ün *“Ülkenin gerçek sahibi ve efendisi, hakiki müstahsil olan köylüdür”* sözüne dayanarak tarım politikalarının oluşturulduğunu, köylüyü hangi politikalar sonucunda yeniden üretime yönlendirerek, toprağına sahip çıkmasının sağlandığını, daha sonraki yıllarda ise tarımın nasıl adım adım bitirildiğini ve günümüzde tarımın stratejik bir sektör olarak görülmemesine yol açan tarım politikalarını neden- sonuç ilişkisi içerisinde irdelemektedir.

TMMOB Yönetim Kurulu Üyemiz **Baki Remzi SUIÇMEZ** tarafından hazırlanan **“Kalmayan Köylü ve Yok Olan Küçük Çiftçi ile Ülkemizde Tarımsal Üretim Artırılabilir mi?”** konu başlıklı yazı ile ülkemiz tarım sektörünün 1980’lerdeki küreselleşme dalgasıyla nasıl bir değişim süreci yaşadığını ve bu değişimin çarpıcı sonuçlarını gözler önüne sermektedir.

Sevgili Meslektaşlarım, ülkemizde kentsel alanların artması ve insanların bir nebze olsa doğal olan alan arayışları sonucu hobi bahçeleri kurulmuştur. Ancak son dönemde uygulaması yapılan hobi projelerinin neredeyse tamamı arazi planlaması kurallarına aykırıdır. Dergimizin bu sayısı için Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Bölümü Öğretim Üyesi **Doç. Dr. Müdahir ÖZGÜL**, **“Plansız Arazi Kullanımının Yeni Tezahürü: Hobi Bahçeleri”** başlıklı yazısında bu konuyu sizler için irdeleyerek, hobi bahçelerinin etkilerini ortaya koymaktadır.

“Beyaz Et Sektörü” hakkındaki sorularınıza ışık tutmak için Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçıları Birliği Derneği Yönetim Kurulu Başkanı **Dr. Sait KOCA**’ya yönettiğimiz soruların cevaplarını ise Dergimizin ilerleyen sayfalarında bulabilirsiniz.

Sevgili Meslektaşlarım, 2018 ve 2019 yıllarında toplam 24 rapor hazırladık. Ürün bazında hazırladığımız raporlarda, tarım ürününün Türkiye’de üretim-ekim alanı-verim, illere göre üretim-ekim alanı-verim, dünyada üretim, Türkiye’nin ithalat ve ihracat verileri, dünyada ithalat ve ihracat rakamları değerlendirilirken, üründe yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerini paylaştık. Bu anlamda; buğday, şekerpancarı, pamuk, ayçiçeği, kenevir, patates, süt, karpuz, kavun, mısır, fındık, mercimek, fasulye, nohut, hayvancılık... raporlarımız önemli bir bilgi kaynağı olarak büyük ilgi görmektedir. Bizler kamuoyunu bilgilendirmeye yönelik raporlar hazırlamaya devam ediyoruz. Dergimizin bu sayısında yer alan sarımsak, incir ve ıspanak raporlarını ise sizlerin beğenisine sunuyoruz.

Sevgili Meslektaşlarım,

Bir demokratik kitle örgütü olan Ziraat Mühendisleri Odası; bilime, gerçeğe ve demokrasiye olan sarsılmaz inancı, kamu yararını her şeyden üstün tutan yurtsever tutumu, doğruyu yanlıştan bir çırpıda ayıran örgüt sağduyusu ile ülke sorunlarına ilişkin sağlam duruşunu pekiştirerek yoluna devam etmektedir.

Yolumuz açık olsun.

Selam ve saygılarımla

Özden GÜNGÖR

Başkan

ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI 65 YAŞINDA!

TARIMSAL YÜKSEK ÖĞRETİMİN BAŞLAMASI

Ülkemizde lise sonrası tarım alanında eğitim vermek üzere açılan ilk eğitim kurumu 1848 yılında İstanbul'da eğitime başlayan "Mektebi Ziraat-ı Ali" adını taşıyan okuldur. Mektebi Ziraat-ı Ali'nin kuruluş yılı, tarımsal eğitim ve öğretimin başlangıç tarihi olarak kabul edilmekte, her yıl 10 Ocak tarihinde yapılan kutlamaların dayanağını oluşturmaktadır.

Mektebi Ziraat-ı Ali 1850'de Bayındırlık Bakanlığına bağlanmış, daha sonra da kapatılmıştır.

Bu okulun kapatılması sonrası tarım ve veterinerlik alanında eğitim vermek amacıyla 1891 yılında Halkalı Ziraat ve Baytar Mektebi kurulmuştur. Halkalı Ziraat ve Baytar Mektebi 1895 yılında Baytar sınıfındaki öğrencilerin ayrı bir yere taşınması sonrası, "Halkalı Ziraat Mektebi Ali"si adını almış, 1933 yılında Ankara'da Yüksek Ziraat Enstitüsünün açılması üzerine Ziraat Meslek Lisesine dönüştürülmüştür.

Yüksek Ziraat Enstitüsü daha sonra Ziraat Fakültesi adını almış, bu fakülteyi 1955 yılında İzmir'de, 1957 yılında Erzurum'da açılan ziraat fakülteleri takip etmiştir. Bugün 40 adet ziraat mühendisliği eğitimi veren fakülte bulunmaktadır. Bunlardan Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Kocaeli Üniversitesi Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakültesi ile Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fethiye Tarım Bilimleri Fakültesi henüz eğitime başlamamıştır.

ZİRAAT MÜHENDİSLERİNİN ÖRGÜTLENMESİ

Cumhuriyet tarihinde mühendislik ve mimarlık meslekleri ile ilgili olarak yapılan ilk yasal düzenleme, 1927'de çıkarılan 1035 sayılı "Mühendislik ve Mimarlık Hakkındaki Kanun"dur. 1035 sayılı Kanun 1938 yılında yürürlükten kaldırılarak, halen yürürlükte olan "mühendislik ve mimarlık unvan ve yetki ile sanat icra etmek isteyenlerin" haklarını düzenleyen 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkındaki Kanun çıkarılmıştır.

3458 sayılı Kanunda mühendislik ve mimarlık meslekleri ile ilgili hak ve yetkiler tanımlanmakla birlikte, mesleki örgütlenmeye ilişkin bir hususa yer verilmemiştir. 1954 yılında kabul edilen 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) Kanunu ile TMMOB ve meslek odalarının kuruluşuna ilişkin yasal düzenleme gerçekleştirilmiştir.

6235 sayılı Kanununun 16 ncı maddesinde "Orman ve ziraat yüksek mühendis ve mühendisleri de mensup buldukları cemiyetlerin umumi heyetleri kararı ile oda kurarak Birliğe dahil olurlar" hükmü bulunmaktadır. 29 Nisan 1939 tarihinde Ankara'da kurulmuş olan Türk Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliği (adı 1942 yılında Türk Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği olarak değiştirilmiştir) bu kapsamda Ziraat Mühendislerinin mesleki örgütü olarak görev almıştır. 6235 sayılı yasadaki hüküm doğrultusunda Türk Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği tarafından TMMOB'ye katılım kararını görüşmek üzere, 27.6.1954 tarihinde olağanüstü Genel Kurul toplantısı düzenlenmiştir. Açık oya sunulan "TMMOB'ye katılma teklifi" oybirliği ile kabul edilmiştir.

TMMOB'nin 18-22 Ekim 1954 tarihleri arasında yapılan 1. Genel Kurulu'na; Bayındırlık Bakanlığı temsilcileri, Türk Yüksek Mühendisler Birliği, Türk Mühendisler Birliği, Türk Yüksek Maden Mühendisleri Birliği, Karabük Ağır Sanayi Mühendisleri Derneği, Türk Mühendis Jeologlar Derneği, Harita ve Kadastrocular Derneği, Türk Ormancılar Cemiyeti, Türk Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği temsilcileri katılmışlardır.

Genel Kurula katılan meslek birlikleri 6235 sayılı yasanın Muvakkat ikinci maddesi gereği üyelerinin yüzde beşi nispetinde delege ile temsil edilmiştir. Türk Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği 1220 üyesi olduğundan, üye sayısının % 5'i olan 61 üye ile görev almıştır.

Genel Kurulda Elektrik Mühendisleri Odası, Gemi Mühendisleri Odası, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, İnşaat Mühendisleri Odası, Kimya Mühendisleri Odası, Maden Mühendisleri Odası, Makine Mühendisleri Odası, Mimarlar Odası, Orman Mühendisleri Odası ve Ziraat Mühendisleri Odası olmak üzere on meslek odasının kurulması kararı alınmıştır.

TMMOB'ye bağılı meslek odaları Anayasa'nın 135 inci maddesi kapsamında kamu kurumu niteliğinde mesleki örgütlerdir. Bugün TMMOB bünyesinde sonradan kurulan odalarla birlikte toplam 24 meslek odası yer almaktadır. Bu odalarda örgütlü yüzün üzerinde mühendislik, mimarlık disiplini yer almaktadır. TMMOB kanunu gereği, bir meslek disiplini, kendi meslek odasını kuruncaya kadar, TMMOB tarafından belirlenen en yakın meslek odasında örgütlenmektedir.

ODA ÖRGÜTLENMESİ

Ziraat Mühendisleri Odası (ZMO) bünyesinde Ziraat Mühendisleri dışında Su Ürünleri Mühendisleri, Balıkçılık Teknolojisi Mühendisleri, Tütün Teknolojisi Mühendisleri, Biyosistem Mühendisleri ile Su Bilimleri Mühendisleri de üye olarak yer almaktadır.

ZMO Ankara'da Genel Merkez olmak üzere, illerde üye sayısına göre şube ve temsilcilik şeklinde örgütlenmektedir. Şubeler üye sayısının 500'ü geçtiği illerimizde bulunmakta olup, 27 adettir. Üye sayısının 500'ün altında olduğu illerimizde temsilcilik şeklinde örgütlenmeye gidilmiştir. Temsilciliklerden üye sayısı 200 geçenlerde Yönetim Kurulu yapısı bulunurken, daha az üyenin bulunduğu temsilciliklerde Temsilci ve Temsilci Yardımcısından oluşan bir yönetim yapısı bulunmaktadır.

Oda idari organlarında yer alanlar hâkim gözetiminde yapılan seçimlerle iki yıllık süreyle göreve gelmektedir. Seçimlerde iki kademeli bir seçim yöntemi uygulanmaktadır. Şube ve Temsilciliklerde görev alacaklar, kendi illerindeki üyeler tarafından seçilmektedir. Bu seçimlerde ayrıca her il için, o ili temsil etmek üzere üye sayısına bağılı olarak tespit edilen sayıda Genel Kurul delegesi de seçilmektedir. Genel Kurul delegeleri ise daha sonra yapılan seçimle Genel Merkez yönetim, denetim organları ile TMMOB organlarında Oda adına görev yapacakları seçmektedir.

ZMO VE HUKUKİ DÜZENLEMELER

ZMO'nun tüm iş ve işlemler gerekli hukuki süreçlerden geçmiş, mevzuat kapsamında yürütülmektedir. Mevzuatlar, Resmi Gazete'de yayımlananlar ve Genel Kurul / Yönetim Kurulu Kararı ile yayımlanan mevzuatlar olmak üzere iki farklı özelliكتedir. Resmi Gazete'de yayımlanan mevzuatlar, üçüncü kişileri de ilgilendiren özellikte iken, Genel Kurul Kararı ile yayımlanan mevzuatlar daha çok ODA'nın iç işleyişi ile ilgili olan düzenlemelerdir. Resmi Gazete'de yayımlanan mevzuatlar Çizelge-1'de, diğer mevzuatlar ise Çizelge-2'de yer almaktadır.

Çizelge- 1 Resmi Gazete'de Yayımlanmış ODA Yönetmelikleri

Yönetmeliğin Adı	Tarih
Ana Yönetmelik	06.04.2005
Tarım Alet ve Makineleri Projelendirme Yetki Belgesi Yönetmeliği	11.08.2005
Meslek İçi Eğitim, Uzmanlık ve Belgelendirme Yönetmeliği	08.11.2005
Serbest Müşavirlik, Mühendislik Hizmetleri ve Belgelendirme Yönetmeliği	14.12.2005
Meslekî Denetim ve Asgari Ücret Yönetmeliği	23.05.2008
Bilirkişilik Yönetmeliği	13.07.2010

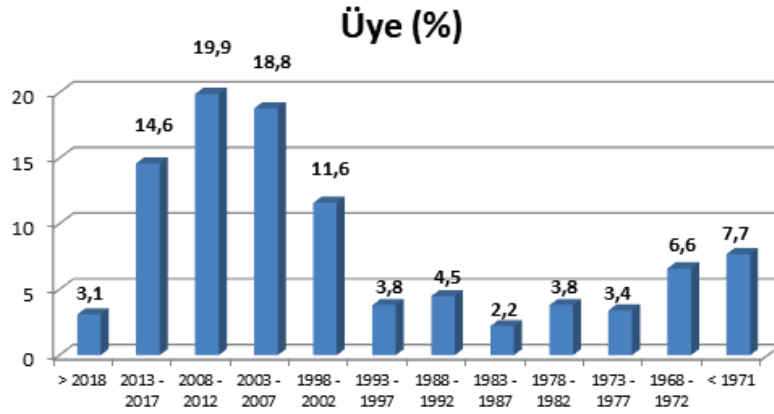
Çizelge- 2 Genel Kurul / Yönetim Kurulu Kararı ile Yayımlanmış Mevzuatlar

Meslek Dalı Ana Komisyonları Uygulama Yönetmeliği
Ziraat Mühendislerinin Hizmet Alanlarındaki Çalışmalarıyla İlgili Mesleki Denetim Uygulamaları ve Disiplin Hükümleri Hakkında Yönetmelik
Personel Yönetmeliği
Bilim, Hizmet, Teşvik ve Özel Ödül Yönergesi
Odası Lokal Yönergesi
TMB Ziraat Mühendisliği Öğrencileri Kolu Yönergesi

Bu mevzuatlar dışında, 6235 Sayılı TMMOB Kanunu (1954) ve bu kapsamda çıkarılmış TMMOB Yönetmelikleri, 7472 Sayılı Ziraat Yüksek Mühendisliği Hakkında Kanun (13/5/1960) ile Ziraat Mühendislerinin Görev ve Yetkilerine İlişkin Tüzük (24/1/1992) ZMO ile ilgili diğer mevzuat düzenlemeleridir.

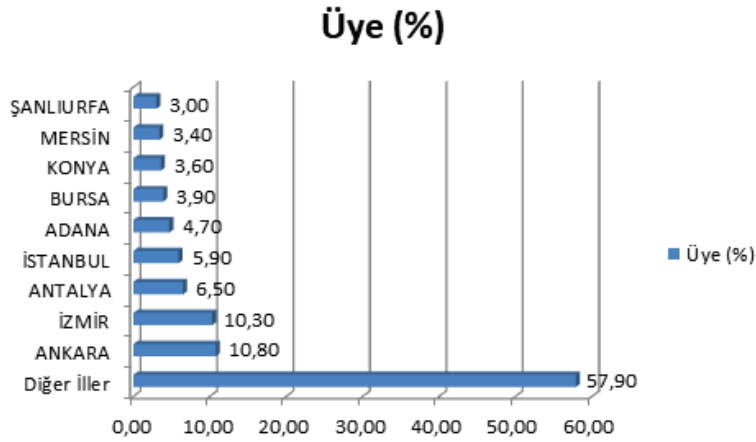
ODA ÜYELERİNİN DURUMU

Oda yönetim organlarında görev alanlar, gönüllülük ilkesi ile görev yapmakta olup, yapılan görev nedeni ile hiçbir ad altında maddi karşılık almamaktadır. ODA üyelerinin % 21,4'ü 1982 öncesi, % 22,2'si 1982-2002 döneminde, % 56,4'ü 2002 yılı sonrası dönemde üye olmuştur.

Grafik-1 Kayıt Tarihlerine Göre Üye Oranları

ZMO üyelerin % 69,7'si erkek, % 30,3'ü kadındır. Üyelerin % 10,8'i Ankara'da, % 10,3'ü İzmir'de ikamet etmektedir.

Grafik-1 İkamet Ettikleri İllere Göre Üye Oranları

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Anayasanın 135 inci maddesi kapsamında Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Örgütü, özgürlükler ve demokratik hakların savunulması kapsamında Demokratik Kitle Örgütü özelliklerini taşıyan; mesleki, demokratik kitle örgütüdür.

Ziraat Mühendisleri Odası, kamuoyu oluşturulması, kamuoyunun bilgilendirilmesi ve farkındalık yaratılması amacıyla; meslek ve meslektaşların hak ve menfaatlerinin korunmasına ve geliştirilmesine, tarımsal politikalara, tarımsal örgütlenmeye ve meslek alanına yönelik olarak değerlendirme, talep ve önerilerde bulunmaktadır.

Ziraat Mühendisleri Odası faaliyetlerini tek başına, TMMOB örgütlüğü içinde, tarımsal paydaş örgütlerle, demokratik kitle örgütleri ve sivil toplum örgütleriyle basın açıklamaları, rapor ve görüşler, salon etkinlikleri (panel, sempozyum, konferans), açık hava etkinlikleri (yürüyüş, miting) şeklinde gerçekleştirmektedir.

ZMO'nun Tarım ve Mühendislik adlı dergisi ve Ziraat Mühendisliği Haber Bülteni olmak üzere iki adet süreli yayını bulunmaktadır. Okuduğunuz dergi Tarım ve Mühendislik dergisinin 127 inci sayısını oluşturuyor. Haber Bülteninin ise 123 üncü sayısı bu ay içinde okurları ile buluştu.

ZMO tarafından 1965 yılından bu yana her beş yılda bir Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi düzenlenmektedir. Bu kapsamda 13-17 Ocak 2020 tarihleri arasında Türkiye Ziraat Mühendisliği IX. Teknik Kongresi düzenlenecektir.

İlk Genel Kurulunu 15 Ocak 1955 tarihinde yapmış olan ODA'mız, 47. Genel Kurulunu ise 14-15 Mart 2020 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirecektir.

ODA'mızı bugünlere getiren; her kademede görev almış tüm meslektaşlara, onlara bu görevlerini yapma konusunda güç ve cesaret veren tüm ODA üyelerine, çalışmaların yürütülmesinde özveri ile çaba harçayan tüm ODA çalışanlarına teşekkürü bir borç biliriz.

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI ÇALIŞMA İLKELERİ

1. Oda İşlev ve Sorumluluklarına İlişkin Temel İlkeler

- Oda çalışmaları halktan, emekten, demokratikleşmeden yana, laik, yurtsever ve anti-emperyalist anlayışla yürütülür.
- Oda çalışmalarında, meslek ve meslektaş sorunlarının ülke ve toplum sorunlarından ayrılmayacağı temel ilke kabul edilir.
- Meslek, Oda ve sektörle ilgili yapılmak istenen düzenlemelerin, alınacak kararların meslek, sektör ve kamu çıkarlarını gözetecek ve koruyacak şekilde hazırlanmasına katkı sağlanmaya çalışılır.
- “Kamu çıkarlarını korumak” halkın yanında, halkın yararına olmak anlamındadır. Meslekle ilgili alanlarda sorgulayıcı olmak, kamu çıkarlarını korumak için mücadele etmek Odanın vazgeçilmez görevidir.
- “Kamu yararına çalışmak” veya “kamu çıkarlarını gözetmek” demokratikleşme, insan hakları, sosyal adalet alanlarında da politikalar üretmeyi, çözümler önermeyi gerektirir. Oda bu gereklilik doğrultusunda kamuoyu oluşturmaya, kamuoyunda farkındalık yaratmaya yönelik çabalar içerisinde yer alır.
- Demokratik kitle örgütü niteliği ile organlarına dayalı çalışma yürütür. Eylem ve söylemlerinin hem yasal hem de etik açıdan toplumun kültürel değer ve inançlarını zedeleyici nitelikte olmamasını gözetir.
- Doğal kaynakların, çevrenin, toprakların, suların, meraların, ormanların korunması ve bu konuda her türlü mücadelenin yürütülmesi, toplumun bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve kamuoyu oluşturulması öncelikleri arasında yer alır.
- Kamu yararına çalışan benzer örgütler ve sivil toplum oluşumları ile sürekli ve yapıcı ilişkiler içerisinde olunur. Kurulan ilişkilerin açık, doğru, iki yönlü ve tarafların tam anlamıyla bilgilendirilmesine dayalı olmasına özen gösterir.
- Sıcak siyasetin, günlük siyasi tartışmaların dışında kalır. Siyasi partilerle ilişkilerin Odanın bağımsızlık ilkesinin zedelenmesine yol açmayacak nitelikte olmasına özen gösterir.
- Üyelerin, çalışanların hakları ile ilgili olarak ırk, renk, din, siyasi düşünce, felsefi inanç, mezhep, yaş ve bedensel engeller ve cinsiyete dayanan bir ayrıcalık yapmaz, fırsat eşitliği sağlayan tüm yasa ve düzenlemelere bağlı kalır.
- Çalışanları ile olan ilişkilerinde, dürüstlük, eşitlik, güvenli, adil ve sağlıklı bir çalışma ortamı sağlama, kişiliklerine saygı duyma, yasalara aykırı işlem yapmaya zorlamama, kişisel gelişimlerine katkıda bulunma temel ilkelerine uyar.

2. Mesleki Etkinlikler ve Üye İlişkilerine Yönelik İlkeler

- Mühendislik mesleğine sahip olanların ortak gereksinimlerini karşılamak, mesleki etkinliklerini kolaylaştırmak, mesleğin genel çıkarlara uygun gelişmesini sağlamak, meslektaşların birbirleriyle ve halkla olan ilişkilerinde dürüstlük ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplinini ve ahlakını korumayı esas alır.
- Bilim ve teknolojiyi insanlık yararına ve doğal dengeyi koruyacak biçimde kullanmayı mesleğinin temel ilkesi kabul eder.
- Ülkenin tarımsal sorunlarına, mesleğe, meslek alanına ilişkin konularda kongre, sempozyum, panel ve

benzeri etkinlikler düzenler.

- Mesleğin itibarını ve saygınlığını korumak ve yükseltmek için çalışır. Meslektaş haklarının korunması ve geliştirilmesi ile meslekle ilgili alanların düzenlenmesi ve iyileştirmesi için çaba harcamayı temel görevlerinden sayar.
- Meslek alanının düzenlenmesi, mesleğin uygulanmasına yönelik iyileştirmelerin yapılmasını amaçlar. Meslek ve Oda ile ilgili yasal düzenlemelerin sektörün ve mesleğin menfaatleri doğrultusunda şekillenmesi için gerekli girişimlerde bulunur.
- Ziraat Mühendisliği ve Oda üyesi diğer meslek disiplinlerine yönelik mühendislik eğitiminin iyileştirilmesine yönelik girişimlerde bulunur.
- Oda gücünü üyeden aldığı ve bu gücün harekete geçirilmesi gerektiğini kabul eder.
- Katılım mekanizmalarının yaşama geçirilmesinin farkında olarak, üyelerle sürekli ve sağlıklı ilişkinin kurulmasını esas alır.
- Zorunlu üyeliğin savunulmasıyla birlikte, gönüllülük esasına dayalı ilişkilerde üyenin Odaya katkısının daha nitelikli olduğunun bilinciyle, Odanın üyelerce “üye olunması gerekli” bir kurum olarak görülmesinin sağlanması esastır.
- Oda-üye ve üyeler arası ilişkilerinin geliştirilmesi için aktiviteler ve sosyal etkinlikler düzenler.
- Kamuda çalışan mühendislerin sendikal haklarını kazanma mücadelesine aktif destek verir.
- Özel sektörde çalışan meslek mensuplarının özlük haklarına, ekonomik ve sosyal gereksinimlerine yönelik çalışmalar yapar, bu konudaki çabaları destekler.
- Meslek alanına ilişkin gelişmelerin ve yeniliklerin izlenmesi, üyenin bu gelişmelerden yararlanması ve haberdar edilmesinin sağlanması temel hedeflerdendir.
- Odanın gelecek dönemde yöneticileri olacak olan öğrencilerin sorunlarına ilişkin çalışmalar yapar, öğrenci-oda ilişkilerinin güçlendirilmesine, öğrencilerin kişisel ve mesleki gelişimlerine yönelik etkinlikler düzenler.

3. Ülke Sorunlarına Bakış ve Örgütsel Bağımsızlığın Korunmasına İlişkin İlkeler

- Üyelerin mesleki, sosyal, kültürel, ekonomik gelişmeleri için örgütlü mücadeleyi ön planda tutar.
- Oda, halkın sağlıklı ve dengeli beslenmesini sağlayacak, kendi kendine yeterli bir tarımsal üretim yapısına sahip olunmasının, ulusal bağımsızlığın korunması ve ülkenin kalkınıp, gelişmesi için önemini farkında olarak hareket eder.
- İnsan haklarını, barışı, demokrasiyi, topluma saygıyı ön planda tutan ilişkiler geliştirir.
- Bilim ve teknolojinin gelişmesinin ve toplumun ilerlemesi doğrultusunda kullanımının ön koşulu olarak, özgür düşünce ortamı sağlayan demokrasiyi savunur. Demokratikleşme çabalarının içerisinde yer almaktan kaçınmaz. Demokrasi mücadelesi içerisinde yerel ve ülke geneli ölçeklerinde aktif rol alır.
- Ekonomik, demokratik, siyasal ve toplumsal haklar için mücadele eder. İnsan hakları ihlallerine karşı duyarlı davranılır. Bu alanlarda aynı duyarlılığı taşıyan diğer demokratik kitle örgütleri ile iş birliği yapar.
- Uzmanlık ve ilgi alanlarına giren konuların, yerel veya ülke düzeyinde gündem oluşturacak düzeye ulaştırılmasında ülkenin düşünen, üreten, çözümler öneren bütün kurumlarıyla kurumsal ilişki içerisinde olur.
- Kurumsal ilişkilerde bağımsızlık ilkesini göz önünde bulundurur. “Kamu çıkarlarını korumak” hedefini zedeleyecek veya Odayı çalışma programlarından, çalışma ilkelerinden ödün vermeye zorlayacak hiçbir ilişkiye girmez, hiçbir ilişkiyi sürdürmez.
- Her üyesinin farklı bir siyasal görüşü olacağını kabul etmekle birlikte, sıcak siyasetin, günlük siyasi tartışmaların dışında kalır. Siyasi partilerle ilişkilerin Odanın bağımsızlık ilkesinin zedelenmesine yol açmayacak nitelikte olmasına özen gösterir.

- Oda organlarında yer alan herkes, bu organların herhangi bir siyasi çalışmada basamak veya araç olarak kullanılmayacağını bilir.

4. Oda Bütçesinin Oluşumuna ve Uygulanmasına İlişkin İlkeler

- Oda örgütünde yardımlaşma ve dayanışma esastır. Oda bütçesinin uygulanmasında “Merkezi Bütçe” kavramını esas alır.
- Gelirleri öncelikle üye ödentileri ve üyelere bağımlı olan bir örgüt yaratılmasını amaçlar. Üye ödentilerinin toplanmasının, Oda Merkezine aktarımların ve birlik payının düzenli ödenmesinin örgütlülüğün en temel gereği olduğunu bilir.
- Ticari amaçlarla kurulmuş herhangi bir kurumun yapacağı veya yapmakta olduğu faaliyetleri örnek almaz.
- Yayımlanacak kitaplar, periyodikler, düzenlenecek uzmanlık eğitimleri, mühendislik mesleğinin geliştirilmesine ve uygulama alanlarına yönelik kurs ve seminerler esas gelir alanları olarak görülür.

5. Karar Alma Süreçlerine ve Merkezi İşleyişe İlişkin İlkeler

- Oda örgütünün en küçük biriminin iş yeri temsilciliği olduğu kabul edilir.
- İşyeri Temsilcilikleri, İl Temsilcilikleri, Şube Yönetimleri, Danışma Kurulu ve Oda Yönetim Kurulu zinciri karar alma süreci olarak kabul edilir.
- Birlikte düşünme, üretme ve yönetme mekanizmalarını güçlendirici çaba içinde olur.
- Her biriminde kararların alınmasında demokratik merkezîyetçilik ilkesini temel alır ve uygulanmasını sağlar.
- Alınacak kararların oluşmasında katılıma ve tüm görüşlerin dikkate alınmasına özen gösterir.
- Yapılan uygulamaların, karar alma süreci içerisinde yer alan tüm mekanizmaların denetleme ve sorgulamaya açık olduğu bilinir.
- Oda kanun, tüzük ve yönetmeliklerinin uygulanmasını esas alır.
- Oda gelenek ve kültürüne saygılı davranılmasını ve bunların geliştirilmesini ilke olarak kabul eder.
- Oda örgütünü kanun, tüzük ve yönetmeliklerin verdiği görev ve yetkiler ile Genel Kurul kararları doğrultusunda yönetmeyi en önemli görev olarak kabul eder.
- Oda Merkezi'nin işlevlerinin başında; örgütün etkin eşgüdümünü sağlamak, yayımlar çıkarmak, toplantılar düzenlemek gibi merkezi etkinlikleri planlamak ve uygulanmasını sağlamak ile örgütün dış ilişkilerini ulusal ve uluslararası düzeyde yürütmek gelir.
- Demokratik işleyişe uygun alınmış kararların uygulanmasının sağlanmasını, uygulanamıyor ise nedenlerinin araştırılıp demokratik karar oluşturma süreçlerinin yeniden çalıştırılmasını görev kabul eder.
- Üst düzeyde oluşan kurumsal ilişkilerinin yürütülmesi, bu ilişkilerin örgüt bağımsızlığını zedelemekten sürdürülmesini Oda Merkezinin görevi kabul edilir.
- Oda Merkezi sürekli komisyonlar yerine problem alanlarına yönelik süreli uzmanlık komisyonları oluşturmaya yönelir. Ancak yaygın, uzmanlık eğitimi vb. süreklilik gerektiren komisyonların devamı da sağlanır.
- Oda Merkezi ‘örgüt içi sürekli eğitimin’ gerçekleştirilmesinden sorumludur. Bu bağlamda, birim yöneticileri, teknik görevliler, büro çalışanları, sürekli periyodik eğitimlerden geçirilerek, örgüt içi işleyişte uyum sağlanır.
- Eğitimde merkezi koordinasyon, merkez ile şube ve temsilcilikler arası yatay ve dikey ilişkiler etkin şekilde sağlanır.

TÜRKİYE'DE TARIMSAL YÜKSEKÖĞRETİM

Prof. Dr. Cemalettin Yaşar ÇİFTÇİ¹

ÖZET

1848 yılında Mekteb-i Ziraiyi Şahane (Ziraat Talimhanesi) adıyla başlayan tarımsal yükseköğretim, 1892'de Halkalı Ziraat Mekteb-i Âli'si, 1930 yılında Ankara Yüksek Ziraat Mekteb-i, 1933 yılında Yüksek Ziraat Enstitüsü Ziraat Fakültesi, 30.06.1948 tarihinden itibaren Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi adıyla öğretimi sürdürmüş, bugün ise ülkemizde 129 devlet, 72 vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 201 üniversitenin 43'ünde tarımsal yükseköğretim, ziraat fakültesi ve diğer isimler altında sürdürülmektedir. 2018 – 2019 öğretim yılında 37 fakülte öğrenci talebinde bulunmuş 6 fakülte öğrenci talebinde bulunmamıştır. 171 yıldır ülke tarımına büyük hizmetler yapmış, bugün 81 milyon olan nüfusumuzun beslenmesinde büyük katkıları olan ziraat mühendislerini yetiştiren tarımsal yükseköğretim kurumlarının tarihini 3-5 sayfalık bir yazıda açıklamak oldukça zordur.

GİRİŞ

Ülkemizde sistemli ve belirli bir disiplin içerisinde yürütülen İlk tarımsal eğitim-öğretim faaliyeti 1848 yılında, İstanbul'un bugünkü adı ile Yeşilköy semtinde bulunan Ayamama Çiftliğinde kurulan Mekteb-i Ziraiyi Şahane (Ziraat Talimhanesi) ile başlamış, ancak okul 3 sene sonra kapatılmıştır. Daha sonraları bugünkü anlamıyla yükseköğretim sayılabilecek düzeyde öğretim yaptıran İki okuldan birisi İstanbul Halkalı'da diğeri de Bursa'da açılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar faaliyetine devam eden bu iki okuldan "Halkalı Ziraat Mekteb-i Alisi" mezunlarından birçok genç 1923 yılından başlayarak yurt dışına, özellikle Almanya'ya gönderilmiş; bu gençlere orada ileri bir öğretim görmek ve modern araştırma yöntemlerini tanımak olanağı sağlanmıştır. Ayrıca ülkenin tarımsal durumunu inceleyip bir rapor vermek üzere, 1927'de Almanya'dan bir bilim heyeti davet edilmiş; Oldenburg Heyeti diye anılan bu heyet raporlarındaki birçok öneri yanında modern bir Ziraat Yükseköğretim Kurumunun da açılmasını önermiştir. Bu öneri üzerine genç Türkiye Cumhuriyeti 5.7.1927 tarih ve 1109 sayılı Kanun'u çıkartarak (Ziraat ve Baytar Enstitüleri İle Ali Mekteplerin Tesisine ve Ziraat Tedrisatının İslahına Alt Kanun) çağdaş anlamda tarımsal yükseköğretimin temelini atmış ve yolunu açmıştır.

Yasa'nın uygulanmaya başlamasıyla 1928 yılında o zamanki adıyla "Halkalı Ziraat Mekteb-i Ali'si" kapatılmış; öğrencileri İstanbul Yüksek Orman Mektebine nakledilmiş; Ankara'da ise aynı yıl Yüksek Ziraat Enstitüsünün temeli atılmış ve Yüksek Ziraat Enstitüsünün bir öncüsü olarak 1930 yılında "Ankara Yüksek Ziraat Mektebi" açılmıştır. Yüksek Ziraat Enstitüsünün zamanına göre çok modern binaları ve tüm laboratuvarlarının donanımı beş yıl içerisinde tamamlanmış ve çağdaş anlamda Türkiye'nin İlk yükseköğretim kurumu olarak Cumhuriyetin 10. yıl kutlamalarının ertesi günü, 30 Ekim 1933'te Başvekil İsmet İnönü tarafından açılmıştır.

1946 yılında 4936 sayılı Üniversiteler Yasası çıktıktan sonra Enstitünün de üniversite olarak bu Yasa çerçevesine alınması yönünde eğilimler belirmiş; gerek hükümet gerekse Meclis nezdinde birçok girişimde bulunulmuştur. Ancak, maalesef Enstitünün "Tarım Üniversitesi" adı ile bütünlüğünü koruyarak devam edebilmesi mümkün olamamış; 1948 yılında çıkarılan "Üniversiteler Kanunu'na ek Kanun" ile tabii ilimler ve ziraat sanatlarını içine alan ziraat fakültesi ve veteriner fakültesi Ankara Üniversitesine; orman fakültesi de İstanbul Üniversitesine bağlanmıştır. 1950 yılında ziraat fakültesi içindeki tabii ilimler kadroları AÜ Fen Fakültesine aktarılarak AÜ Ziraat Fakültesi bugünkü yapısına dönmüştür. Günümüzde ziraat fakültesi sayısı çoğu yeterli fiziki ve bilimsel altyapı oluşturulmadan kurulanlar ile 43'e ulaşmıştır.

¹Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Öğretim Üyesi

1. CUMHURİYET ÖNCESİ TARIMSAL YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI

1.1. Mekteb-i Ziraiyi Şahane (Ziraat Talimhanesi)

Ülkemizde sistemli ve belirli bir disiplin içerisinde yürütülen ilk tarımsal eğitim öğretim faaliyeti Tanzimat Devri'nde 1848 yılında, İstanbul'un bugünkü adı ile Yeşilköy semtinde bulunan Ayamama Çiftliği'nde kurulan Ziraat Mektebi ile başlamıştır. O tarihte Büyük Reşit Paşa, İstanbul'da Yeşilköy civarında Ayamama Çiftliğinde, Davis isminde bir İngiliz'in pamuk ziraatı denemeleri yapmak ve sonra bu ziraati bölgeye yaymak üzere teşebbüse geçmiş olduğunu ve fakat bu teşebbüsün, iklimin elverişsizliği dolayısıyla başarı sağlayamadığını öğrenir. Davis bu maksat için Ayamama Çiftliğine birçok modern ziraat âleti ve vasıtaları getirmiş bulunuyordu. Bu durumdan haberdar olan Büyük Reşit Paşa, kurulmuş olan bu modern çiftlik tesislerinden, bir ziraat öğretim, kurumu olarak istifade etmeyi düşündü ve ilgililere burada, Grignon tipi 4 senelik bir Yüksek Ziraat Mektebi kurulmasını emretti. «Mektebi Ziraiyi Şahane» adı verilen bu mektebe, o zamanki Tıp Fakültesinin FKB si'ni okumakta olan talebeler arasında 28'i Müslüman 18'i Hristiyan olmak üzere toplam 46 öğrenci alındı. Bu suretle fen derslerini okumuş olan bu öğrencilerin 4 yıl yerine 3 yılda mezun olacakları ve bu suretle bir yıl kazanılmış olacağı düşüncesinin bir kararın verilmesinde hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, büyük umutlarla kurulan okul 3 sene sonra kapatılmıştır.

1.2. Halkalı Ziraat Mekteb-i Ali'si

Suphi Paşa'nın Ticaret ve Nafia Nazırlığında yeniden bir ziraat mektebi açılması kararlaştırılmış ve 21 Şevval 1301 (14 Ağustos 1884) tarihinde tüzüğü de yayımlanmıştır.

Mektebin teorik derslerle beraber uygulamalı bir surette öğretimde bulunabilmesi için İstanbul'a yakın bir çiftlikte açılması düşünülmüş, fakat İncirli, Ayamama Çiftlikleri gibi bu işe uygun çiftliklerden birini satın almaya imkân bulunamadığından, Halkalı civarında Mısırlı Hurşit Paşa'nın eşi Prenses Rukiye Hanım'ın arazisi satın alınarak mektebin orada yapılması kararlaştırılmıştır.

Halkalı binası bittikten sonra mektep 1307 (1891)' de açılınca okula sadece baytar mektebi talebesi alınmış ve Mehmet Ali Bey müdür tayin edilmiştir.

Ertesi sene okula ziraat öğrencileri de alınmış, okul Halkalı Ziraat ve Baytar Mekteb-i Ali'si adını almış, 1895 yılında baytar sınıfları İstanbul'a nakledilerek Halkalı binası, ziraat mektebine tahsis edilmiştir.

Mehmet Ali Bey, İstanbul'da açılan Baytar Mekteb-i Ali'sine müdür tayin olunmuş ve Halkalı Ziraat Mekteb-i Alisi Müdürlüğü Mazhar Bey'e verilmiştir.

2. CUMHURİYET DÖNEMİ TARIMSAL YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI

2.1. Ankara Yüksek Ziraat Mektebi

5.7.1927 tarih ve 1109 sayılı Ziraat ve Baytar Enstitüleriyle Ali Mektepleri Tesisine ve Ziraat Tedrisatının İslahına Alt Yasa'nın uygulanmaya başlamasıyla sayıları 12'yi bulan "tali ziraat mekteplerimin çoğu kapatılmıştır.

1928 yılında o zamanki adıyla "Halkalı Ziraat Mekteb-i Âlisi" de kapatılmış; öğrencileri İstanbul Yüksek Orman Mektebine nakledilmiştir, iktisat Vekâletinden ayrılan İstanbul'daki "Yüksek Baytar Mektebi" Maarif Vekâletine bağlanarak öğretime devam etmiştir

08.06.1930 tarihinde 1695 sayılı Yüksek Ziraat Mektebi Talebesinin Çiftliklerde Staj Yapmaları Hakkında Kanun kabul edilmiş ve 17.06.1930 tarihinde yayımlanmıştır. Aynı yıl öğrenci de alınmıştır.

2.2. Yüksek Ziraat Enstitüsü

10 Haziran 1933 tarihinde kabul edilen ve 20 Haziran 1933 tarihinde yayımlanan 2291 sayılı "Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Kanunu" ile Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulmuştur. Kanunun 2. Maddesine göre Yüksek Ziraat Enstitüsü;

Madde 2- Enstitü:

Tabii ilimler, Ziraat, Baytar ve Ziraat sanatları

namıyla dört fakülteden oluşmuştur. 18.06.1934 tarihinde kabul edilen ve 25.06.1934 tarihinde yayımlanan 2524 sayılı Kanun ile Orman Fakültesi de Yüksek Ziraat Enstitüsü kapsamına alınmış ve fakülte sayısı beşe çıkmıştır.

Yüksek Ziraat Enstitüsü; ülkede bilimsel araştırma ve öğretim alanında yeni bir çığır açmış ve çağdaş anlamda yenilikler getirmiştir, yenilikler:

- İlk kez batılı anlamda araştırma yapmak geleneğini yerleştirmiştir.
- Öğretim üyesi olacak gençlerin mutlaka doktora yapması zorunluluğunu getirmiştir.
- Yüksek ziraat enstitüsünde tam gün çalışma ilkesi getirilmiştir.
- Rektör ve dekanların seçimle atanması ilkesi getirilmiştir.

30 Ekim 1933 günü Yüksek Ziraat Enstitüsü O zamanki Başvekil ismet İnönü tarafından görkemli bir törenle açılmıştır.

4 fakülte ve 22 enstitü olarak eğitime başlamıştır. Ankara Yüksek Ziraat Mektebi öğrencileri, Yüksek Ziraat Enstitüsüne aktarılmış ve Yüksek Ziraat Enstitüsü ilk mezunlarını 1934 yılında vermiştir.

2.3. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi

07.07.1948 tarihli ve 5234 sayılı 'Üniversiteler Kanunu'na Ek Kanun ile Tabii ilimler ve Ziraat Sanatlarını içine alan "Ziraat Fakültesi" ve "Veteriner Fakültesi" Ankara Üniversitesine; "Orman Fakültesi" de İstanbul Üniversitesine bağlanmıştır. Daha sonra 18.03.1950 tarih ve 5595 sayılı "Ankara Üniversitesi Kuruluş Kadroları Hakkındaki 5595 Sayılı Kanunu'na Ek Kanun" ile Ziraat Fakültesi İçindeki tabii ilimler fakültesi kadroları AÜ Fen Fakültesine aktarılarak AÜ Ziraat Fakültesi bugünkü yapısına dönmüştür. 1933'te açılan yüksek ziraat enstitüsü 1948 yılında kapatılmıştır.

3. TÜRKİYE'DE BULUNAN ZİRAAT FAKÜLTELERİ

Ankara'da 1930 yılında kurulan Yüksek Ziraat Okulu öğrencileri, İnşaatlarının tamamlanması sonucu 30 Ekim 1933'te açılışı yapılan Yüksek Ziraat Enstitüsüne aktarılmıştır. Yüksek Ziraat Enstitüsünün fakültelerinden biri olan ziraat fakültesi, binaları, dershaneleri, laboratuvarları, yurtları, spor tesisleri vb. müstemilatı ile mükemmel bir tesis olarak hazır hale geldikten sonra Türkiye tarımının geliştirilmesi amacıyla 30 Ekim 1933 tarihinde Başbakan ismet İnönü tarafından açılmıştır. Bu enstitü gerek kuruluşu ve gerekse akademik faaliyetleriyle tam bir "Tarım Üniversitesi"dir.

Bugün Türkiye'de bulunan 201 üniversitenin (129 devlet, 72 vakıf üniversitesi) 43'ünde ziraat fakültesi

ve değişik isimler altında olan 37 fakülte öğrenci talebinde bulunmuştur.

Türkiye'de tarımsal yükseköğretim yapan fakülteler, Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1. Tarımsal yükseköğretim yapan fakülteler

	Üniversite	Fakülte
1	Akdeniz Üniversitesi (Antalya)	Ziraat Fakültesi
2	Ankara Üniversitesi	Ziraat Fakültesi
3	Atatürk Üniversitesi (Erzurum)	Ziraat Fakültesi
4	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	Ziraat Fakültesi
5	Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi (Balıkesir)	Ziraat Fakültesi
6	Bingöl Üniversitesi	Ziraat Fakültesi
7	Bursa Uludağ Üniversitesi	Ziraat Fakültesi
8	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Ziraat Fakültesi
9	Çukurova Üniversitesi (Adana)	Ziraat Fakültesi
10	Dicle Üniversitesi (Diyarbakır)	Ziraat Fakültesi
11	Ege Üniversitesi (İzmir)	Ziraat Fakültesi
12	Erciyes Üniversitesi (Kayseri)	Seyrani Ziraat Fakültesi
13	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Ziraat Fakültesi
14	Harran Üniversitesi (Şanlıurfa)	Ziraat Fakültesi
15	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	Ziraat Fakültesi
16	Iğdır Üniversitesi	Iğdır Ziraat Fakültesi
17	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Ziraat Fakültesi
18	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Ziraat Fakültesi
19	Kilis 7 Aralık Üniversitesi	Ziraat Fakültesi
20	Malatya Turgut Özal Üniversitesi	Ziraat Fakültesi
21	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Fethiye Ziraat Fakültesi
22	Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Samsun)	Ziraat Fakültesi
23	Ordu Üniversitesi	Ziraat Fakültesi
24	Selçuk Üniversitesi (Konya)	Ziraat Fakültesi
25	Siirt Üniversitesi	Ziraat Fakültesi
26	Şırnak Üniversitesi	Ziraat Fakültesi
27	Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi	Ziraat Fakültesi
28	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Ziraat Fakültesi
26	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Ziraat Fakültesi
30	Yozgat Bozok Üniversitesi	Ziraat Fakültesi
31	Adıyaman Üniversitesi	Tarım Bilimleri ve Teknolojileri Fakültesi
32	Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	Tarım Bilimleri ve Teknolojileri Fakültesi
33	Konya Teknik Üniversitesi	Tarım Bilimleri ve Teknolojileri Fakültesi
34	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Tarım Bilimleri ve Teknolojileri Fakültesi
35	Sivas Bilim ve Teknoloji Üniversitesi	Tarım Bilimleri ve Teknoloji Fakültesi
36	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakültesi
37	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakültesi
38	Düzce Üniversitesi	Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakültesi
39	Kocaeli Üniversitesi	Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakültesi
40	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (Rize)	Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakültesi
41	Uşak Üniversitesi	Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakültesi
42	Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi (Vakıf)	Tarım ve Doğa Bilimleri Fakültesi
43	Muş Alparslan Üniversitesi	Uygulamalı Bilimler Fakültesi
44	Sakarya Üniversitesi	Uygulamalı Bilimler Fakültesi

Çizelge 1'de görüldüğü gibi, tarımsal yükseköğretim yapan 30 fakülte ziraat fakültesi, 5 fakülte Tarım Bilimleri ve Teknolojileri Fakültesi, 6 fakülte Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakültesi, 1 fakülte Tarım ve Doğa Bilimleri Fakültesi ve 2 fakülte Uygulamalı Bilimler Fakültesi adı altında öğretim yapmaktadır.

4. TARIMSAL YÜKSEK ÖĞRETİMİNDE UYGULANAN EĞİTİM ÖĞRETİM SİSTEMLERİ

1930 yılından günümüze 8 farklı eğitim öğretim sistemi uygulanmıştır. Bunların uygulanma yılları aşağıda gösterilmiştir.

Yönetmeliklerin Uygulandığı Yıllar	
1.	1930- 1953
2.	1953 - 1960
3.	1960 - 1967
4.	1967 - 1977
5.	1977 - 1999
6.	1999 - 2002
7.	2002 - 2009
8.	2009- Devam ediyor.

4.1. 1930 -1953 Yılları Arasında Uygulanan Eğitim Öğretim Sistemi

Öğretim süresi: 4 yıl (1 (Staj) + 3)

Sistemi: Genel Eğitim

Verilen Unvan: Ziraat Yüksek Mühendisi

Öğretim Sistemi: Fakülteye kayıt olan öğrenciler 11 ay süreyle (Kasım başı - Eylül sonu) çiftliklerde staj yapmakta ve staj sonunda başarılı olan öğrenciler ikinci sınıfa devam etme hakkı kazanmakta, staj sınavında başarısız olan öğrenciler ise stajı yinelemek zorunda idiler.

Öğrencilere 2, 3, ve 4. sınıfta teorik dersler verilmekte ve bu derslerin uygulamaları yaptırılmaktaydı.

4.2. 1953 -1960 Yılları Arasında Uygulanan Eğitim Öğretim Sistemi

Öğretim süresi: 4 yıl

Sistemi: (Bölüm Sistemi)

Verilen Unvan: Ziraat Yüksek Mühendisi

Öğretim Sistemi: 13.10.1953 tarih ve 8532 sayılı Öğretim ve İmtihan Yönetmeliği'ne göre, pratik çalışmalar için bir ders yılı ayrılmamış, yapılması gereken pratik çalışmalar 4 yıllık öğretim süresinin tatil aylarına dağıtılmıştır.

Fakülteye girecek olan öğrenciler verecekleri dilekçede: 8 bölümden hangisine gireceklerini belirtmektedirler.

4.3. 1960 -1967 Yılları Arasında Uygulanan Eğitim Öğretim Sistemi

Öğretim süresi: 4 yıl

Sistemi: (Bölüm Sistemi)

Verilen Unvan: Ziraat Yüksek Mühendisi

Öğretim Sistemi: 12 Kasım 1960 gün ve 10653 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğrenci İmtihan Yönetmeliği'ne göre; öğrenciler bölüm tercihlerini, fakülteye kayıt yaparken yapmaktadırlar.

4.4. 1967 -1977 Yılları Arasında Uygulanan Eğitim Öğretim Sistemi

Öğretim süresi: 5 yıl

Sistemi: (3.5 + 1.5 Sistemi)

Verilen Unvan: Ziraat Yüksek Mühendisi

Öğretim Sistemi: 29 Haziran 1967 gün ve 12634 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Sınav Yönetmeliği'ne göre; öğrenciler ilk 7 yarıyıl ortak genel dersleri, son 3 yarıyılıda ise tercih ettiği bölüm derslerini almaktadır.

4.5. 1977 -1999 Yılları Arasında Uygulanan Eğitim Öğretim Sistemi

Öğretim süresi: 4 yıl

Sistemi: (Bölüm Sistemi)

Verilen Unvan: Ziraat Mühendisi

Öğretim Sistemi: Öğrenciler bölüm tercihlerini ÖSYM başvuruları sırasında yapmaktadırlar.

Ülke gerçeklerinden uzak, politik kaygılar ile her bir üniversite anlayışı ile açılan ziraat fakültelerine ihtiyacın dışında alınan kontenjanlar ve yeterli donanıma kavuşmadan mezun edilen diploma alan ziraat mühendislerinin işsizliği bir anda kamuoyunda "işsiz ziraat mühendisleri" kavramını oluşturmuştur. Eğitim kalitesinin düşüklüğü, işsizlik beraberinde yeni arayışları başlatmış ancak bugünkü yükseköğretim sistemimizin yarattığı, ek ders, ikinci öğretim ve politik baskıların oluşturduğu herkesi üniversiteli yapma anlayışı arayışların sonuçsuz kalmasına ve yeni arayışlara yönelmesine neden olmuştur. 1994 yılında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi olarak tarım üniversitesi kurulması konusunda çalışmalar başlatılmış ancak bu girişim bazı nedenlerle sonuçsuz kalmıştır.

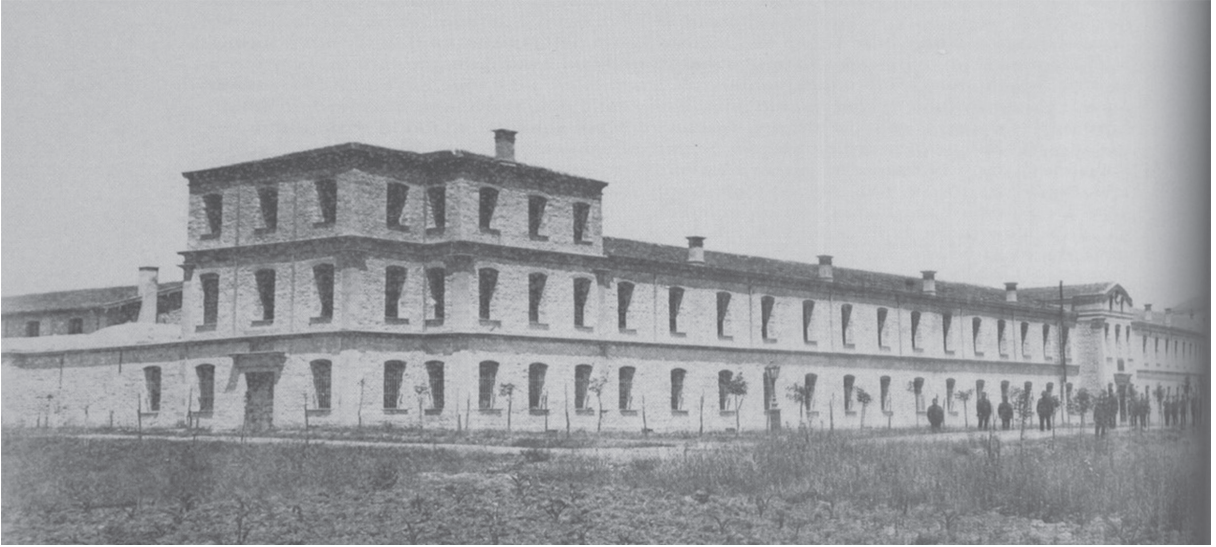
Bunun üzerine bölümlerin verdiği derslerin içeriğinin günün koşullarına göre düzenlenmesi ve çağın gereği olarak bazı yeni derslerin ilave edilmesi çalışmalarına başlanmıştır. Ancak bu çalışmaların sonuna gelindiğinde, Tarım Orman ve Su Ürünleri Konseyi aldığı bir kararla eğitim sistemini tamamen değiştirerek 22 yıldan beri uygulanan bölüm sistemini kaldırmış ve tüm ziraat fakültelerine lisans programı sistemini getirmiştir.

4.6. 1999 - 2002 Yılları Arasında Uygulanan Eğitim Öğretim Sistemi

Öğretim süresi: 4 yıl

Sistemi: (Lisans Programları Sistemi)

Verilen Unvan: Ziraat Mühendisi

Öğretim Sistemi: Ziraat Fakültelerinde lisans programları 1. Gıda Mühendisliği, 2. Peyzaj Mimarlığı, 3. Bitkisel Üretim, 4. Hayvansal Üretim ve 5. Tarım Teknolojisi olarak düzenlenmiştir. Bu Yönetmeliğe göre; öğrenciler ÖSYM başvurusunda lisans programı tercihlerini yapmakta, ilk 6 yarıyıl lisans programı ortak derslerini, son 2 yarıyıl tercih ettikleri bölüm derslerini almaktadırlar.

Bu Yönetmeliğe göre fakültelelere kaydedilen öğrenciler henüz mezun olmadan Tarım Orman ve Su Ürünleri Konseyi, 3+1 sistemine geçilmesine karar vermiştir.

4.7. 2002 - 2009 Yılları Arasında Uygulanan Eğitim Öğretim Sistemi

Öğretim süresi: 4 yıl

Sistemi: (3 + 1 Sistemi)

Verilen Unvan: Ziraat Mühendisi

Öğretim Sistemi: Bu Yönetmeliğe göre, öğrenciler ÖSYM başvurusuna göre; ziraat mühendisliği veya peyzaj mimarlığı programlarına alınmakta, ilk 6 yarıyıl ortak genel dersleri, son 2 yarıyıldaki tercih ettiği bölüm derslerini almaktadırlar.

4.8. 2009 - Devam ediyor Uygulanan Eğitim Öğretim Sistemi

Öğretim süresi: 4 yıl

Sistemi: Bölüm Sistemi

Verilen Unvan: Ziraat Mühendisi

1953 -1960, 1960 - 1967 ve 1977 -1999 yılları arasında uygulanan bölüm sistemine, 10 yıl gibi kısa bir sürede 2 farklı eğitim öğretim sistemi uygulandıktan sonra yeniden geçilmiştir.

Öğrenciler, ÖSYM yerleştirme programında bölüm tercihlerini yapmakta ve puanlarına göre doğrudan bölümlere yerleştirilmektedir.

5. TARIMSAL YÜKSEKÖĞRETİMDEKİ SORUNLAR

Bence, tarımsal yükseköğretimdeki temel sorunları 12 başlık altında toplamak, hatta sorunları artırmak olasıdır. Bu temel sorunlar,

1. Siyasilerin, siyasi nedenlerle Türkiye'nin hemen hemen her bölgesinde yan yana olan illerde gereğinden fazla ziraat fakültesi açmaları,
2. Üniversitelerin (Öğretim üyelerinin) yeni ziraat fakültesi açma isteği,
3. Ziraat fakültelerinde (Öğretim üyelerinin) tüm bölümleri açma isteği,

4. Ziraat fakültelerine alınan öğrenci sayısının fazlalığı,
5. Kamuoyundaki yanlış düşünce ve fakültenin prestiji,
6. Tarım, Orman ve Su Ürünleri Konseyi'nin aldığı kararlar,
7. Bugün tarımsal yükseköğretim bir kaos içindedir.
8. Ziraat fakültelerine gelen öğrenci profili,
9. Bazı ziraat fakültelerinin ikinci öğretim programı açmaları,
10. Ziraat fakültelerinde asistan sorunu,
11. Ziraat fakültelerinin çiftlik ve deneme tarlalarında eleman sorunu,
12. İstihdam sorunu olarak sıralanabilir.

Sadece sorunlar sıralanmış olup bu sorunların en kısa sürede çözümlenmesi gerekmektedir.

6. SONUÇ

Tarımsal yükseköğretimde bugün birçok sorun bulunmaktadır. Ülkemizde gereğinden fazla ziraat fakültesi ve gereğinden fazla bölüm bulunmaktadır. Bundan böyle, gerek siyasiler ve gerekse öğretim üyeleri yeni ziraat fakültesi açmamalı, hatta bazılarını kapatmalı ya da birleştirmelidirler.

Hasbelkader açılmış olan ziraat fakültelerinde de öğretim üyeleri, kendi egolarını tatmin için o bölgede gerekli olmayan bölümleri açmamalıdır.

Tarım Orman ve Su Ürünleri Konseyi, artık tarımsal yükseköğretimde uygulanacak eğitim öğretim sistemlerinden elini çekmelidir.

Tarımsal yükseköğretim tam bir kaos içerisindedir. Eğitim sistemimizde çoğunlukla uygulamalar kaldırıldığı için tamamıyla ezbere dayalı bir eğitim ve öğretim yapılmaktadır. Öğrencilerimiz, gelecek konusunda herhangi bir beklenti ve güvenceleri olmadığından tamamı kendine güvenini yitirmiş, kaygılı ve rahatsız bir konumda bulunmaktadır.

Tarımsal üretim, geçmişte ve günümüzde olduğu gibi gelecekte de önemini kaybetmeyecek, aksine gelecekte çok daha önemli bir duruma gelecektir.

Ülkemizin tarım ürünleri potansiyeli ve ülkemiz ile diğer ülkelerin gereksinimleri dikkate alınarak uzun vadeli tarım politikaları gerçekleştirilmeli, hangi yıl, ne kadar ve hangi ürün yetiştirilmesi gerektiğine bu politikalar ışığında karar verilmeli ve çiftçilerimiz buna göre yönlendirilmelidir. Bu yönlendirme de görev alacak meslek grubu, ziraat mühendisleri olacaktır.

KAYNAKLAR

ÇİFTÇİ, C. Y. 2003a. Türkiye'de Tarım Eğitiminin Bugünü ve Geleceği. Türkiye 5. Tarla Bitkileri Kongresi 13-17 Ekim 2003, Cilt. 8 - 15., Diyarbakır.

ÇİFTÇİ, C. Y. 2003b. 157. Yılında Zirai Öğretim. Ziraat Mühendisliği Dergisi, Türk Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği ve Vakfı Yayınları. Temmuz-Aralık 2002, Sayı: 338/339, 44-48. Tarım ve Mühendislik, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yayın Organı. Sayı: 64/65,2002, 68-77. Ankara.

ÇİFTÇİ, C.Y. 2004a. Geçmişten Günümüze Türkiye'de Ziraat Mühendisliği Eğitiminin Değişimi. TMMOB, Z.M.O. Uluslar Arası Sempozyum. 50. Yıl Kutlama ve Tarım Haftası Etkinlikleri Tarım ve Mühendislik. 12-16 Ocak 2004. 304 - 332. Ankara.

ÇİFTÇİ, C.Y. 2007. Türkiye Ziraat Mühendisliği Eğitiminde (1930 - 2007) Uygulanan Yönetmelikler ile Ziraat Mühendisliği Eğitiminin Sorunları ve Çözüm Önerileri. TÜRK TARIM ve Köyişleri Bakanlığı Dergisi, Mart - Nisan 2007, Sayı 174, 18- 32. Ankara.

ÇİFTÇİ C.Y. 2008. Kuruluşunun 75. Yılında Yüksek Ziraat Enstitüsü (1933 - 1948). Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No: 1496, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler: 820. 728 s. Ankara.

ÇİFTÇİ C.Y., İ. ORTAŞ, S. ÇELİK, H. KENDİR, S. SAĞLAM. 2010. Tarımsal Yükseköğretim Programında Değişimler ve Sorunlar. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi Bildiriler Kitabı -2,1161-1180. 11-15 Ocak 2010, Ankara.

ZİRAAT FAKÜLTELERİNDE ETİK EĞİTİMİ

Prof. Dr. Neyyire Yasemin YALIM¹ Prof. Dr. Cemal TALUĞ²

Türkiye’de 1846 yılında İstanbul’da başlayan ziraat eğitimi bugün 36 üniversitede 165 programla devam etmektedir (Arpa, 2019). İlk yıllarında başlıca matematik, geometri, coğrafya, fizik, yol ve köprücülük, anatomi, hayvan hastalıkları, botanik, bağ-bahçe ve tarla ziraatları, şekercilik, ipek böcekçiliği, zootekni gibi derslerin verildiği ziraat eğitiminde bugün genetik, biyoteknoloji, bilimsel araştırmada metodoloji gibi derslerin yanında, tarım tarihi ve deontolojisi, meslek etiği ya da biyoetik dersi de yer almaktadır (Eriş, 2006). Bu yazının amacı halen ziraat eğitiminde yer almakta olan bu derslerin mevcut durumunu değerlendirmek ve geleceğe yönelik bazı önerilerde bulunmaktır.

Bir uğraşın meslek olarak adlandırılabilmesi için gerekli koşullardan biri de, toplumsal bir gereksinime karşılık gelen özgün bir bilgi ve beceriler bütününe kapsaması, toplum tarafından kabul edilmiş bir eğitim ve sertifikalandırma sürecinin ve meslektaşlar dayanışmasının bulunması yanında, mesleğin bir etik kurallar bütününe sahip olmasıdır (Evetts, 2011). Bu kuralların mesleğe yeni katılacak kişilere aktarılması da meslek eğitimi sırasında gerçekleşmektedir. Ziraat alanındaki eğitiminde bu işlevi yüklenen dersin büyük ölçüde tarım tarihi ve deontolojisi dersi olduğu anlaşılmaktadır. Bu makale kapsamında incelenen 37 üniversitenin 33’ünde böyle bir dersin seçmeli ya da zorunlu olarak bulunduğu saptanmıştır (*). Bazı üniversitelerde dersin ziraat fakültesinin yalnızca tek bir programı tarafından alındığı, bazılarında ise birden çok, bazen de tüm programlar tarafından alındığı görülmektedir. Örneğin Akdeniz Ü. Ziraat Fakültesi’nde yalnızca Tarım Ekonomisi programında zorunlu bir ders olarak yer alırken Ankara Ü. Ziraat Fakültesi’nin tüm programlarında seçmeli bir ders olarak bulunmaktadır. Dersin verildiği dönemin genellikle ya ilk iki yarıyıl ya da son iki yarıyıl olduğu gözlenmektedir. Çoğunlukla iki saatlik bir ders olmasına karşın, bir ya da üç saat olduğu programlar da bulunmaktadır. Derslerin tümünün teorik olarak verildiği de görülmektedir.

Derslerin program içerikleri incelendiğinde; dersin adında yer alan iki disiplinin kapsandığı anlaşılmaktadır. Genellikle ders programının yarısı tarımın tarihine, ikinci yarısı ise deontolojiye ayrılmaktadır. Bazı fakültelerde dersin yalnızca tarım deontolojisi adı ve bununla uyumlu bir kapsamda verildiği görülmüştür. Bazı programlarda mesleki sorumluluk ve ahlak ilkeleri ya da meslek etiği adıyla yer alan konunun, tarım hukuku, çevre ve çevre etiği, hayvan refahı gibi seçmeli derslerle desteklendiği görülmektedir. Ayrıca birçok programda, bilim etiği ile araştırma ve yayın etiği ayrı bir konu olarak verilmekte, ancak içerik olarak tarım alanıyla doğrudan bağlantısı kurulmamaktadır. Bu makalede dersin tarım tarihine ilişkin bölümü ile araştırma ve yayın etiği içerikli etik eğitimi değerlendirme dışında bırakılmıştır. Tablo 1’de ülkemizde kurulan ve buldukları bölge için birer referans merkezi olmaları planlanan ilk yedi ziraat fakültesinin 2019-2020 Eğitim Öğretim yılındaki etik eğitimi profillerine yer verilmiştir. Benzer bir çalışma tüm fakülteler için yapılmış olup, makalenin hacmi göz önünde tutularak tüm verilerin aktarılması yoluna gidilmemiştir.

Bu genel panoramik bakıştan sonra, ders programlarına biraz daha yakından göz atıldığında iki ortak özelliğin öne çıktığı görülmektedir. Bunlardan birincisi, etik bilgisinin aktarılış biçimidir. Genellikle etiğin tanımı ve çağdaş etik kuramların kısaca özetlenmesi ile başlayan program akışı, meslek ahlakı kurallarının tanıtılması ve mesleğe ilişkin bazı sorun alanlarının incelenmesi ile sürmektedir. Bu sorun alanları arasında sürdürülebilir tarım, gıda güvenliği ve güvenilirliği, toprak ve su kirliliği, iklim değişikliği, tarım çalışanlarının durumu, hayvan hakları, bilimsel araştırma ve yayın etiği gibi başlıklar yer almaktadır. Bazı programlarda sorun alanlarına ayrıca bir bölüm ayrılmamıştır. Meslek ahlakı kurallarının tanıtılmasında ziraat mühendislerinin meslek örgütleri ve onların yayımladığı meslek kodları ile yasal mevzuata yer verilmektedir. İkinci ortak özellik, etiğin tanımı ve kuramları ile söz konusu sorun alanlarındaki tartışmalar ve mevzuat arasında herhangi bir bağ kurulmuyor olmasıdır. Ders akışları incelendiğinde etik konusundaki bilgi aktarımının bir noktada bittiği, etik ikilem barındıran durumlarla mevzuata ilişkin bilgilerin aktarımına geçildiği görülmektedir. Bu makalenin temel amacı etik eğitime bu tür bir yaklaşımın işlevselliğini sorgulamaktır.

Etik, değerlere ve onların eylemlerle ortaya konuluşlarına ilişkin bilginin üretildiği alandır. “İyi nedir?”, “ne

¹ Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı Öğretim Üyesi/Türkiye Biyoetik Derneği Başkanı

² Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Tarım Politikası ve Yayın Anabilim Dalı Emekli Öğretim Üyesi Tarım ve Gıda Etiği Derneği (TARGET) Başkanı

yapmalı ve nasıl yaşamalıyız?” gibi sorulara yanıtlar arar (Oğuz ve ark. 2005). Etik eğitimi de, o eğitimi alan kişiye bu sorulara nasıl yanıt bulacağına ilişkin yöntem bilgisini aktarmayı amaçlar. Etik sıklıkla “belirli bir grup, yer ve zamanda genel olarak geçerli olan, uyulması istenen değer yargılarını ve bunları dile getiren eylemleri” içeren ahlakla karıştırılır. Bu karıştırma, özellikle meslek etiklerinin öne çıktığı son yıllarda etik eğitimi belirleyen ve zedeleyen bir eğilime neden olmaktadır. 20. yüzyılın ikinci yarısından bu yana meslek etikleri, etiğin en dinamik çalışma alanını oluşturmakta, bir anlamda felsefenin kıyasına itilmiş bu disiplinin yeniden hayat bulmasında kritik rol oynamaktadır.

Tıp etiği alanında yapılan çalışmalarla başlayan ve uygulamalı etiğin önemli bir parçasını oluşturan meslek etikleri daha sonra mühendislik, iletişim, siyaset, iş dünyası gibi öteki alanlara da yayılmıştır. Sağlık alanında olduğu gibi bu alanlarda da başlangıç, “iyi” bir meslek kişinin, bir profesyonelin hangi ilkelere ve kurallara göre ve nasıl davranması gerektiği konusunda bilgi aktarımı biçiminde olmuştur. Ancak günümüzde sağlık alanındaki etik eğitimi bu kısıtlı çerçeveyi oldukça aşmıştır. Bugün tıp etiği alanındaki eğitim, yaşam ve ölüm kavramlarının, adalet değerinin, gelecekteki insan yaşamına yönelik bugünkü sorumluluklarımızın mesleğin konu alanı üzerinden tartışıldığı kapsamlı bir değerler eğitimi durumuna ulaşmıştır. Bu süreçte “deontoloji” terimi de yerini “etik” sözcüğüne bırakmıştır. Terminolojideki bu değişiklik, etik eğitiminin mesleki ilke ve kuralları aktarmanın ötesine geçtiğinin altını çizmektedir. Çağdaş meslek etiği eğitimi, profesyonelleri meslek ilke ve kurallarını değerlendirecek, güncelleyecek ve her tek durumda etik kararlar vermesini sağlayacak bilgi, beceri ve tutumla donatmayı hedeflemektedir (Kuçuradi, 2019). “Tarım ve gıda etiği” terimi kapsayıcılığı bakımından bu hedefe karşılık gelmektedir.

Ziraat fakültelerinde yapılmakta olan etik eğitimine yukarıdaki değerlendirmeler ışığında bakıldığında, bu eğitimin meslek etiği eğitiminin tarihsel gelişme çizgisi içinde ilk aşama düzeyinde olduğunu söyleyebiliriz. Kohlberg’in ahlaki gelişme kuramındaki ilk iki aşamayı destekler nitelikteki bu eğitimin özelliği, etik usullama donanımından çok, kuralları öğretmeye, ödül ve cezaların hangi durumlarda söz konusu olacağı bilgisini kazandırmaya ve aday profesyoneli meslek grubunun üzerinde uzlaşmış olduğu normlarla tanıştırmakla uyumlu bir meslek üyesi yetiştirmeye çalışmasıdır (Kohlberg, 1981). Böylelikle öğrenci, meslek yaşamında fazlaca düşünme ve etik değerlendirme çabası göstermeden, kurallara uyarak doğru eylemlerde bulunmayı umacaktır. Kuşkusuz bu düzey, çağdaş etik eğitimi yaklaşımları açısından yeterli değildir.

Çağdaş etik eğitimi bir değerler eğitimi olarak yapılandırılmaktadır. Bu yapının temel amacı, öğrenciye meslek alanındaki etik ikilemleri fark edebilme, mevcut etik ilke ve kuralları eleştirel düşüncenin ışığında gözden geçirebilme, çağın değişen koşul ve olgularına uygun yeni değer ve ilkeleri tanıyabilme ve tanımlayabilme yetisini kazandırmaktır. Değer bilgisi ve değerlendirme yöntem bilgisi kazanmış öğrencinin bu bilgileri, kendisinin ana aktör, tanık ya da değerlendirmeci olarak yer aldığı durumlarda kullanma becerisine sahip olması amaçlanmaktadır. Bu amaca ulaşabilmek için ise vaka tartışması, rol oynama, dijital hikâye anlatma gibi eğitsel araçların kullanıldığı uygulamalı eğitime başvurmak gerekmektedir. Tüm bu eğitim çabasının arkasında henüz ülkemizdeki ziraat fakültelerinde varlığını saptayamadığımız bazı kurumsal, akademik ve idari yapıların yer aldığını değerlendiriyoruz. Bunların başında söz konusu değer ve yöntem bilgisinin eğitimini verecek öğretim elemanlarını yetiştirecek akademik yapılar gelmektedir.

Bu makale kapsamında yaptığımız taramada ziraat fakültelerinde tarım deontolojisi, etiği ya da felsefesi konusunda özelleşmiş bir anabilim dalı ya da bu alanda eğitim verecek öğretim elemanlarını yetiştirecek bir lisansüstü program bulamadık. Oysa çağdaş tarım eğitiminde önemli bir figür olan, dünyanın en iyi üniversiteleri arasında yer alan Wageningen Üniversitesi’nde Sosyal Bilimler; Agroteknoloji ve Gıda Bilimleri, Hayvan Bilimleri, Çevre Bilimleri ve Bitki Bilimleri bölümlerinin yanında beşinci ana dal olarak yer almakta; bu bölümün altında Felsefe Grubu, kendi master ve doktora programının yanında, tüm programlara etik dersleri ve eğitici eğitimi programları açmaktadır (WUR, 2019). Benzer yapılanmaya Anglo-Amerikan üniversite sisteminde de rastlanmaktadır. İlginç bir tarihsel bilgi, 1942-46 yılları arasında Tarım Bakanı, 1962 yılında Milli Eğitim Bakanı olarak görev yapan, hem Ziraat hem de Siyasal Bilgiler Fakültesi’nin öğretim üyesi olan Prof. Dr. Şevket Raşit Hatipoğlu’nun (1898-1973) Bursa Tarım Okulu’nda başladığı tarım eğitimine Leipzig Üniversitesi’nde yaptığı felsefe doktora ile devam etmiş olmasıdır. Her ne kadar Prof. Hatipoğlu, ziraat eğitiminin etik boyutu ile ilgilenmemiş olsa da ülkemizde aslında yukarıda belirttiğimiz ve bir bakıma imrendiğimiz bir yapının bir örneğini şahsında oluşturmuştur. Yaptığımız araştırmada ziraat fakültelerinde verilen etik eğitiminde 22 profesör, 7 doçent ve 14 doktor öğretim üyesinin görev aldığı saptanmıştır; ancak bu öğretim elemanlarından kaçının formal etik eğitimine sahip olduğunu ortaya koymak mümkün olmamıştır.

Benzer biçimde yaptığımız taramada ülkemizde tarım ve gıda etiği alanında özelleşmiş akademik bir yayın bulunmadığını saptadık. Tarım ve gıda etiğini konu alan tek sivil toplum kuruluşunun 2016 gibi çok yakın bir tarihte kurulan Tarım ve Gıda Etiği Derneği (TARGET) olduğu ve bu derneğin düzenlediği, sonuncusu 2019'da yapılan iki uluslararası kongre ile iki seminer dışında tarım ve gıda etiğini konu alan bilimsel etkinlik yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Tarım Tarihi ve Deontolojisi derslerinde, ilki 2002 yılında ilk baskısı yapılan Prof. Dr. Atilla Eriş tarafından yazılmış Tarım Deontolojisi kitabı olmak üzere üç temel kitap kullanılmaktadır. Bu kitaplardan birinin tümüyle tarım tarihine yer verdiği (Direk, 2012), ötekilerin ise etik konusuna özel bir bölüm ayırdığı gözlenmektedir (Eriş, 2006; Özçelik, 2005; Özçelik, 2015). Bu kitaplardan Prof. Dr. Ahmet Özçelik tarafından yazılmış olan ve ders programlarında yaygın olarak atıf yapılan eserin ikinci baskısında etik konusuna ilk baskıya göre daha kapsamlı bir içerik kazandırılmış olması, bu alandaki duyarlılığın ve eğitim açısından farkındalığın gelişme sürecine girdiğini göstermesi bakımından umut vericidir. Kitabın yeni baskısında az da olsa vakalara da yer verilmiştir. Ancak kitapta, tarım etiğinin derinleştirilmesinden çok, iş ve kamu etiğinin eklenmesi bu konuda halen geliştirilmesi gereken yönler olduğunu düşündürmüştür.

Ülkemizde tarım ve gıda alanındaki gelişmeler ciddi etik sorunları gündeme getirmekte, bu alana profesyonel insan gücü yetiştiren eğitim programlarının, bu sorunların farkına varacak donanıma sahip kişiler yetiştirmesi kritik bir öneme sahip bulunmaktadır. Böyle bir donanımın kapsamında değer sorunlarını öteki insanlararası ilişki sorunlarından ayırt etme yeteneğini ifade eden etik bilincin yanında, değer sorunlarını doğru değerlendirme yaparak anlama ve bu tür bir değerlendirmeye dayanarak eylemde bulunma becerisini ifade eden etik duyarlılık da yer almaktadır. Kişilere eğitimle kazandırılabilceğini savunduğumuz bu iki özelliğin edinilmesinde temel unsur eleştirel düşünme yetisinin geliştirilmesidir. Bunun için de öğrencilerin etik eğitimi bağlamında değerlerin ne türden şeyler olduklarını, doğru bir değerlendirmenin nasıl yapılacağını, etik bir ikilemin nasıl çözümleneceğini ve etik bir eylemin nasıl ortaya konulacağını öğrendikleri bir eğitim sürecinden geçmeleri gerekmektedir. Mevcut davranış kurallarının aktarılması bu gerekliliğin ancak küçük bir bölümünü karşılayabilir. Asıl önemli bölümü sağlayacak eğitim ise, bir "uygulamalı etik" disiplini olan tarım ve gıda etiği temelinde kurgulanmalıdır. Tarım ve gıda etiği, çeşitli katmanlardan ve süreçlerden oluşan tarım ve gıda sisteminin değer sorunlarını inceler. Bunlarla ilgili kavramlar ve düşünceler üretir; sorgulamalar yapar. Tarım ve gıda sisteminin, insanın, toplumun ve doğanın esenliği ekseninde geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için bize ışık tutar; bu yöndeki politikalara yol gösterir (Yalın ve Taluğ, 2017).

Tarım ve gıda etiği eğitimi, kuşkusuz etiğin ve onun konu alanını oluşturan insan değerlerinin tanıtılması ve kavranması ile başlamalıdır. Bu bağlamda insanlığın düşünce tarihi boyunca geçilen aşamaların ve üretilen düşüncelerin anlaşılması gereklidir. Eğitimin, öğrencinin düşünme yeteneğini geliştiren ve onu güncel değer sorunları ile tanıştıran bölümü ise asıl zaman ayırılması gereken bölümdür. Bu zamanın etkili kullanılabilmesi için hem eğitimin öznesi olan öğrencinin hazır bulunuşluğu, hem de eğitimin içeriği önemlidir.

Yaptığımız çalışmada etik eğitiminin çoğunlukla ders programlarında ilk iki ya da son iki yarıyılıda yer aldığı saptanmıştır. Bu seçimin rasyonellerini kavramak pek de güç değildir. Etik eğitimi ilk iki yarıyılıda vermeyi tercih eden programlar, meslek etiğini mesleki kimliğin oluşumunda temel öğelerden biri olarak değerlendirmekte ve öğrenciye eğitimi aldığı mesleğin profesyonel yapısını ilk yıllarda kazandırarak eğitim sürecini bu bilinçle tamamlamasını istemektedirler. Etik eğitimi son iki yarıyılıda vermeyi yeğleyen programların gerekçesi ise genellikle çalışma hayatına atılmadan hemen önce öğrencileri mesleğin davranış kurallarıyla (code of conduct) tanıştırmak, onları meslek grubunun uyumlu birer üyesi olarak gerçek yaşama uğurlamaktır. Her iki yaklaşımın da olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. İlk yaklaşımda öğrenci henüz mesleğin gündelik sorunlarına çok yabancı olduğundan, profesyonel açıdan meslek değerleri ile bağlantı kuramamakta; mesleki bilgiler açısından hazır bulunuşluğu yeterli olmadığından kendisine verilen eğitimin meslek açısından önemini kavrayamamaktadır. Çalışma yaşamına atıldığında yıllarca önce aldığı eğitimi gündelik yaşama tercüme etmekte zorluk çekebilmektedir. İkinci yaklaşımda öğrenci, eğitimdeki son yılında, mezuniyet için gerekli pek çok koşulu yerine getirmeye çalışırken, verilen etik eğitimi bir zaman kaybı olarak görmekte, tüm eğitim süreci boyunca zaten şekillenmiş olan meslek kimliğine verilen bu eğitimin kalıcı ve belirleyici bir etki yapma olanağı çok zayıf olmaktadır. Bu iki eleştiride meslek etiği eğitiminin kendine özgü niteliğinin de etkisi bulunmaktadır.

Meslek etiği eğitimi dört temel kavram üzerine inşa edilir. Bunlar; (1) Haklı çıkarma; (2) Gereçlendirme; (3) Temellendirme ve (4) Modelleme'dir. İlk üç kavram meslek bilgisine dayanır. Kişi mesleki

bilgilerini, durumun koşullarına ilişkin yaptığı değerlendirme ve sorun çözme becerisi ile birleştirerek eyleminin etik açıdan değerini ileri sürer. Dördüncü maddede yer alan modellemenin ise, daha bilindik adı rol model değildir ve genellikle oldukça etkili bir eğitim aracı olduğu konusunda uzlaşılmaktadır. Ziraat fakültelerindeki etik eğitimine bu açıdan bakılacak olursa, ilk yıllarda verilen etik eğitiminin mesleki bilgi ile desteklenmediği, son yıllarda verilen eğitimin ise doğru rol modellere yönelme fırsatlarının kaçırılmasına neden olduğu görülür. O halde etkili bir etik eğitimi için yapılması gereken, eğitimin iki koldan sürdürülmesidir. İlk kol değer bilgisinin ve değerlendirme metodolojisinin aktarılacağı temel etik eğitimidir. Bu eğitim ikinci kolla desteklenmelidir. İkinci kol, konusu etik eğitimi olmayan farklı içerikteki derslere etik boyut eklemektir. Bu sayede öğrenci meslek alanının farklı içerikleri ile karşılaştığında, o bağlamdaki etik sorunlarla tanışabilecek; her dersin öğretim elemanının kişiliğinde etik bir modelleme deneyimleyecektir. Tüm eğitim sürecini kapsayan bu dikey sarmalın son yarıyıllarında, ziraat fakültesi mezunlarının profesyonel gündelik yaşamlarında karşılaştıkları değer sorunlarını örnekleyen vakalarla çalışacakları uygulamalı etik atölyelerinin yer alması ile meslek etiği eğitimi tamamlanacaktır.

Tarıma yönelik toplum ilgisinin ve tarımın stratejik değerinin artması ile tarım ve gıda etiği giderek daha büyük önem kazanmaktadır. Bu gelişmeler doğrultusunda konunun kapsamı da genişlemekte ve birçok disiplinin etik değerleriyle ilişki kurulması söz konusu olmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi çevre etiği, bilimsel araştırma ve yayın etiği, tıp etiği, iletişim ve medya etiği, iş etiği bunlardan yalnızca bir bölümdür. Böylesi kapsamlı bir çalışma ortamında profesyonel yaşamını sürdüreceği kişilerin, bu alanların etik bilgisine, ilgi ve gereksinim duydukları ölçüde ulaşabilmeleri için seçmeli dersler havuzunda bu tür derslere, özellikle de sosyal bilimlere yer verilmesi çok yararlıdır.

Kuşkusuz böyle bir eğitimi yapılandırmak ve uygulamak, akademik bir yapılanmaya ve insan gücüne gerek duyar. Emek ve çaba gerektirir. Ancak şunu unutmamak gerekir ki meslek yaşamı, insanın tüm yaşamı içinde uzun ve belirleyici bir yer tutar. Meslek etiği eğitimi yalnızca profesyonel yaşama katkısı olan bir çaba olarak değil, kişinin tüm yaşamına önemli bir müdahale olarak değerlendirmek gerekir. Örneğin, meslek etiği eğitimi nedeniyle hesap verebilirliği bir değer olarak benimsemiş bir kişi için bu, yalnızca iş yaşamındaki uğraşı sırasında hissedeceği bir sorumluluk olarak kalmayacaktır. Bir yurttaş, bir ana-baba ya da bir semt sakini olarak da hesap verebilirlik değeri açısından eylemlerinin analizini yapabilecek ve “nasıl yaşamalıyım” sorusunun yanıtını bu değerlendirmenin ışığında verecektir. Özetle, etkili bir meslek etiği eğitimi yalnızca etik açıdan yetkin profesyoneller yaratmakla kalmayacak; etik açıdan üst düzeyde insanlar yaratma çabasına önemli bir katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Arpa H. 2019 Üniversite Tercih Kılavuzu Üzerinden Bir Değerlendirme. http://www.zmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=31547&tipi=17&sube=0 Erişim Tarihi: 26.11.2019.
- Direk M. Tarım Tarihi ve Deontoloji. Genişletilmiş 2. Baskı. Eğitim Yayınevi; Konya, 2012.
- Eriş A. Tarım Deontolojisi. II. Basım. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Notları No: 88; Bursa, 2006.
- Evetts J. Sociological Analysis of Professionalism: Past, Present and Future. *Comparative Sociology*; 10(1): 1-37. 2011.
- Kohlberg L. The Philosophy of Moral Development: Moral Stages and the Idea of Justice (Essays on Moral Development) Volume 1. Harper&Row; New York, 1981.
- Kuçuradi İ. Ahlâk, Etik ve Etikler. Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları: Türk Felsefesi ya da Simurg Dizisi No: 14; Ankara, 2019.
- Oğuz NY, Tepe H, Örnek-Büken N, Kırmısoy-Kucur D. Biyoetik Terimleri Sözlüğü. 1. Basım. Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları; Ankara, 2005.
- Özçelik A. Tarım Tarihi ve Deontolojisi. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları No: 8; Ankara, 2005.
- Özçelik A. Tarım Tarihi ve Deontolojisi. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No: 458, Ders Kitabı: 1623/575; Ankara, 2015.
- Wageningen University. <https://www.wur.nl/en/Research-Results/Chair-groups.htm> Erişim Tarihi: 26.11.2019.
- Yalım NY, Taluğ C. Tarım ve Gıda Etiği El Kitabı. TARGET Eğitim Materyali; Ankara, 2017.

(* Bu makale kapsamında yapılan araştırmada 37 üniversitede bulunan tarım eğitimi programlarının ders içeriklerine 18-22 Kasım 2019 tarihleri arasında internet ortamında erişim sağlanmıştır.

Tablo 1:

Üniversite Fakülte	Program	Dersin Adı	Dönemi (Yarıyıl)	Süre (Saat)	Seçmeli Zorunlu	Öğretim Üyesi	Ders İçeriği
Ankara Ü. Ziraat F.	Bahçe Bitkileri	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	5-6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Ahmet ÖZÇELİK	VAR
	Bitki Koruma	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	5-6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Ahmet ÖZÇELİK	VAR
	Tarla Bitkileri	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	5-6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Ahmet ÖZÇELİK	VAR
	Tarım Ekonomisi	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	5-6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Ahmet ÖZÇELİK	VAR
	Tarım Makineleri	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Ahmet ÖZÇELİK	VAR
	Tarım Mak. ve Tek. Mühendisliği	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Ahmet ÖZÇELİK	VAR
	Toprak Bilimi ve Bitki Besleme	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	5-6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Ahmet ÖZÇELİK	VAR
	Tarımsal Yapılar ve Sulama	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	5-6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Ahmet ÖZÇELİK	VAR
	Süt Teknolojisi	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	5-6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Ahmet ÖZÇELİK	VAR
	Zootekni	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	5-6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Ahmet ÖZÇELİK	VAR
Atatürk Ü. Ziraat F.	Bahçe Bitkileri	Mesleki Sorumluluk ve Ahlak İlkeleri	7.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Vahdettin BAŞÇI	VAR
	Bitki Koruma	Mesleki Sorumluluk ve Ahlak İlkeleri	7.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Vahdettin BAŞÇI	VAR
	Tarım Ekonomisi	Mesleki Sorumluluk ve Ahlak İlkeleri	7.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Vahdettin BAŞÇI	VAR
	Tarım Mak. ve Tek. Mühendisliği	Mesleki Sorumluluk ve Ahlak İlkeleri	7.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Vahdettin BAŞÇI	VAR
	Tarımsal Biyoteknoloji	Biyogüvenlik ve Etik	5.	3 AKTS	Zorunlu	Prof. Dr. Neslihan DİKBAŞ	VAR
	Tarımsal Yapılar ve Sulama	Mesleki Sorumluluk ve Ahlak İlkeleri	7.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Vahdettin BAŞÇI	VAR
	Tarla Bitkileri	Mesleki Sorumluluk ve Ahlak İlkeleri	7.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Vahdettin BAŞÇI	VAR
	Toprak Bilimi ve Bitki Besleme	Mesleki Sorumluluk ve Ahlak İlkeleri	7.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Vahdettin BAŞÇI	VAR
	Zootekni	Mesleki Sorumluluk ve Ahlak İlkeleri	7.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Vahdettin BAŞÇI	VAR

Bursa Uludağ Ü. Ziraat F.	Bahçe Bitkileri	Tarım Deontolojisi	4.	1	Zorunlu	Prof. Dr. Erdoğan BARUT	VAR
	Tarla Bitkileri						
	Zootekni						
	Bitki Koruma	Bitki Korumada Meslek Etiği ve Mevzuatı	5.	1	Zorunlu	Doç. Dr. Nimet Sema GENÇER	VAR
	Toprak Bilimi ve Bitki Besleme	Tarım Deontolojisi	4.	1	Zorunlu	Prof. Dr. Erdoğan BARUT	VAR
	Tarım Ekonomisi	Tarım Deontolojisi	4.	1	Zorunlu	Prof. Dr. Erdoğan BARUT	VAR
	Biyosistem Mühendisliği						
Çukurova Ü. Ziraat F.	Bahçe Bitkileri	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	7.	2	Seçmeli	Prof. Dr. İbrahim ORTAŞ	VAR
	Bitki Koruma	Tıbbi Deontoloji	7.	2	Seçmeli	Dr. Öğr. Üyesi Serap TORUN	VAR
	Tarım Ekonomisi	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	2.	2	Zorunlu	Prof. Dr. Haydar ŞENGÜL	VAR
	Tarım Mak. ve Tek. Mühendisliği						
	Tarımsal Yapılar ve Sulama						
	Tarla Bitkileri						
	Toprak Bilimi ve Bitki Besleme	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	7.	2	Seçmeli	Prof. Dr. İbrahim ORTAŞ	VAR
	Zootekni						
Ege Ü. Ziraat F.	Bahçe Bitkileri	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Murat BOYACI	VAR
	Bitki Koruma	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Murat BOYACI	VAR
	Süt Teknolojisi	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Murat BOYACI	VAR
	Tarla Bitkileri						
	Bitki Koruma						
	Tarım Ekonomisi	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Murat BOYACI	VAR
	Tarım Makinaları	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Murat BOYACI	VAR
	Toprak Bilimi ve Bitki Besleme	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Murat BOYACI	VAR
	Tarımsal Yapılar ve Sulama	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Murat BOYACI	VAR
	Tarla Bitkileri	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Murat BOYACI	VAR
	Zootekni	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	6.	2	Seçmeli	Prof. Dr. Murat BOYACI	VAR

Harran Ü. Ziraat F.	Bahçe Bitkileri	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	1.	2	Zorunlu	Dr. Gökhan AKKUŞ	VAR
	Bitki Koruma	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	8.	2	Seçmeli		VAR
	Tarım Ekonomisi	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	2.	2	Zorunlu	Prof. Dr. Habip ÖZEL	VAR
		Mesleki Deontoloji	8.	2	Seçmeli		VAR
	Tarla Bitkileri	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	4.	2	Zorunlu	Dr. Gökhan AKKUŞ	VAR
	Tarımsal Yapılar ve Sulama						
	Toprak Bilimi ve Bitki Besleme	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	2.	2	Zorunlu	Dr. Gökhan AKKUŞ	VAR
	Zootekni	Tarım Tarihi ve Deontolojisi	1.	2	Zorunlu	Dr. Gökhan AKKUŞ	VAR
Ondokuz Mayıs Ü. Ziraat F.	Bahçe Bitkileri	Tarım Tarihi ve Deontolojisi 1	1.	2	Zorunlu	Dr. Öğr. Üyesi Esin HAZNECİ	VAR
	Bitki Koruma	Tarım Tarihi ve Deontolojisi 1	1.	2	Zorunlu	Dr. Öğr. Üyesi Esin HAZNECİ	VAR
	Tarım Ekonomisi	Tarım Tarihi ve Deontolojisi 1	1.	2	Zorunlu	Dr. Öğr. Üyesi Esin HAZNECİ	VAR
	Tarım Mak. ve Tek. Mühendisliği	Tarım Tarihi ve Deontolojisi 1	1.	2	Zorunlu	Dr. Öğr. Üyesi Esin HAZNECİ	VAR
	Tarımsal Biyoteknoloji	Tarım Tarihi ve Deontolojisi 1	1.	2	Zorunlu	Dr. Öğr. Üyesi Esin HAZNECİ	VAR
	Tarımsal Yapılar ve Sulama	Tarım Tarihi ve Deontolojisi 1	1.	2	Zorunlu	Dr. Öğr. Üyesi Esin HAZNECİ	VAR
	Tarla Bitkileri	Tarım Tarihi ve Deontolojisi 1	1.	2	Zorunlu	Dr. Öğr. Üyesi Esin HAZNECİ	VAR
	Toprak Bilimi ve Bitki Besleme	Tarım Tarihi ve Deontolojisi 1	1.	2	Zorunlu	Dr. Öğr. Üyesi Esin HAZNECİ	VAR
	Zootekni	Tarım Tarihi ve Deontolojisi 1	1.	2	Zorunlu	Dr. Öğr. Üyesi Esin HAZNECİ	VAR

TÜKETİM VE ANARŞİ KAOSUNDAN TEK ÇIKIŞ YOLU; YENİDEN KÖY ENSTİTÜLERİ

Dr.Alper AKÇAM¹

Kimilerinin burun kıvırdığını, dudak büktüğünü görür gibiyim. Köy mü kalmış köylü mü kalmış ülkede ki, yeniden Köy Enstitüleri kurulacak... Hem iktidar olanakları da elimizde değil... Kim sana bir daha öyle enstitü kurdurur?

Böyle denecektir...

İtiraz bir noktaya kadar, köy ve köylünün, tarım ve hayvancılığın gerilemesine, ülkenin geleceği için neredeyse zerre kadar önem taşımaz bir noktaya getirilmiş olduğuna kadar doğrudur... Ama tüm hastalıkların kaynağı ve kurtuluşun ışığı da oradadır.

Ve ünlü eğitimci Paulo Freire'nin dediği gibi ""Dinamik devrimci kültürel eylem süreklidir; iktidar öncesi ve sonrası gibi bir sınırı yoktur" (Freire, 127)

Türkiye II. Dünya Savaşı sonrasında yaptığı bir tercihle, çok partili demokrasi ve onun bir parçası olarak emperyal Batı dünyası ile bütünleşmeyi seçti; ondan sonra da üreterek özgürleşme yolunda adım adım geriye gitti...

Bugün, değil köylerde, tüm ülkede tarımsal üretim büyük bir çıkmaz içindedir. Üretmeden tüketen, elindeki avucundakini satarak hovardaca yiyip bitiren bir ülke konumuna getirildik. Değil etimizi, ekmeğimizi, samanımızı bile dışarıdan alıyoruz. Dünyanın en bereketli coğrafyasında, kutsal kitapların cennet mekanında, 7.2 mm dil uzunluğuyla evrenin en ünlü nektar ustası Kafkas Arısı'nın yurdunda, karın doyurabilmek için sağa sola el açıyoruz...

Bir zamanlar bizden daha kötü durumda olan, doğal zenginlikleri bakımından bizim ülkenin yanında adı bile okunmayacak "Bataklıklar Ülkesi" Finlandiya dünyanın en rahat yaşanan, en adaletli ülkeleri arasında Doğulu göçmenlerin de can attığı bir ülke konumunda...

İşte bu noktada, UNESCO'nun tüm gelişmekte olan ülkelere "örnek eğitim modeli" olarak önerdiği, örnek eğitim modeli olma yanında, modern üretim ve üretici örgütlenmesinin da belli ölçüde lokomotif olmuş Köy Enstitülerimiz geliyor gözümüzün önüne...

Köy Enstitüleri, emperyalist işgal ve paylaşımına karşı dişle tırnakla verilmiş, dünyaya örnek olmuş bir kurtuluş savaşını izleyerek yüzyıllarca yozlaşmış bir saltanat otoritesi altında, kendi dilini yazıda kullanabilme olanaklarından bile yoksun bırakılmış bir Doğu ülkesinden doğmuş bir özgürleşme, üreterek öğrenme seferberliğidir; Batı ve Doğu kültürleri arasına uzatılmış bir köprü gibidir.

Dönemin Köy Enstitüleri, özünde bir devlet girişimi, bir iktidar hamlesi olmakla birlikte, daha yasaının çıkarılmaya çalışıldığı meclis oturumundan, kurulduğu günden başlayarak devlet içindeki karşıtlarıyla da mücadele etmek, birçok engeli aşmak zorunda kalmıştır...

O günün koşullarında, İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne vekâleten atanmış İsmail Hakkı Tonguç gibi bir devrimcinin dâhiyane bakış açısıyla, Anadolu kırsalında yaşayan ülke çoğunluğunu ilk planda he-

¹ Yazar, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Ankara Şube Başkanı

define koyacak olan eğitim çalışmaları, aynı zamanda tarımsal programları ve çok farklı alanları da içermek durumundaydı... Ülke yokluk ve yoksulluk içinde kıvranıyordu... Ölüsünü saracak kefeni, ayağına giyeceği ayakkabıyı, içeceği çayı, içine atacağı şekeri bulmaktan yoksundu...

Cumhuriyet kuruluşundan başlayarak on yılı aşkın bir zaman geçmiş özellikle de kırsal alanda ne eğitim, ne de üretim alanında bir tek olumlu adım atılamamıştı. İstanbul, Ankara ve Batı'da levanten burjuva tanışlığı yaşamış birkaç liman şehri başka bir dünya, Anadolu coğrafyası başka bir dünyaydı. Anadolu kırsalında başlatılan çalışmanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için Milli Eğitim, Tarım, Sağlık, Bayındırlık, İçişleri bakanlıklarının somut bir iş birliği içerisinde bulunmaları gerekmektedir. Köy Enstitüleri'nin ve Cumhuriyet'in devrimci eğitiminin kurucusu, Baba Tonguç'un yanındaki bir avuç insanla adım adım yaşama geçirdiği o büyük hayal, geniş ve birbirinden farklıymış gibi görülen alanlarda çalışmayı gerekli kılıyordu.

Girişimin ilk ayağı olan öğretmenler hareketinin amacı, köylüyü okuryazar kılmaktan çok öte, tarım, sağlık ve yaşamsal birçok alanda "eğitmek", köylünün de tüm varlığıyla katılacağı bir canlandırmayı sağlamaktı... "Eğitim Yoluyla Canlandırılacak Köy" demişti Tonguç...

Çalışmalara başlanırken tüm bakanlıklara ve Kurtuluş Savaşı mimarı Genelkurmay'a çalışmayla ilgili bilgiler verilir, görüşleri sorulur. Adliye Bakanlığı, Ceza İşleri Genel Müdürü H. Avni Göktürk'ün imzasıyla gönderdiği yanıt yazıda, köy öğretmenlerinden toprak ağalığıyla mücadelede etkin görev beklenmesi gerektiği inancındadır (E. Tonguç, Bir Eğitim Devrimcisi, s 185). İktisat Bakanı Bayar da Belçika köylü birliklerinden ve alım satım kooperatiflerinden söz ettiği yazısında öğretmenler hareketini elinden geldiğince destekleyeceğini bildirmektedir.

Ne yazık ki, Sağlık Bakanlığı dışındaki bakanlıklar, daha Cumhuriyet'in ilk yıllarından başlayarak Milli Eğitim Bakanlığı ve İlköğretim Genel Müdürlüğü ile yeterli bir eşgüdüm içerisinde bulunmamışlardır. Eğitim ve kültür politikalarında devrimci eğitimcilerle tek destek sağlık personelinin gelmiş, Sağlık Bakanlığı 1943 yılında çıkarılan 4459 Sayılı Yasa'yla Köy Enstitüleri'nde yetişecek sağlık memuru ve ebelerin kendi örgütü ile çalışmasına onay vermişti... "1950'lerin ilk yıllarında enstitüler her yönden saldırıya uğradıkları zaman, Sağlık Bakanlığı'ndan tanınmış bir kişi, halk sağlığına en büyük hizmeti yapanın Sağlık Bakanlığı değil, Köy Enstitüsü olduğunu yayın yoluyla açıklamıştır." (F. Kirby, Türkiye'de Köy Enstitüleri, s 259)

3238 sayılı Köy Öğretmenleri Yasası'nın ilk iki maddesi şöyle diyordu: "Nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin, öğretim ve eğitim işlerini görmek, ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek üzere köy öğretmenleri istihdam edilir.(...) Köy öğretmenleri Maarif ve Ziraat vekillikleri tarafından, ziraat işleri yaptırılmaya elverişli okul veya çiftliklerde açılan kurslarda yetiştirilir." (aktaran İ. Hakkı Tonguç, Canlandırılacak Köy, s 527)

Kurslarda, sabah çayır biçme, balya yapma, atçılık, koyunculuk dersleri işlenmektedir. Eğitim ve kültür çalışmalarını yönlendiren devrimci kadro, öğretmenlerin, aynı zamanda Tarım Bakanlığı'nın bir elemanı gibi çalışmaları gerektiği görüşündedirler.

Dersler arasında inşaatçılık da vardır.

"Bu mühim mesele hakkında fikrimin neticesini muhterem şûraya şu şekilde arz etmek istiyorum ki, köylerde açtığımız öğretmen okulları tam manasıyla iş yapacak karakterde insan yetiştiriyor. Bu tarzdaki insana bizim memleketimizde münevver iş adamı kıtlığı dolayısıyla ikinci bir vazife daha verilmiştir. Belki de inkılâp dolayısıyla bu vazife verilmiştir ve denmiştir ki bizim köylerimizde nasıl öğretmen ihtiyacı varsa aynı şekilde demirci, kooperatifçi, inşaatçı ihtiyacı da vardır. Binaenaleyh müstakbel öğretmen, bildiğimiz klâsik öğretmen gibi ilkokul öğretmenliği yapmakla kalmayacak, köyde geçecek bir mesleği de, meselâ demircilik mesleğini de iyi bilmeli ve köydeki çocuklara da öğretebilmelidir." (İ. Hakkı Tonguç, Birinci Maarif Şûrası Konuşması, Kıtlaşmamış Yazılar, 2. Cilt, s 147-148)

Eğitmenler hareketi başlarken onun hareket noktasını oluşturan “halk kültürünün önde tutulması” felsefesi Köy Enstitüleri ve Yüksek Köy Enstitüsü deneyimi boyunca da yol göstericisi olacaktır. “Öğrenime gelince: Onu resmi öğretim programı az çok göstermiş. Fakat ruhu program taslağında değil, kursu yönetecek arkadaşların ellerinde ve hareket şekillerindedir. Köyde ve köylüde var olan değerleri genel ve geçerli değerler durumuna getirmek, bu kursların ve ondan sonra eğitmenlerinin uğraşlarının bir sonucu olmalıdır... Kursların kendi kendilerini yaratmaları en önemli noktayı oluşturur. İşimiz klasik işler gibi irdeleyerek merkezden imdat beklerseniz buradan belki kitap, para alabilirsiniz. Ama ruhu vermek merkezin işi değildir.” (İ. Hakkı Tonguç’un Rauf İnan’a gönderdiği mektup, anan: E. Tonguç, Bir Eğitim Devrimcisi, s 228-229)

4274 Sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu’nda köy eğitmen ve öğretmenlerinin görevleri iki başlık altında ele alınmıştır.

“A- Köy eğitmen ve öğretmenlerinin okul ve kurslarla ilgili vazife ve selâhiyetleri (...)

B- Köy eğitmen ve öğretmenlerinin köy halkını yetiştirmekle ilgili vazife ve selâhiyetleri...”

Tonguç’un eğitmen ve öğretmenleri, yalnızca köylü çocuklarını değil, tüm köylüyü modern epistemolojik ilkelerle eğitmek ve kendi kültürlerinin yeniden doğuşunu sağlamak için aracılık etmekle kalmıyor, buldukları yerlerde kooperatifler kurarak, üretim ve pazarlamayla ilgili davranış yöntemleri geliştiren birer halk önderi oluyorlardı.

“Yeni köy okulları birer küçük fabrika gibi işletilmesi icap eden kurumlardır.” (İ. Hakkı Tonguç, Kitaplaşmamış Yazılar, 1. Cilt, s 354)

Köy Enstitüleri, aynı zamanda birer modern köy gibi kurulmuştur... (Tonguç, agy, s 418)

“4274 Sayılı Kanun’a göre kurulan köy okullarında, her dersliğin yanında bir de işlik vardır. Bu işlik Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin enstitüde öğrendikleri sanatla ilgili işleri bizzat yaparak geçimlerini kolaylaştırmaları, dış bakımdan köylülere faydalar sağlamaları ve öğrencilere teknik işleri yaptırılmaları içindir.” (İ. Hakkı Tonguç, Kitaplaşmamış Yazılar, Birinci Cilt, s 385) İşliklerde paylaşma, dayanışma, kolektivite öne çıkacaktır. İş birliği ve kümelerle çalışma ilkeleri önde tutulacaktır (Tonguç, agy, s 388).

Yüksek Köy Enstitüsü’nün çıkardığı Köy Enstitüsü Dergisi, diğer Köy Enstitüleri dergileri, Akçadağ Köy Enstitüsü’nün kurduğu matbaa ile Köy Enstitüleri çevrelerine kültür yayan birer ocak durumuna gelmişlerdir...

Enstitüler, çevre köylerle ve halkla iç içe bir eğitim ve yaşam programı uygulamıştır. “Bazı yerlerde ailelerin öğretmenlerin sanat öğretiminin etkisinde kalarak sık sık okula, çocukların derslerini dinlemeye geldikleri görülmüştür. Bir öğretmen, köyde işin çok olmadığı mevsimlerde ana babaların dersliklere geldiğini ve çocukların okumalarını dinlemekten hoşlandıklarını anlattı. Derslere gelenler ve temsilcileri izleyenler arasında zamanla bir tür halk kamuoyu oluşuyordu.” (F. Kirby, Türkiye’de Köy Enstitüleri, s 292)

Öğretmenler, bölgedeki yönetim birimleri ile (kaymakamlık, valilik vb.) değil, doğrudan doğruya İlköğretim Genel Müdürlüğü ve merkezi hükümet ile yetki-sorumluluk bağlantısı içerisinde çalışmaktadırlar... Halk çocuklarının eğitim seferberliği, aynı zamanda üretici halk için bir örgütlenme ve özgürlük girişimi olmayı hedefine koymuştu.

“Yasaya göre, Köy Enstitüleri, tüm eğitim ve kalkınma işlerinin merkezi durumuna geliyor. Yasanın hükümlerinin bir sonucu olarak, illerin yol yapım programlarının Köy Enstitüleri bölgelerine göre yapacakları yeni programlarla değiştirilmesi gerekiyordu. (...) Devlet örgütü bakımından yasanın belki en önemli yanı, Köy Enstitüleri’nin ve köy okullarının Milli Eğitim Bakanlığı’nın denetimi altında üretim ve tüketim kooperatifleri kurabilmeleriydi. Bu kooperatiflere öğretmenler, eğitmenler, öğrenciler ve köylüler üye ola-

bileceklerdi. Böylece köy kooperatiflerinin ağırlık merkezi, Ekonomi Bakanlığı'ndan köylere kaymış oluyordu. Kooperatif hareketinin öncülüğü, memurlardan bir üretici olarak tanımlanan Köy Enstitüsü çıkışlı öğretmenlerin eline geçiyordu.” (F. Kirby, Türkiye’de Köy Enstitüleri, s 310)

Aynı yasayla, bir “Kooperatifler Birliği” oluşturulması da hüküm altına alınmıştır... (İ. Hakkı Tonguç, Canlandırılacak Köy, s 701)

Böylece, Köy Enstitüleri, yalnızca ülkenin kültür ve eğitim durumunu değil, tüm ekonomisini baştan aşağı değiştirecek bir örgütlenme, devrimci bir girişime dönüşüyordu.

Derslerin %50’si kültür, %25’i tarım ve uygulama, %25’i ise teknik çalışma şeklinde gruplandırılmıştır. Eğitim süresi beş yıl olan Köy Enstitüleri’nde 114 hafta kültür, fen ve öğretmenlik derslerine ayrılmışken 58 hafta ziraat, 58 hafta da teknik ders ve çalışmalarına ayrılmıştır. Ziraat ve teknik eğitime ayrılmış süre kuramsal eğitim süresinden fazladır... Hem enstitülerde hem köy okullarında ve köylerde kooperatifler kurulmakta, kooperatifçilik köy öğretmenin ana işlevlerinden biri olarak görülmektedir.

Öğrenciler yönetime katılmakta, küme başkanı, okul öğrenci başkanı, eğitsel kol başkanları seçimi yapılmaktadır.

“İnceleme araştırma sonuçlarına göre yirmi bölgeye ayrılan ülkede, o bölgelerin üretim yaşamını canlandırıcı eğitim imeceleri kurulmaya başlandı. Öğrencilikle-işçiliği birleştirerek, kırsal kesimden gelmiş bin kişiyi ürettikleriyle yaşatan, her yönden gelişmelerini sağlayan, sağlıklı yaşam birimleriydi bunlar. ‘Enstitüler, içinde yaşayanların ortak malları ve ortaklaşa yönettikleri yıkılmaz kurumlar durumuna gelmeli’ diyordu Tonguç.

Üretici güçlerin kendilerini yenileyerek canlanması, örgütlenmesi, yaşamlarına çağdaş boyutlar kazandırmalarıydı bu. Yöneticileri, Ustaöğreticileri, Eğitimbaşlıları, Sanatbaşlıları, Kümebaşlıları vb... ile sömürüyü ahlakdışı sayan, yepyeni bir toplum. Herkesi yeteneğine göre işe yarayan, yapıcı, yaratıcı duruma getiren, çalışmaları yarışmaya değil, dayanışmaya dönüştüren coşkulu bir yaşam. Çalışma izlencelerini kendisi saptayan, doğanın üstünde titreyerek, onun güzelliklerine güzellik katarak ‘katkıda bulunduğu oranda alınmanın, topluma yararlı olmanın mutluluğunu duyan’ bir topluluk.

Tabandan fıskıran gerçek bir demokrasi...” (Mehmet Başaran, Özgürleşme Eylemi Köy Enstitüleri, s 16-17)

Tonguç’un eğitim ve kültür çalışmalarındaki ilkelere kaynağı “memleket gerçekleri” ve “bilimsel esaslar”dır. “Bilimsel esaslara ve memleket gerçeklerine dayanılmazsa ana ilkeleri bulup çıkarmak hakikaten pek zordur.” (İ. Hakkı Tonguç, Canlandırılacak Köy, s 418) 13 Şubat 1945 günü Hasanoğlan’da yenen toplu bir akşam yemeğinde Tonguç’un yaptığı bir konuşmadan Ferit Bayır şu notu almış: “*Bu çocukları köyden gelirken var olan, kazanılmış karakterleriyle toplumun bünyesine yerleştirmek asıldır.*” (Ferit Oğuz Bayır, Köyün Gücü, s 190-191, aktaran E. Tonguç, Bir Eğitim Devrimcisi, s 423)

EĞİTİM VE ÜRETİM...

Her Enstitünün 1000-7000 dönüm arazisi vardı. Buraları genellikle önceden el değmemiş, verimsiz, terk edilmiş topraklardı. Aklın, bilimin, tekniğin olanaklarıyla buraları işlenerek üzerinde hem eğitim hem de üretim yapıldı. Üretilen ürünleri öncelikle enstitülü öğrenciler tüketiyordu.

Sapanca’daki Arifiye Köy Enstitüsü’nde ve Trabzon’daki Beşikdüzü Köy Enstitüsü’nde balıkçılık çalışmaları yapılmış, Beşikdüzü’nde konserve işletmeciliğinin temelleri atılmıştı. Hamsi sürülerinin izlenmesini, avlanan tüketim fazlası balığın konserve olarak saklanılmasını ilk kez Beşikdüzü Köy Enstitüsü gerçekleştirmiştir.

Cılavuz Köy Enstitüsü'nde başlayan arıcılık çevre için de önemli bir üretim ve geçim kaynağı olarak tutulmuştu. Cılavuz Köy Enstitüsü öğretmenlerin yaygınlaştırdığı arıcılık çalışmalarıyla Kars ve Ardahan çevresi önemli bir arıcılık merkezi durumuna gelmişti. Bugün de hemen her köyde birçok arıcı bulunmakta, dünyanın en zengin kır çiçeği örtüsü üzerinde Kafkas Arısı'nın ürettiği bal gündün güne ün kazanarak alıcı bulmaktadır.

Cılavuz Köy Enstitüsü aynı zamanda büyükbaş hayvancılık için de örnek çalışmalar yapmış, besledikleri hayvanların kışlık yiyeceği otu da öğrenciler çevredeki çayırıları ve otlu alanları biçerek kendileri sağlamışlardır.

Çevre köylülerinin de derslerine, hafta sonu şenliklerine özgürce katıldıkları, istediklerinde konuk olarak kaldıkları Çifteler Köy Enstitüsü çevresindeki geniş alanlarda tahıl üretimi yapmış, öğrenciler kendi yiyecekleri ekmeğın buğdayını kendileri üretmişlerdi. Bölgede Köy Enstitüsü'ne kadar karpuz dışında hiçbir sebze ve meyve yetiştirilmez, bir tek köy dışında tek bir dikili ağaç bile bulunmaz iken, Çifteler Köy Enstitüsü'nün 80 dekar akasya ormanı, 100 dekar bağı, 300 dekar meyveligi, 300 dekar sebzeligi, çok geniş alanlara yayılmış kavaklığı ile çevreye örnek olmuş, yöredeki köyler de benzer etkinlikler içine girmiş, yörenin görüntüsü kısa zamanda değişmiş, tarım ve hayvancılıkta büyük bir adımlar atılmıştır.

Akçadağ Köy Enstitüsü Müdürü Şerif Tekben raporuna göre 1940-1946 arası enstitülere devlet bütçesinden ayrılan para 1.624.828 lira iken enstitünün yapıp ürettikleri ise 2.803.00 liradır. Tekben'in aynı raporuna göre Akçadağ Köy Enstitüsü ilk yedi yılda 100 bin ağaçlık bir koru oluşturmuş, 200 dekarlık alana 150 bin meyve çekirdeği dikerek elde ettiği fidanları aşılayıp köylülere ve köy okullarına dağıtmış... Kurulduğunda tek ağacı olmayan enstitüde 1946 yılında 400 ağaçtan 3.5 ton kayısı elde etmiştir. Malatya'daki kayısı üreticiliğın arkasındaki temel dinamik, Akçadağ Köy Enstitüsü olmuştur.

Kızılçullu Köy Enstitüsünün Karabağlar'da "Emrez"de ve şimdiki adı Gediz olan bölgede "Kozagaç" çiftliği vardı (Fahri Başer anıları). Emrez'deki çiftlikte geniş bir alana yayılan zeytinliğe gruplar halinde gidilerek zeytinlerin toplanmakta, enstitüdeki yağhaneye getirilmektedir. Üretilen yağ, döner sermaye kanalıyla enstitü yemekhanesinde tüketilmektedir. Kozagaç'taki çiftlikte ise üzüm bağları bulunmakta üzüm ve sebze üretimi yapılmaktadır. Üzüm bağlarının her tür belleme ve bakımı öğrenciler tarafından sağlanmaktadır. Toplanan üzümler hem enstitüde tüketilmekte, hem de şaraphanede şarap haline dönüştürülmektedir. Enstitünün bir köşesinde de diğer tüm enstitülerde olduğu gibi tavuk ve hindi üretimi yapılmaktadır.

Hasanoğlan Köy Enstitüsünün kuruluş aşamasının ikinci yılında 1942'de öğrenciler 20 dekarlık alana arpa, buğday, mercimek eker. Hasat zamanı geldiğinde enstitünün depolarında yaklaşık 9,5 ton arpa, 0.5 ton buğday, 1 ton mercimek vardır.

Arifiye ve Kızılçullu Köy Enstitüleri'nde ipekböcekçiliği ile ilgili eğitim ve üretim çalışmaları da yapılmaktadır.

Enstitülerde usta öğretici olarak tarım öğretmenleri görevlendirilmişlerdir... Her hafta 11-12 saat tarım dersi işlenmekte, bu derslerin tamamı tarım alanlarında uygulamalı olarak yerine getirilmektedir.

Köy Enstitüleri'nin attığı o büyük adımla 1940 ve 1946 yılları arası 15 bin dönümlük kırsal alan tarıma elverişli tarla durumuna getirildi ve bu tarlalarda üretime başlandı. 750 bin fidan dikildi, 1200 dönüm bağ oluşturuldu, 150 büyük çaplı inşaat, 60 işlik, 210 öğretmen evi, 36 ambar ve depo, 48 ahır ve samanlık, 100 km yol, 16 su deposu, 12 tarım deposu, 20 uygulama okulu ve 12 elektrik santrali yapıldı...

Köy Enstitüsü dersleri arasında "tarla ziraatı", "bahçe ziraatı", "sanayi bitkileri ziraatı", "zooteknik", "kümes hayvancılığı", "arıcılık", "ipek böcekçiliği", "balıkçılık ve su ürünleri" dersleri bulunmaktadır.

Köy Enstitüleri'ne öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulmuş Hasanoğlan'daki Yüksek Köy Enstitüsü'nde üretime yönelik önemli kollar kurulmuştur:

"Yüksek Köy Enstitüsü'nde aşağıdaki kollar bulunmaktadır:

Güzel sanatlar,

Yapıcılık,

Maden İşleri,

Hayvan Bakımı,

Kümes Hayvancılığı,

Tarla ve Bahçe Ziraatı,
Zirai İşletme Ekonomisi,

Köy Ev ve El Sanatları kolları..." (İ. Hakkı Tonguç, Canlandırılacak Köy, s 535)

Yüksek Köy Enstitüsü Dergi Kolu tarafından 1945 yılında çıkarılmaya başlanan "Köy Enstitüleri Dergisi" Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 17.000 adet basılıp ülkenin dört bir yanına dağıtılıyordu. Yüksek Köy Enstitüsü Dergi Kolu, Sabahattin Eyüboğlu'nun yol göstericiliğinde 20 Köy Enstitüsü'nden gelen yazıları inceliyor, yayına hazırlıyordu. Dergide köy enstitüleri tarafından yapılmış çalışmalar paylaşılmakta, kuramsal tartışmalar yapılmaktaydı.

Dergi üç bölümden oluşmaktaydı: "Köy İncelemeleri", "Enstitü Çalışmaları", "Haberler".

"Köy Enstitüleri Dergisi" ile ilgili olarak Hıfzı Veldet Velidedeoğlu şunları söylüyor:

"Köy Enstitüleri Dergisi'nin 1945'te yayımlanmış olan birinci cildinin sahife toplamı 623'tür. Bugün birçok okulda, lisede, hatta üniversitelerin fakültelerinde bir tek yıl içinde bu ölçüde bir dergi çıkmamaktadır. Bu derginin asıl değeri yaprak sayısının çokluğunda, yani niceliğinde değil, içindeki yazı, etüt, inceleme, hikâye ve şiirlerin niteliğindedir. (...) Derginin dört sayılık 1945 cildinde yer alan ciddi araştırma, inceleme ve tercümelere bazılarının sadece başlıkları gözden geçirilirse, o yıllarda fikir ve bilim hayatımıza Köy Enstitüleri'nin yaptığı katkı kendiliğinden meydana çıkar. Başlıklar şunlar:

"Birinci sayıda: Hasanoğlan Köyü ile İlgili Tarihi Belgeler, Hasanoğlan Üregil Araplar Köyünün Aralık Bitkileri, Çukurova'da Toprak ve Müstahsil durumu, Bakırçayı Vadisi'ndeki Beş Köyde Ziraat İşletmesi, Bozkır ve Söğüt Kültürü, Çekirge (tercüme).

İkinci sayıda: Köye Göre Çeyizin Toplumsal Anlamı, Foça Çiftliği'nin Foça Köyü Üzerinde Sosyal Etkileri, Masallar Nasıl Derlenmeli, Köyde Tedavi ve İlaçlar, Toprak Meselesi, Yüksek Köy Enstitüsü'nde İç Süslemeciliği...

Üçüncü sayıda: Arsız Otlar, Macar Köyünde Bir Aile, Kızılcahamam'da Bir Botanik Gezisi, Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde Heykel ve Mulaj İşleri, Bir Doğu Köyünde...

Dördüncü sayıda: İbi Köyünde Ödünçleme, Sarap Köyünde Çerçicilik, Bir Müzik Denemesi, Kan Gütme, Toprak Meselesi, Vitaminli Besinler, Patates Hastalıkları (tercüme)

" (H. Veldet Velidedeoğlu, Cumhuriyet, Nisan 1967, alıntılan, Mehmet Başaran, Özgürleşme Eylemi, Köy Enstitüleri, s 74-75)

Enstitüler tarımsal çalışmalar için gerekli olan hayvanları çevreden satın almak yerine kendi sürülerini oluşturmak politikası gütmüşlerdir... Böylece çevrede tefeci bezirgânların soyup sömürdüğü küçük köylü üreticiliğinin karşısında kolektif bir gücün işlettiği tarım işletmeleri belirmeye başlamıştır.

Öğretmenin Köylü Kooperatifi Karşısında Tarım Bakanlığı'nın "Çiftçisi"...

Tonguç'un Anadolu çapında bir uyanış için attığı adımlar birçok yasa ile yönetsel olarak desteklenmiş olsa da karşısındaki güçler arasında binlerce yıllık sömürü ağının temsilciliğine soyunmuş iktidar sahipleri de vardır. Tarım alanında, egemen güç olan tefeci bezirgânlığın Ankara'daki sesi olmayı seçmiş Tarım Bakanlığı, "Köyün Canlandırılması"na başlangıçta katılmışsa da süreç içinde karşıt bir politika izlemeye başlayacaktır.

"Erken Cumhuriyet Dönemi" toprak politikasında yer alan köylü yanlısı, tefeci-bezirgân zümre ve toprak ağalığı karşısında görünen tutum etkin bir eylemlilik ile sonuçlanamamıştır. Tarımda güdülen "yoksul ve topraksız köylünün toprak sahibi yapılması, tarımda girişimciliğin desteklenmesi" politikası sözden öteye gidememiş, umulan sonuçları doğuramamıştır. Köylü örgütsüzdür... Köy Enstitüleri dışında kurulan kooperatifler, kredi olanakları yine toprak ağalığının ve tefeci bezirgânlığın değirmenine su taşımak durumunda kalmaktadır.

“Tarım Bakanlığı şimdiye kadar kendi mak-satlarına göre açtığı müesseselerde köye gidip duran, oturan, köyde müspet iş yapan eleman yetiştirememiştir. Bu Bakanlığa bağlı müesseselerden çıkan arkadaşlar kasabalarda, şehirlerde oturmak şartıyla, yazı ve sözle direktifler vermek şartıyla faydalı arkadaşlar olmuşlardır...” (Tonguç, İkinci Maarif Şûrası konuşması, Kitaplaşmamış Yazılar, 2. Cilt, s 138)

Yıl 1943'tür. Yukarıdakiler, “taziya tut, tavşana kaç” politikasına dönmüştür. Tonguç'u toprak ağalığıyla, tefeci bezirgânlıkla baş başa bırakmışlar, tarım sorununu da onun çözmesini beklemektedir. Tarım Bakanlığı yasayla kendisine görev verilmiş olsa da Köy Enstitüleri ile işbirliğinden kaçınmakta, kendince bir politika gütmektedir. “Tarım Bakanlığı demin arzettiğim birçok okullara eleman yetiştirmek için yeniden ve ayrıca bir teşkilat kuracak olursa bu teşkilata gereken elemanı nereden bulacaktır? Yoksa böyle bir teşkilatın yetiştirici unsuru olmak üzere biz mi onlara öğretmen vereceğiz? Bu iş bir mesele haline getirilmez ve orada bir teşkilat bulunmazsa, o zaman bizim, elimizdeki unsurları bir araya toplayıp bir müessese kurmamız icap eder. Böyle bir müessesenin idaresi, işletilmesi onlara mı bırakılacak?” (Tonguç, Kitaplaşmamış Yazılar, II. Cilt, s 156)

“Erken Cumhuriyet Dönemi” ekonomi politikalarında genellikle büyük toprak sahipleri karşısında köylüyü desteklemeye çalışan bir söylem bulunuyor olsa da, tarımda kapitalist gelişmeyi hızlandıracak yasal ve kurumsal girişimlerin köylü örgütlenmesi ile desteklenmemesi nedeniyle çok etkin bir davranış gösterilmiş olduğu söylenemez. Tarımda girişimciliği özendiren ve çıkarılış-kuruluş gerekçelerinde köylüyü tefeci batağından kurtarmayı amaçladığı söylenen 1924 tarihli Zirai İtibar Birlikleri Yasası, 1929 tarihli Zirai Kooperatifleri Kanunu, Toprak Mahsulleri Ofisi'nin kurulması, örnek devlet çiftlikleri oluşturulması gibi önlemler beklenen sonucu vermemiştir. Kurulan 572 kredi kooperatifinin yönetiminde, olanaklarının kullanılmasında da çoğunlukla büyük toprak sahipleri ve tefeci-bezirgân kesim suyun başını tutmuş, devlet olanaklarını kendileri için kullanmışlardır.

Eğitmenlerin ve Köy Enstitülü öğretmenlerin göreve başlamasıyla birlikte tüm Anadolu coğrafyasında bir müthiş savaşımın ateşi de yanmıştır. Yüzlerce, binlerce küçük çatışma ortaya çıkmış, bunların birçoğu mahkemelere yansımıştır. Kayseri'nin Yalak köyü öğretmeni Eşef Işık köyün çok uzağındaki Bucak yerine kendi köyünde pazar kurdurunca Bucak'ın bezirgân tayfasının saldırılarına hedef olur. Tartışma sırasında tanıklığı nedeniyle jandarma tarafından zor kullanılarak Bucak'a götürülmeye kalkışılınca, öğretmen arkadaşı Ali Kara'ya birlikte jandarmaya direnir. İki tarafın da hekim raporuyla yaralar almış olduğu saptanan kavgadan sonra iki öğretmen tutuklanarak cezaevine konur. Öğretmenler cezaevinden yazdıkları mektupla durumu Tonguç'a bildirir. Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki ikinci duruşmada mahkeme salonuna Pazarören Köy Enstitüsü'nden iki kamyon boz elbiseli öğrenci ve öğretmen gelmiştir. Savcı sanık öğretmenlerin salıverilmelerini istemiş, bir süre sonra da mahkeme kararıyla suçsuz bulunan öğretmenler salıverilmiştir.

Tarım Bakanlığı, okul yapımı için kereste verirken de zorluklar çıkarmakta, özel bir işletmecilik anlayışı içerisinde kesim ve dağıtım işinde çalışan araçları koruyan, onlarla iş birliğini önde tutan bir politika gütmektedir (F. Kirby, agy, s 335). Enstitülerin ve köy öğretmenlerinin ağaçlandırma için istedikleri fidanları da vermemektedir. Aynı durum hayvan sağlanması konusunda da yaşanmaktadır. “Köy Enstitüleri'nden birinin yakınındaki bir hara müdürünün şu sözleri, Tarım Bakanlığı'nın bu alandaki durumunu ve profesyonel tarımcıların köylerden ne kadar uzak olduğunu gösterir: ‘Bizim onlarla (yani Köy Enstitüleri ile) bir ilgimiz yoktur. Öğretmenlere bu iyi hayvanları vermek ziyandır. Bizim kendi programlarımız vardır; biz çiftçi ile doğrudan doğruya kendimiz temas halindeyiz.’” (F. Kirby, Türkiye'de Köy Enstitüleri, s 330) Bu “çiftçi” dediği kişi de, yörenin toprak ağası, tefecisi, bezirgâni olmalıdır ki, sayın müdürümüz de onunla iş

yaparken parmağına bulaşan baldan yararlanma olanağı bulabilsin... Köy öğretmenleri ve enstitü yöneticilerinin yan cebelere, çekmecelere atılan paralarla bir işi yoktur; tam tersine böylesi durumlarda öfkelenip olay çıkarmaktadırlar...

“Ayrıca, Tarım Bakanlığı’na ve ona bağlı tarım okullarına Köy Enstitüleri’ne aykırı bir ideoloji egemen oluyordu.” (F. Kırcı, Türkiye’de Köy Enstitüleri, s 256)

Türkiye’nin gelişen kapitalist sınıfı, Batı’nın “sekülerizm”i yaşama geçirmiş serbest rekabetçi davranışlı, 1789’un mimarı Fransız burjuvazisi değildir... Emperyalizm çağına ulaşmış rantiyeci finans oligarşisidir... İktidardaki sınıfsız devrimci aydın zümrenin eğilimlerinde finans kapital oluşturma sürecindeki yerli burjuvazinin açgözlülüğü de belirleyici olmaktadır. Yerli ve besleme burjuva sınıfımızın gözü de neredeyse “yaratılış gereği” üretimden çok parayla para kazanmaktadır. Tıpkı, Anadolu kırsalında bulup kendisine eş alıverdiği tefeci-bezirgân zümre gibi...

“Devlet, çiftçiler buğdaylarını değer pahasına satabilsinler diye hazinesinden fedakârlık yaparak muayyen fiyat üzerinden buğday satın alıyor. Fakat, bu usul 5-6 yıl tatbik edildiği halde, bu alım-satımdan müstahsil çiftçilerin değil, mürabahacı büyük tüccarların ve mutavassıtların istifade ettikleri anlaşılıyor. Çünkü, yol müşkülâtından köylü ve müstahsiller mallarını silolara kadar götürüp satamıyorlar.” (Âsım Us, Vakıf, 4.3.1946, anan: H. Kıvılcımlı, Türkiye Köyü ve Sosyalizm, s 40)

“Kalemefendisi ‘aydın’larımızın ağızlarının suyunu beyinlerine akıtan ‘devletçiliğimiz’, dünyanın en iyi niyetiyle, kendi hazinesinden en yağlı lokmaları ‘köylü efendimiz yesin’ diye atıyor, bu lokmalar gene ‘Köycülüğü’ kimseye bırakmayan ağzını açmış ‘mürabahacı büyük tüccarlarımız’ın boğazına kayıyor!

‘Fındık Satış Kooperatifleri Birliği 60 kuruş fiyat ilan etmiş. Aradan birkaç gün geçmeden bu fiyatı 50’ye indirmiş. Köylü de malını kooperatiften 2-3 kuruş fazla veren tüccara devretmiş. Derken... müstahsilin elinde mal kalmayınca fiyatlar yükselmeye başlamış: 60, 70, 80, derken 90... Köylü feryada başlamış... Yerli tüccar da istifade edememiş... Sizin anlayacağınız bütün kâr İstanbul’da tâcirlerin olmuş.’ (Cevat Fehmi, Cumhuriyet 15.4.1950, anan: H. Kıvılcımlı, Türkiye Köyü ve Sosyalizm, s 41)

İstanbul’un büyük tüccarları nerede? Kendileri veya temsilcileri aracılığıyla Ankara’daki Millet Meclisi’nin koltuklarında...

Durum böyle olunca da, tarım okulu açmakmış, tarım devrimi, köylüyü topraklandırmakmış, o Meclis ile biraz zor...

Cumhuriyet’in kültür ve eğitim politikalarında, ortaöğretim göz önünde bulundurulduğunda, üretime yönelik sistemli bir programdan çok ticaretin kışkırttığı bir eğitim yönlenmesinin öne çıkmış olduğu görülür.

“30 yıllık Cumhuriyet çağında orta meslek okullarının bilânçosu şöyle olur:

	Tarım	Ticaret	İmam-Hatip
1930-31 yılı	5	5	2
1959-60 yılı	11	69	37
Artış (30 yıllık) ÷	%220	%1890	%1850
Verilen önem sayısı	1	9	9”

(H. Kıvılcımlı, Türkiye Köyü ve Sosyalizm, s 44)

İmam hatip ile ticaret arasındaki bu yakın ilişki Anadolu tefeci bezirgânlığının Türkiye’nin bugünlerine, köylerden kentlerdeki cami yerleşkelerine kadar uzanan bir kutsal ittifakın rakamlarla kayıt altına alınmış evlilik belgesidir. 20. Yüzyıl’ın yüzüstü ve saldırgan kapitalizmi, tefeci finans kapital de, kendi geçmişine, burjuva devrimine, “serbest rekabetçi kapitalizm” e ihanet ederek Ortaçağ ekonomi politikasını taşıyan bu yapı ile aynı yatağa girmekten en küçük bir mahcubiyet duymamıştır.

Cumhuriyet iktidarlarının en devrimci çağında bile tarımda kör gözüm parmağına süregiden tefeci bezirgân soygunu ve ağalık kurumu, üzerine gidilemez, “iki ucu boklu bir değnek gibi” durmuştur karşıda... Meclis’teki toprak ağaları ve tefeci bezirgân temsilciler nedeniyle yasal anlamda cesaretle üzerine gidilemeyen bu Ortaçağ artığı yapıyla savaşımlar, köylere eğitim ve canlandırma seferberliğine çıkmış uçlardaki eğitimcilere ihale edilmekle yetinilmiştir.

Ya Şimdi Ne Yapmalı?

Günümüz kültür ve siyaset ortamında eleştirel ve üretime yönelik eğitimden, halkla birlikte halk için düşünüp davranmaktan yana olanların gün geçirmeksizin güçlerini bir araya getirmesi ve hayatın her alanında somut öneriler üretmesi gerekiyor. Freire'nin şu sözünü yeniden anmakta yarar var. "Dinamik devrimci kültürel eylem süreklidir; iktidar öncesi ve sonrası gibi bir sınırı yoktur" (Freire, 127)

Bugün, ülkedeki talan ekonomisine, politikada sıkıştıkça savaşa yönelen, kaostan ve karanlıktan beslenen hazırı satan iktidar eylemlerine karşı tek çözüm Köy Enstitüsü dinamiğini yeniden gün aydınlığına çıkarmak, değişen koşullar altında o kurucu felsefeyi yaşama geçirmenin yollarını aramak olabilir.

Emeğe, üretime ve özgürlüğe önem veren devrimci dinamik düşüncenin günümüzdeki uygulayıcıları, yerel yönetimler, meslek odaları ve diğer demokratik kitle örgütleri olmalıdır. Büyük şehirlerdeki kısmi uyanış yerel yönetimleri bezirgân zihniyetin elinden belli ölçüde koparmış olsa da halkın sofrasına ve özgürleşmeye giden yolda somut adımlar atılması konusunda önemli sıkıntılar yaşanmaktadır. Yerel yönetimler gün geçirmeksizin meslek odalarıyla, diğer demokratik kitle örgütleriyle somut iş üzerinden dayanışmaya geçmelidir. Yerel yönetimlerin somutça atabileceği diğer bir adım da üretici ile tüketici arasındaki tefeci bezirgân zümrenin kârı olan aracılık fiyat bindirmesinin kaldırılması, üreticiden değerince alınacak ürünün kent pazarlarında tüketiciye ulaştırılmasıdır. Üreticilerin kooperatiflerde ve üretici birliklerinde örgütlenmeleri için bilinçlendirilmesi ve özendirilmesi de yerel yönetimlerin hedefleri arasında bulunmalıdır.

Bu anlamda, meslek odalarımıza da büyük görevler düşmektedir.

Tarım ve hayvancılıkta atılım için Ziraat Mühendisleri Odaları bir an önce kolları sıvamalı, bölgesel özelliklerine göre yerel yönetimlere yol açmalıdır. Bölgelerdeki ziraat odaları, tarımsal alanda örgütlü kooperatifler ve üretici birlikleriyle işbirliği içinde bulunduğu yöre için bilimci esaslara dayalı izlekler hazırlamalı, gereğinde uygulama alanlarının oluşturulması sağlanmalıdır.

Sağlık politikalarının oluşumunda Tabip odaları, şehirleşmede Mimarlar Odası, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, Elektrik Mühendisleri Odası, TMMOB'ye bağlı diğer odalar eşgüdüm içinde çalışmalıdır.

Öğretmen sendikaları ve bu alanda etkinlikte bulunan dernekler eğitim için somut seçenekler geliştirmeli, özgür ve katılımcı bir eğitimin kaynağı olabilecek yeni ders kitaplarının hazırlığını da kapsayan seçenek eğitim politikaların oluşturulması sağlanmalıdır.

Yerel yönetimlerin belirleyeceği alanlarda kurulacak örnek okullarda üretimle eğitimin yan yana geliştirildiği okullar açılmalıdır.

An geçirilmeksizin, gökten zembille inecek bir izlek beklenmeksizin, somut iş içinde düşünerek, iş içinde tartışarak yol ve yöntem araştırmalarına başlanmalıdır.

Uyanma, üretme ve özgürleşme dayanışması için el ele...

Kaynakça:

Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Türkiye Köyü ve Sosyalizm, Derleniş Yayınları, Birinci Basım, Eylül 1980,

Engin Tonguç, Bir Eğitim Devrimcisi: İsmail Hakkı Tonguç, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları, 3. Basım, Ekim 2007, İzmir,

Fay Kirby, Türkiye'de Köy Enstitüleri, Güldiken Yayınları, İkinci Baskı, Ankara, 2000

İsmail Hakkı Tonguç, Kitaplaşmamış Yazılar, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Birinci Cilt, İkinci Baskı, Ocak 1998

İsmail Hakkı Tonguç, Kitaplaşmamış Yazılar, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, İkinci Cilt, Birinci Baskı, Ocak 2000,

Mehmet Başaran, Özgürleşme Eylemi Köy Enstitüleri, Cumhuriyet Kitapları 4. Baskı, Temmuz 2006,

CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE TARIM POLİTİKALARI

Ali Ekber YILDIRIM¹

Bağımsızlık Savaşı'nı kazanan Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşları, daha Cumhuriyeti ilan etmeden İzmir'de İktisat Kongresi'ni toplamaları bir tesadüf değildir.

Onlar, gerçek kurtuluşun "ekonomik bağımsızlıkla" olacağını biliyorlardı. Misak-ı Milli sınırları içerisinde bir ulus devlet kurarak ve bunun yönetim biçimini de Cumhuriyet olarak belirleyen Mustafa Kemal ve arkadaşları 1. İktisat Kongresi ile yeni yönetimin ekonomide uygulayacağı politikaları belirledi.

Yıllarca süren (1911-1922) savaşlardan kalan köylüyü çiftçi yapmak temel hedeflerden birisiydi. O dönem 13 milyon nüfusun yüzde 80'i köylü. İzmir İktisat Kongresi ile tarım politikasının temel ilkesi "Milli ekonominin temeli ziraattir." şeklinde belirlendi.

Uygulanacak tarım politikasının temel felsefesi ise Mustafa Kemal Atatürk'ün "Ülkenin gerçek sahibi ve efendisi, hakiki müstahsil olan köylüdür." sözüne dayanır. Bu aynı zamanda savaştan çıkmış, yılgın, bitkin, üretimden adeta kopmuş köylüyü yeniden üretime yönlendirecek, toprağa sahip çıkması için önemli bir moral ve günümüz deyimini ile motivasyon sözüdür.

Çünkü, köylü savaştan savaşa koşmaktan üretimden kopmuş, üretim yapacak gücünü büyük ölçüde yitirmişti. Ayrıca yabancılara verilen imtiyazlarla köylü kendi yurdunda "köle" haline getirilmişti.

1. İKTİSAT KONGRESİ İLE BELİRLENEN YOL HARİTASI

Bu nedenle yeni yönetim için öncelikli hedef, köylünün üretim yapmasını sağlayacak ortamın hazırlanmasıdır. 1. İktisat Kongresi'nde alınan kararlar bu anlamda çok önemlidir.

1. İktisat Kongresi'ne "Çiftçi Grubu" tam 96 maddelik bir metin sunar. Bu isteklerin bir çoğu da köylünün üretim yapmasını engelleyen, yabancılara mahkum kılan uygulamaların kaldırılmasına yöneliktir. Çiftçi Grubu'nun talepleri arasında Aşar vergisinin kaldırılması, tütün ekimi ve ticaretinin serbest bırakılması, tütünde Reji İdaresi'nin kaldırılması, tarımsal kredilerin düzenlenmesi, hayvan hastalıklarıyla mücadele, tarım alet ve makinalarının standartlaştırılması, yüksek öğretim görenlerin bir süre köylere gönderilmesi gibi çok temel istekler var.

Bunların önemli bir bölümü kısa zamanda gerçekleştirilir.

Daha önce, Dışişleri, Ticaret, Maliye, İktisat bakanlıkları bünyesinde olan tarım, ilk kez ayrı ve bağımsız bir bakanlık olarak 1924'te kuruldu.

Ürünün onda birinin devlete verilmesini öngören "Aşar vergisi" 1925'te kaldırıldı.

Aynı yıl, tütünde yabancı egemenliğinin kurumsal yapısını oluşturan Reji İdaresi kaldırıldı.

İlk tohum ıslah istasyonları kuruldu.

Tefecilere karşı, Ziraat Bankası A.Ş. şeklinde yapılandırılarak etkinleştirildi. Çiftçiye kredi, destek sağlayan bir yapıya kavuşturuldu. Buğday alımı ile görevlendirildi.

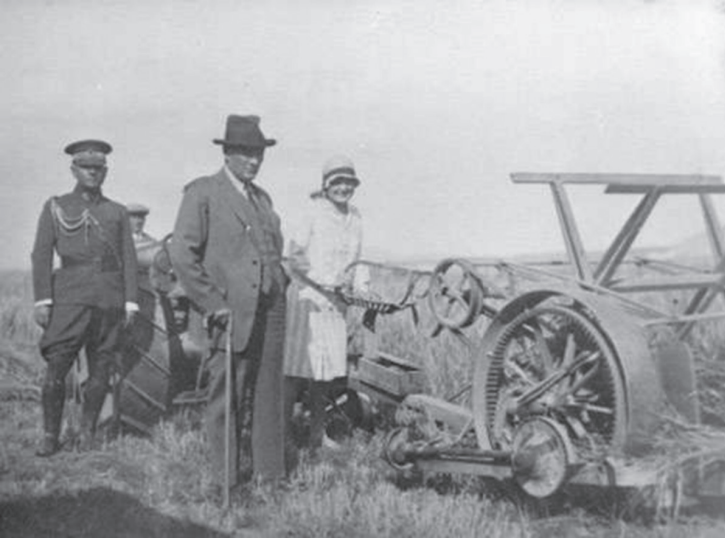
Şekerpancarı üretimi yaygınlaştırılarak 1926'da ilk şeker fabrikası olan Alpullu açıldı.

Hayvancılıkta ıslah çalışmalarının yapılması için 1926'da Hayvan Islah Kanunu çıkarıldı. Nitekim, sağlıklı verilerin elde edilmesi için 1927'de ilk tarım sayımı yapıldı.

Tarımda kooperatifçiliğe büyük önem verilerek Tarım Kredi Kooperatifleri ve Tarım Satış Kooperatifleri yasası 1935'te çıkarıldı. Kooperatifçiliğin yaygınlaşması için önemli adımlar atıldı.

Buğday üretimini ve üreticisini desteklemek ve korumak için 1938'de Toprak Mahsulleri Ofisi kuruldu. Ertesi yıl buğday ithalatı durduruldu.

¹DÜNYA Gazetesi Tarım Yazarı, www.tarimdunyasi.net

Tarımda emek sorununu çözmek ve açığı kapatmak için ilkel üretim teknikleri yerine makina kullanımına geçilir.

ATATÜRK'ÜN ÖNCÜLÜĞÜ

Bütün bu çalışmalarda Atatürk kendisi de öncü olarak yer alır. Yeri gelir traktörün üzerindedir, yeri gelir kooperatifin kurucu ortağıdır. Atatürk Orman Çiftliği'ndeki çalışmaları ile örnek bir çiftçi olarak yol göstericidir.

Dünyanın büyük bir bunalım içinde olduğu 1929-1935 döneminde, savaştan çıkmış, genç Türkiye Cumhuriyeti, tarımda gerçekleştirdiği başarılı çalışmalarla bu bunalımı atlattı ve temel kurumlarını oluşturmuştur.

İkinci dünya savaşı başladı ve Türkiye savaşa girmedi, ama savaş ekonomisi uyguladı. Güçlü ordunun beslenmesi gerekiyordu. Tarımda önemli başarılar elde edilse de, bazı ürünlerde kendine yeterli değildi. Bu nedenle üretim seferberliği başlatıldı. Devlet Üretim Çiftlikleri kuruldu. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu 1945'te kabul edildi.

Tarımda, kırsal kalkınmada ve eğitimde devrim niteliğinde etkiler yaratan Köy Enstitüleri açıldı.

MARSHALL PLANI İLE TÜRKİYE'YE BİÇİLEN ROL

İkinci dünya Savaşı sonrası 1947'de devreye sokulan Marshall Planı ile Türkiye'ye biçilen rol Avrupa'nın tarımsal ürünlerdeki açığını kapatmaktı. Bunun için Marshall yardımının büyük bölümü tarıma ayrıldı.

Makineleşmeye hız verildi, Türkiye'nin 1948'de 1756 traktörü vardı, 1960'a gelindiğinde 42 bin 136'ya çıktı.

Aynı dönemde tarımsal üretim alanı yaklaşık 14 milyon hektardan 23.8 milyon hektara çıktı.

Bu dönem aynı zamanda tarımda popülizmin de başladığı bir dönemdir. Çok partili hayatın olduğu bu dönemde oy verenlerin büyük çoğunluğu kırsaldaydı. İktidarı köylüler belirliyordu. Bu nedenle kırsala yönelik politikalar, söylemler ve popülist yaklaşımlar oy almak için önemli argümanlardı.

1950'li yıllarda ikinci bir kurumsal yapının oluşturulduğu dönem olarak da kabul edilebilir. Et ve Balık Kurumu (EBK), Toprak Su, Süt Endüstrisi Kurumu (SEK), Yem Sanayi, Zirai Mücadele gibi bir çok kurum kuruldu.

Teknolojinin tarımla buluştuğu dönem olarak adlandırılan bu yıllarda dekara verim artışı sağlayan kimyasal gübre, tarımsal ilaç, sulama, geliştirilmiş tohum kullanımı yaygınlaştı. Aynı zamanda sanayileşmedeki gelişmelere bağlı olarak 1960'lı yıllardan itibaren kent nüfusu

Amerikanın bize göndereceği traktörler

Amerika Marshall planına istinaden Türkiye'ye 700 dev Massey-Harris tekerlekli traktör gönderecektir. Bu traktörler Türkiye'nin ziraat istihsalini arttıracaktır. Yukarıdaki klişede traktörler, seri halinde imal edildikleri Amerikan fabrikasında görülmektedir. Türkiye'nin alacağı bu traktörler ve diğer ziraat teçhizatı, Birleşik Amerika hükümeti tarafından tahsis edilen 5.000.000.000 dolarla finanse edilen Avrupa iktisadi kalkınma İdaresi tarafından ödenecektir.

artmaya başladı. Kırdan kente göç başladı.

1970'lerin sonunda tarım arazilerinin yarısı gübre ile buluşurken, sulama oranı yüzde 10'un biraz üzerindeydi. Desteklemeler bu dönemde yaygınlaştı. Katmadeğerli ürünlerin üretimi arttı.

DÖNÜM NOKTASI 1980 VE 24 OCAK KARARLARI

Tarım sektörü için 1980 yılı, özellikle 24 Ocak Kararları ve bu kararları uygulamak için yapılan 12 Eylül Darbesi ve sonrası iktidara gelen Turgut Özal hükümetlerinin uygulamaları tam bir dönüm noktası oldu. İthal ikamesi politikasından neoliberal politikalara geçişle tarımdaki çöküş süreci başlatıldı.

Öncelikle tarım sektörü itibarsızlaştırıldı. Yaşanan bir çok ekonomik sorunun sorumlusu ilan edildi. Tarım, ekonominin sırtındaki yük olarak gösterildi.

“Avrupa'nın bahçıvanı mı olacağız?”

“Avrupa'nın çobanı mı olacağız?” denilerek tarım yapmak, hayvancılık yapmak adeta utanılacak bir iş gibi sunuldu.

“Sanayileşerek kalkınacağız, tarımla kalkınmış ülke yok!” yalanı ile tarımla sanayi karşı karşıya getirildi.

Türkiye, tarımla değil sanayileşerek büyüyecek, dışa açılacaktı. Bunun önündeki en büyük engel tarımdı, köylüydü. O zaman öncelikle bunun halledilmesi gerekiyordu.

Tarım sektörü desteksiz bırakıldı. İthalat kapıları sonuna kadar açıldı. Tarımsal üretimi ve üreticileri “ithalatla terbiye etme” politikası ilk kez Turgut Özal döneminde başladı ve bugün hala devam ediyor.

Tarımda reorganizasyon adı altında 1985 yılında başlatılan çalışmalarla kurumsal yapı dağıtıldı. Ziraat İşleri, Zirai Mücadele, Toprak-Su, Gıda İşleri, Veteriner İşleri gibi alanında uzmanlaşmış kurumların hepsi kapatıldı veya başka kurumlara bağlandı. Etkisizleştirildi. Tarımı besleyen ana damarlar kesilmiş oldu.

ÖZELLEŞTİRME TARIMLA BAŞLADI

Dünyanın aksine Türkiye'de özelleştirme tarımla başladı Et ve Balık Kurumu, Süt Endüstrisi Kurumu, Yem Sanayi özelleştirilerek üretimi destekleyen kurumlar ortadan kaldırılınca ve bir yandan da ithalat kapıları açılınca hayvancılık çöktü. Doğu ve Güneydoğu'da başlayan terörün de etkisi ile hayvancılık yapmak daha da zorlaştı. Canlı hayvan ve kırmızı et ihraç eden Türkiye, ithalat yapan ülke konumuna düşürüldü.

Zirai Donatım, TEKEL, Şeker Fabrikaları, Türkiye Gübre Sanayi (TÜGSAŞ) gibi hem üretimi doğrudan ilgilendiren hem de girdi sağlayan kurumlar da özelleştirilince bitkisel üretim de büyük yara aldı.

Ülkede yaşanan krizlerin faturası tarıma kesiliyordu. Örneğin 1994 krizi yaşanınca dönemin Başbakanı Tansu Çiller, tarımsal destekleme kapsamındaki ürün sayısını 26'dan 9'a düşürdü. Tarımın en çok desteğe ihtiyacı olduğu dönemde destekler kesildi. Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği anlaşması yapıldı. Tarıma ilişkin tavizler verildi. Ama tarım dışarıda bırakıldı. İthalat yapılırken her türlü kolaylık sağlanırken, ihracata her türlü engel çıkarıldı.

IMF-DÜNYA BANKASI POLİTİKALARI

Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası 1990'lı yılların sonuna gelindiğinde tarımda politikalarını belirleyen, tarım ürünleri fiyatına bile müdahale edecek kadar ipleri ele geçirdi. Tarımda Reform Uygulama Projesi (ARİP) Dünya Bankası Projesi olarak 1999 yılında uygulamaya konuldu. Proje kapsamında Çiftçi Kayıt Sistemi'nin oluşturulması, üretimden bağımsız olarak Doğrudan Gelir Desteği uygulamasına geçilmesi, 4572 Sayılı Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri Yasası ile “özerklik” adı altında birliklerin tasfiyesi, etkisiz hale getirilmesi öngörüldü. Büyük oranda da başarıya ulaştı. Yasa ile Tarım Satış Kooperatifleri'ne devlet tarafından mali destek yapılması yasaklandı.

Tarıma yönelik bir çok destek kaldırılarak, doğrudan gelir desteği adı altında üretime değil üretmemeye destek sağlandı. Ziraat Bankası'nın tarımsal kredileri askıya alındı.

Amerika'dan çantasında 15 günde çıkarılacak 15 yasa ile Türkiye'ye gönderilen Kemal Derviş'in hazırladığı ekonomi programı uygulanırken, Şeker Yasası ve Tütün Yasası çıkarıldı. Tütün üretiminde sözleşmeli üretimle uluslararası sigara tekelleri söz sahibi oldu. Kiminle sözleşme yapılırsa ancak onlar üretim yapabiliyor.

Tarımsal ürünlerin fiyatı IMF tarafından hükümete bildiriliyor ve hükümet de bunu niyet mektuplarına yazıyordu. Buğdayın fiyatını aslında IMF belirliyordu.

TARIMDA 17 YILLIK AKP İKTİDARININ UYGULAMALARI

Ülke 2001 krizi sonrasında IMF ve Dünya Bankası politikalarından nefes alamaz hale gelmişken büyük umutlarla iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), ilk 3 yıl aynı politikaları sürdürdü.

AKP iktidarı dönemine genel olarak bakıldığında; 6 bakanın görev yaptığı 17 yıllık dönem bütünüyle değerlendirildiğinde tarımda başarıdan söz etmek mümkün mü?

Turgut Özal döneminde başlayan ithalatla terbiye politikası en katı biçimde AKP tarafından uygulandığı söylenebilir. Bu dönemde ithal edilmeyen ürün kalmadı denilebilir.

AKP iktidarında, tarım, hiç bir zaman stratejik sektör olarak görülmedi. Tam tersine uygulanan politikalarla tarım bilinçli olarak dışa bağımlı hale getirildi. Yok edilmek istendi. Bir ölçüde de başarılıydı. Göreve gelen bakanlar "ithalatı bitireceğiz" diye diye her gelen bir öncekinin ithalat rekorunu kırdı. Tarım ülkesi Türkiye, ot, saman, soğan, patates, bile ithal eder duruma getirildi.

Genetiği Değiştirilmiş (GDO) ürünlere ilk kez bu dönemde izin verildi.

Mazot, gübre, yem, zirai ilaç gibi temel girdilerde fiyatların en çok yükseldiği, dışa bağımlılığın doruk noktaya ulaştığı bir dönem oldu.

İTHALAT POLİTİKASI TARIMI BİTİRDİ

Üretim değil, ithalatın desteklendiği, yüz binlerce kişinin tarımdan çekildiği, aile işletmeciliğinin tasfiye edilerek yerine şirket tarımının egemen kılındığı bu dönemde çiftçi para kazanamamaktan, tüketici gıda ve tarım ürünlerini çok pahalıya almaktan hep şikayetçi oldu.

Tarım toprakları en çok bu dönemde amaç dışı kullanıma açıldı. Acele kamulaştırmalarla tarım toprakları ranta açıldı. Double yollar ovalardan geçirildi. Zeytinlikler yok edildi. Koruma altına alınan ovalara termik santral kurmak için ihale üstüne ihale yapıldı.

Büyükşehir Yasası değiştirilerek bir gecede 16 bini aşkın köy mahalleye dönüştürüldü.

Sadece tarım toprakları değil, Hidro Elektrik Santralleri ile dereler kurutuldu.

Atatürk'ün tarımsal üretim yaparak ülkeye örnek olsun diye kurduğu çiftliğe kaçak saray yapıldı. Bu dönemi anlatan, tarıma verilen değeri yansıtan en anlamlı söz herhalde "Ananı da al git" oldu. Atatürk'ün "Milletin efendisi" dediği çiftçiye Recep Tayyip Erdoğan "Ananı da al git" dedi.

AKP döneminde tarımla ilgili önemli yasal düzenlemeler yapıldı. Tarım Yasası, Tohumculuk Yasası, Biyogüvenlik Yasası vb. AB'ye uyum için yasalar çıkarıldı. Hükümet değişmese de bu dönemde de tarım bakanı değişikçe tarım politikası değişti.

En uzun süre bakanlık yapan ve Fransa Hükümeti tarafından şövalye nişanı ile ödüllendirilen Mehdi Eker'in döneminde hazırlanan "Havza Modeli" ondan sonra göreve gelen Faruk Çelik tarafından değiştirildi. Milli Tarım Politikası uygulamaya konuldu.

Faruk Çelik'ten sonra göreve gelen Ahmet Eşref Fakıbaba, Milli Tarım Politikası'nı askıya aldı. Ondan sonra göreve gelen Bekir Pakdemirli, Milli tarım Projesi yerine tarımda holding modelini öneren Tarımda Milli Birlik Projesi'ni gündeme getirdi. Fakat uygulayamadı.

Bugün gelinen noktada Türkiye tarımsal hasılda Avrupa'nın 1. dünyanın 7. ülkesi denilse de , İzmir İktisat Kongresi öncesi yaşanan döneme benzer bir tablo var.

- Tarım politikalarını uluslararası kuruluşlar, dev şirketler belirliyor.
- IMF ve Dünya Bankası'nın dayatmaları sonucunda çıkarılan Tütün Yasası ile Reji İdaresi kurulmadı belki ama tütün üretimi ve üreticisi büyük oranda yok edildi. Meydan sigara tekeline bırakıldı. Türkiye ürettiğinden daha çok tütün ithal ediyor.
- Aşar vergisi yok ama, mazot, gübre, ilaç, tohum, işçilik, tarımsal elektrik fiyatlarındaki artış çiftçinin üretim yapmasını engelleyecek boyutlarda. Girdi fiyatları yükselirken, ürün fiyatlarının aynı oranda artmasına izin verilmiyor.
- Tarım Kredi Kooperatifleri üreticinin olmaktan çıkarıldı. Çiftçiye ucuz girdi sağlamak yerine

kimi ürünlerde piyasadan bile daha yüksek fiyata girdi satıyor.

- Toprak Mahsulleri Ofisi, Et ve Süt kurumu her yıl verilen ithalat yetkileri ile ithalat ofisi gibi çalıştırılıyor. İthal ürünle piyasaya müdahale edilerek çiftçinin elindeki ürünün fiyatı düşürülüyor.
- Pamuk üretimi düşerken, ithalat hızla artıyor.
- Mercimek, fasulye, pirinç, gibi bakliyat ürünleri, arpa, buğday, mısır gibi hububat ürünlerini, ayçiçeği başta olmak üzere yağlı tohumlar, pamuk, sebze, meyve, patates ve soğan bile ithal ediliyor. Saman ithal ediliyor. Canlı hayvan ve et, yem her şey ithal.

Ülkenin çiftçileri değil, yurtdışındaki çiftçiler destekleniyor. Yapılan her ithalat çiftçi üretimden daha çok uzaklaştırıyor. Köylerde bile ithal ürünler tüketiliyor.

Tarımda yeni bir kurtuluş savaşına ihtiyaç var. Tarımda, ülkenin tarımsal potansiyeline uygun, kendine yeterliliği esas alan, teknoloji destekli, örgütlenmeyi esas alan yeni bir modele ihtiyaç var. Yapısal sorunları çözecek, üretim temelli, uzun vadeli bir ulusal tarım politikasına ihtiyaç var.

Mustafa Kemal Atatürk 1. İktisat Kongresi'ndeki konuşmasının bir bölümünde ne demişti: "Bir devlet ki, tebasına koyduğu vergileri yabancılara koyamaz; bir devlet ki gümrükleri için rüsum vesaire düzenleme hakkından alıkonur, bir devlet ki yabancılar üzerinde yargı hakkını uygulamaktan mahrumdur; O devlete bağımsız denilemez."

KALMAYAN KÖYLÜ VE YOK OLAN KÜÇÜK ÇİFTÇİ İLE ÜLKEMİZDE TARIMSAL ÜRETİM ARTIRILARAK KIRSAL KALKINMA BAŞARILABİLİR Mİ?

Baki Remzi SUIÇMEZ¹

1. GİRİŞ

Her ülkedeki ulusal ekonomi; tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinin bir bütünüdür. Bu sektörler yatırılabılır fonların kullanımında birbirlerinin rakibi ve seçeneği olmakla birlikte, işleyiş ve gelişim açısından bütünleyendir. Kalkınma kavramı genellikle sanayileşme ile eşanlamli kullanılsa bile, sanayileşmiş her ülkenin tarımda da ileri ülkeler olduğu gerçeğinden hareketle; kalkınmayı bütüncül kavramak, tarım-sanayi-hizmetler sektörlerinin çekişmesi yerine, sektörleri birbirlerinin tamamlayıcısı olarak görmek gerekir. Ülkemizde ise, sektörlerdeki uygulamaların birbirinden bağımsız, eşgüdümsüz karar mekanizmaları tarafından gerçekleştirilmesi sonucu, sektörler arası tamamlayıcılık yerine sektörler arası yarışma ve çatışma yaşanmaktadır.

Ülkemiz tarım sektörü 1980'lerdeki küreselleşme dalgasıyla ciddi bir değişim yaşamıştır. Tarım kesimini korumaya yönelik politikaların daha ülke ekonomisi buna hazır değilken terk edilmesine dayanan ve günümüzde de halen ısrarla sürdürülen neoliberal politikalar sürecinde gerçekleştirilen özelleştirmeler, tarıma yönelik sübvansiyon ve desteklerin kademeli bir şekilde azaltılması, dövizle bağlı girdi fiyatlarının sürekli artması, adı ve yapısı sürekli değişen tarımla ilgili Bakanlığının yıllardır süregelen ihmalleri, yanlış politikaları ve hatta politikasızlığı; bitkisel ve hayvansal üretimde miktar, verim, kalite sorunları ile iç ve dış pazarlarda rekabet edebilirlik sorunu yaşanmasına yol açmış, üretim planlaması yerine ürün dışalımını yaparak üretimi ve üreticileri cezalandırma uygulamaları yerli üretimi ve üreticiyi olumsuz etkilemiş, büyüyen oligopol yapılar karşısında küçük çiftçi korumasız hale gelmiş, tarımsal üretimde büyük şirketlerin etkisinin artması ve kooperatifçiliğin işlevsel olarak zayıflamasıyla kırsaldaki üretici aile çiftçiliğinden hızla uzaklaşmış, üretici hakkını alamadığı için üretimden vazgeçmiş, başta verimli topraklar olmak üzere doğal kaynaklar hızla talan edilmiş, tüketici sağlıklı ve ucuz gıdaya erişemez olmuştur. Sayısal oran değişimleriyle kalkınmış ülke kategorisine girme ve/veya Avrupa Birliği (AB)'ne uyum gerekçeleri ile Büyükşehir Yasası gibi suni kararlarla tarımsal/kırsal nüfusu gerekli altyapı ve sağlıklı toplumsal dönüşüm politikaları olmaksızın hızla azaltma çabaları ise, kentleşme dahil yeni ciddi sorunları beraberinde getirmiştir.

Günümüzde yazılı/görsel medyada köylüler yanında artık kentlilerin de gündemi olarak; fahiş et fiyatları, ithal kurbanlıklar ve lop et, para etmeyen çiğ süt, tarlada kalan domates ve karpuz, bahçede toplanmayan narenciye, tüketici fiyatı düşmeyen meyveler, depoda bekleyen ve "terörist" mualemesi gören patates ve soğan, ithal nohut, pirinç ve mercimek, fındıkta yabancı tekelleşme, tarladan markete marketten sofraya ürün fiyatında yüzde üçyüzlere varan fiyat farkı, sadece seçim kazanmaya odaklı süreli tanzim satış noktaları vs. sık sık haber olmaktadır.

Bu süreçte, bugün "hormonlu gıdalar, genetiği değiştirilmiş organizmalar (GDO), doğal beslenme, organik tarım, perma kültür, hobi bahçeleri" gibi "kentli" başlıklar arasında, "organik pazar romantizmi"ne ya da "köy nostaljisi"ne hapsolmeden ve asıl küresel piyasaların kölesi olmadan, ülkemizde tarım sektörünü ve kırsal kalkınma politikalarını yeniden düşünmenin ve tartışmanın zamanıdır.

2. UZLAŞILAMAYAN TANIM/LAR SORUNU

Tanım/lar önemlidir ve doğru tanım/lar kavram kargaşasını önler, sorunların çözümünü kolaylaştırır.

Ülkemizde "tarım" tanımı, çoğu kez yanlış kullanılmaktadır. Tarım, Türk Dil Kurumu (TDK)'na göre; "Bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, uygun koşullarda korunması, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanması, ziraat" olarak tanımlanmıştır. 2006 tarih ve 5488 sayılı Tarım

¹ Ziraat Mühendisi, TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi

Kanunu'na göre, "Tarım: Doğal kaynakları uygun girdilerle birlikte kullanarak yapılan her türlü üretim, yetiştirme, işleme ve pazarlama faaliyetlerini," kapsar. Tarım, "bitkisel ve hayvansal üretimi" birlikte kapsayan bir faaliyet olup, çoğu kez yanlış bir şekilde "tarım ve hayvancılık" olarak ifade edilmektedir. Hatta bu ayırım, bazen ilgili Bakanlık adında bile yer alabilmiştir. Ülkemiz tarım sektöründeki kronik sorunların çözümü, öncelikle "tarım/ziraat" tanımında uzlaşmakla başlar.

Ülkemizde sık sık bilerek ya da bilmeyerek aynı anlamda kullanılsa da, aslında önemli ayrımlar içeren "çiftçi", "üretici" ve "köylü" tanımları da sorunludur. Çiftçi, TDK'ya göre; "Geçimini toprağı ekerek sağlayan kimse"dir. 2004 tarih ve 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu'na göre, Tarım üreticisi; "Her türlü bitkisel ve hayvansal ürünler ile avcılık ve yetiştiricilik yoluyla su ürünleri üretimini yaparak, bunları pazara sunan gerçek ve tüzel kişileri," kapsar. Bu bağlamda, ekonomik faaliyet olarak çiftçinin/üreticinin mutlaka kırsal alanda/köyde yaşaması zorunluluğı değildir. Bununla birlikte, TDK Güncel Sözlükte yer alan, "Köylülerimizin çoğu çiftçidir." saptaması da somut bir gerçekliktir. Ülkemizde köylerin yönetimine ilişkin temel düzenleme olan 1924 tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu'na göre, Köy;"cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanların bağ ve bahçe ve tarlalarıyla birlikte teşkil ettikleri, nüfusu iki binden az olan yerleşim birimi" olarak tanımlanmıştır. Köy; "diğer köylerden uzak ve ayrı bir mekân üzerinde toplanmış bulunan, kendine mahsus bir ad taşıyan, zümre halinde muhtelif faaliyetleri yapacak şekilde teşkilatlanmış olan birçok aile ve hanelerden müteşekkil bulunan bir cemaattir." (Berkes, 1942) Sosyolojik yaklaşımlarda temel kavramlar "cemaat" ve "cemiyet" kavramları olup, köy "cemaat tipi", kent ise "cemiyet tipi" bir topluluk olmaktadır. Köylü, TDK'ya göre; "Köyde yaşayan veya köyde doğmuş olan; Köyde; Köy halkı; Kaba, anlayışsız (mecazi anlamda)"kişidir. Mekansal yaşam dışında üretim yönünü de açıklayan bir başka tanıma göre Köylü, "köy olarak tanımlanan fiziki ve sosyal mekan içinde yaşayan ve ağırlıklı olarak tarım, hayvancılık, el sanatları gibi uğraşlarla varlıklarını sürdüren kişi ya da kişilerdir." (Arslan, 2004)

Ülkemizdeki sorunlu tanımlardan bir diğeri, "kırsal alan/kırsal yerleşme" tanımıdır. Türkiye'de farklı kamu kurumlarınca uygulanan faaliyetlerin amacı ve kapsamına göre değişen kırsal alan tanımları bulunmaktadır. Kırsal; TDK'ya göre;"Yerel ekonominin büyük ölçüde tarımsal üretime dayandığı veya tarımsal üretim aracının mülkiyetiyle toplumsal yeniden üretimin ve ilişkilerin belirlendiği bir toplumsal yapılanmayı ve aynı zamanda nüfus yoğunluğunun çok düşük olduğu alanlar" olarak tanımlanmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından üretilen kırsal alan istatistiklerinde iki farklı "kırsal alan" tanımı kullanılmaktadır. İlk tanımda temel kriter, "yerleşim yerlerinin idari statüsü" olup, il ve ilçe merkezleri dışında kalan tüm yerleşimler köy (beldeler dâhil) kabul edilmektedir. İkinci tanımda temel kriter, "nüfus eşiğı" olup, 1982 yılında sonuçlanan Kent Eşiğı Araştırmasına göre asgari kentsel fonksiyonları gösteren yerleşimlerin nüfusu 20 bin olarak kabul edilerek, kırsal yerleşimlerin kapsamına, nüfusu 20 binden düşük il ve ilçe merkezleri ile beldeler ve köyler girmektedir. 2014 yılından beri "Kır/Kent Tanımının Revizyonu" çalışmalarını yürüten TÜİK'e göre; 2012 yılında 6360 sayılı Kanun ile birlikte büyükşehir belediyesi (BŞB) sınırlarının kırsal alanları da kapsayacak şekilde il sınırlarına genişletilmesi, BŞB bulunan 30 ilde tüzel kişiliğı kaldırılarak mahalleye dönüştürülen köyler ve beldeler nedeniyle ülke geneli için gerek kırsal nüfus büyüklüğünün gerekse kırsal alan kapsamının mevcut tanımlar üzerinden tespit edilmesi ve gelecek yıllar için sürdürülmesi oldukça güçleşmiştir. Zira mahallelerin tüzel kişilikleri bulunmadığı için, şehirlerdeki mevcut mahalleler ile kırsal alandaki bu yeni mahalleler arasında istatistikî olarak bir ayrıma gidilememektedir. Dolayısıyla mahalli idareler yapısındaki değişimlerden asgari düzeyde etkilenecek yeni bir kırsal alan tanımının üretilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu yeni tanımın, hem kırsal verilerin kesintisiz şekilde üretilebilmesi hem de kırsal politikaların uygulama kapsamının tespiti bakımından işlevsel olması gerekmektedir. (TÜİK, 2013; TÜİK, 2017) Devlet Planlama Teşkilatının kapatılmasından sonra Kalkınma Planı hazırlama görevi de verilen Kalkınma Bakanlığı'nın da 2018 yılında kapatılması sonrası, yeni "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi" kapsamında ilk kez Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yayımlanan, 2019-2023 dönemini kapsayan ve gecikerek yürürlüğe giren ve hazırlanış süreci ile hazırlanma yöntemi açısından sorunlu olan On Birinci Kalkınma Planı'nda konu şu şekilde yer almıştır: "711. Veri temelli kırsal politika yaklaşımının güçlendirilmesine yönelik kırsal istatistikler idari değişikliklerden etkilenmeyecek yöntemlerle hesaplanacak, kırsal alan tanımı revize edilecek, temel nitelikteki kırsal verilerin kır-kent ve il/ilçe bazında yayımlanması ve köy envanterinin güncellenmesi sağlanacaktır." 2023 yılına yönelik bu hedefler, başarısızlığın ilanı ötesi, 2012 yılından beri ülkemizde kırsal alan tanımının belirsiz olduğunu itiraf ederek, başarılı bir kırsal alan planlamasının olanaksızlığını da göstermektedir. Bu bağlamda siyasi tercihlerle yapılan yasal düzenlemeler ya da alınan idari kararlarla köy kavramına yeni anlamlar yüklemek, kırsal alan ve doğrudan etkilediğı kentsel alanlardaki sorunların çözümünü olanaksız kılmaktadır.

Bir yerleşme biçimi ve bir topluluk türü olarak Kent/Şehir; tanımlanması oldukça zor ve karmaşık bir olgu, tarihin hemen hemen bütün dönemlerinde değişik anlamlara sahip olabilen dinamik bir kavramdır. Ülkemizde de, “Şehir/Kent” tanımı üzerinde, uygulayıcılar ve bilim adamları arasında bir görüş birliği yoktur. TDK’ya göre, Şehir; “Nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, kent, site.”dir. Kent; “tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtımının kontrol fonksiyonlarının toplandığı, belirli teknolojik gelişme seviyelerine göre büyüklük, heterojenlik (türdeş olmama) ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme biçimleri” olarak da tanımlanabilir. Bilim insanları üzerinde henüz görüş birliği sağlayamamış olsa da genel olarak nüfusu 10.000’den fazla olan yerleşmeler şehir/kent olarak kabul edilmektedir. Kentleşme, çoğu kez sanıldığına tersine, köylerden kentlere nüfus akınlarını anlatan salt bir nüfus devinimi ya da arsa ya da konut üretme biçimi olmayıp, toplumsal, ekonomik ve kültürel boyutları içinde çok daha geniş bir değişim olarak algılanması gereken bir olgudur. Dar anlamda kentleşme, demografik bir algılayış olup, kentlerin sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artışını ifade ederken; geniş anlamda, “sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insanların davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi süreci” olarak tanımlanabilir.(Keleş, 1990) Gerekli altyapı hazırlanmadan köylerden kentlere akın edercesine göç eden insanların, sağlıksız bir kentleşme süreci sonucunda, kentleri köyleştirmeleri somut bir gerçektir. Köylülüklerini kentte de sürdüren insanların, gerçekte beklenen doğrultuda bir kentleşmeye yol açmadıkları süreçte, ülkemizdeki kentleşme sorunlarından birçoğu, sosyolojik olarak “kentlileşmeksizin, kentleşmekte” olmamızdan kaynaklanmaktadır. (Keleş, 1995)

Özetle; tanımlar konusundaki uzlaşmazlık sorununun halen çözülemediği ülkemizde, köy, kent, kırsal kalkınma, köysel sorunları çözme, şehir ve bölge planlama, kentsel sorunlarını çözme çalışmalarının ne kadar başarılı olabileceği ciddi bir tartışma konusu olmalıdır.

3. TOPRAK-İNSAN İLİŞKİLERİNE YÖNELİK POLİTİKALARA KISA BİR BAKIŞ

Tarım, sanayi ve hizmetler sektörünü içeren ekonomik bir faaliyette bulunabilmek için öncelikle bir mekân gereksinim vardır. Tarımsal faaliyetlerin yapıldığı mekân topraktır. Kırsal ve kentsel yerleşimlerin mekânı da topraktır. Toprak olmadan herhangi bir ekonomik faaliyette bulunulmasının olanaksızlığı yanında; bu kadar önemli olan topraklardan, 1 cm kalınlığındaki I. sınıf toprağın oluşması için 150 yıl ve 60 cm derinliğinde I. sınıf toprağın oluşması için 9000 yıl beklemek gerekmektedir. Oysa topraklar, doğal olarak kaybedilme dışında, insan faaliyetleriyle birkaç ayda/yılda kolayca yok edilebilmektedir.

Ülkemiz topraklarıyla ilgili sorunları yaratan etmenleri; toprak özellikleri ve yeryüzü biçimleri, arazi kullanma durumu, mülkiyet biçimi ve tarımsal yapı, kültürel ve toplumsal yapı, devletin makroekonomik tercihleri, nüfus hareketleri ve kentleşme, tarımsal destekleme politikalarındaki yanlışlıklar, ulusal planlama anlayışındaki yetersizlikler, yasal ve yönetsel yetersizlikler, yargı kararlarına uymama, ulusal bir toprak koruma ve kullanma politikasının olmayışı şeklinde sıralayabiliriz. (Suiçmez, 2000)

Türkiye’de nüfus, kentlerden kentlere ve köylerden kentlere olmak üzere iki boyutlu kentleşmektedir. Ülkemizde kırsal alandaki tarım sektörüne yönelik toprak ve arazi düzenlemeleri dışındaki çalışmalar, yerleşmelerin planlanması çerçevesinde “imar planlaması ve arsa politikaları” şeklinde gerçekleşmiştir. Cumhuriyet döneminden itibaren ve özellikle planlı dönemde temel kalkınma tercihi olarak seçilen sanayileşme tercihinin paralel olarak kentleşmenin maliyetini düşük tutmak için arazi kullanım amaçlarına göre uzun dönemli bir planlama yapılmadan yerleşmenin sağlanması, yapılan planların uygulamadaki yetersizliği, şehir imar planı yapımındaki yetkili mercilerin dönemsel değişimleri ve kontrol yetersizliği sonucu, emlak komisyoncuları ve arsa spekülâtorlerinin istekleri doğrultusunda rant artışına bağlı olarak verimli tarım arazileri kaybedilmekte; büyük kentlerde kamu arazilerinin işgali şeklinde başta gecekondu olmak üzere, çarpık yapılaşmalar, çarpık kentleşmeler ortaya çıkmaktadır. “Toprağa hücum” sürecinde çıkarılan Gecekondu Yasası ve İmar Affı Yasalarıyla, fiilen işgal olunan kamu arazilerinin mülkiyeti tümüyle işgal eden kişilere aktarılmakta, toprak koruma-kullanma dengesini gözetmeyen düzenlemeler ve yeni af beklentileri yeni işgallere zemin hazırlamaktadır. Yerel yönetimler bu süreçte, toprakları yerli ve yabancı sermayeye açan aracı kurumlar haline dönüşmüşlerdir. Belediyelerin kentsel toprak rantının biçimsel oluşum ve bölüşümünü düzenleme rolü; devlet topraklarını özel mülkiyet havuzuna katma, özel malları ile orta mallarını rant büyüklüğü üzerinde doğrudan belirleyici olacak biçimde kullanma, kentsel düzenleme kararları doğrultusunda harcama yapma, sermaye birikimi sürecine özel sektöre çok sayıda ve gür kanallar açma şeklinde gerçekleşmektedir.

Bu süreçte tarım alanlarının tarım dışı amaçlı arazi kullanımı sorunu günümüzde de artarak sürmektedir. 2005 tarihli 5403 sayılı "Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu", tarım dışı amaçlı kullanımı sürekli artıran "istisnai madde" değişiklikleriyle topraklarımızın korunmasına yeterince hizmet edememektedir. Katılımcı bir anlayışla oluşturulduğu söylenen Toprak Koruma Kurulları, bileşimindeki kamu ve özel sektör ağırlığıyla, kamunun dayattığı kararları onaylama mercii olarak görev yapmaktadır. Sadece son 5 yılda TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası'nın açtığı 150'den fazla iptal davası durumun ciddiyetini göstermesi açısından önemlidir. Ülkemizin toprak ve tarım politikasının oluşmasında önemli bir yer tutması gereken yargı kararları ise, maalesef yürütme organları tarafından dikkate alınmamakta, Anayasadaki "hukuk devleti" ilkesine karşın çoğu kez uygulanmamaktadır. Bu kapsamda nitelikli toprağı kalmamış bir ülkede kırsal alan planlaması ve kırsal kalkınmanın nasıl gerçekleştirileceğı tartışılmalıdır.

4. ÜLKEMİZ TARIM SEKTÖRÜNE KISA BİR BAKIŞ

Ülkemizde Osmanlı'dan Cumhuriyet'e devreden tarımsal miras; ilkel bir tarımsal yapı, adaletsiz bir toprak düzeni, imtiyazlar ve yabancılara ait arazilerdir. Cumhuriyet'in bu sorunların çözümüne temel yaklaşımı ise; demokratik yollarla feodal güçlere dayalı "köylü" ilişkilerinin tasfiyesi, yabancılardan mülk ediniminin kısıtlanması, sanayileşmeyi ve çağdaş kentleşmeyi gerçekleştirme şeklindedir. Toprak reformu girişimleri, çiftçiyi topraklandırma ve halkı bilinçlendirme çabaları, Köy Enstitülerinin kuruluşu bu arayışlara yönelik politik tercihlerdir. Cumhuriyet kadroları toprak-insan ilişkilerini kırsal alanda toprak reformu ile çözmeye çalışmış ancak iç ve dış dinamiklerin etkisiyle başarılı olamamıştır. Olağanüstü koşullarda çıkarılabilen toprak reformu yasaları siyasi düzlemde etkisiz kılınmıştır. Bugünkü koşullarda, ülke çapında bir toprak reformu yapılması şansı yitirilmiş gözükmektedir. Tarımsal yapıdaki bozukluklar ve toprak mülkiyetindeki dengesizlikler ise, ülke çapında bir kırsal alan/arazi düzenlemesini gerekli kılmaktadır.

Türkiye'de izlenen tarım politikalarını; 1923-50 döneminde "Kendi Kendine Yeterli Olma", 1950-60 döneminde "Hızlı Makineleşme ve Kısmi Serbest Piyasa", 1960-80 döneminde "Tarımda Modernizasyona Devlet Desteğı ve Desteklemeler", 1980 sonrası dönemde ise "Küresel Neoliberal Tarım Politikaları" şeklinde gruplayabiliriz.

Geçmişten günümüze ülkemiz tarım sektörünün çözülemeyen kronik sorunlarını şöyle özetleyebiliriz.

1. TÜİK ve şimdiki adıyla Tarım Orman Bakanlığı dahil, ilgili kamu kurumlarınca üretilen "tarımsal/kırsal veriler" birbirleriyle uyumlu ve sağlıklı değildir. Dolayısıyla ileriye yönelik yapılacak projeksiyonlar ve planlamalar da sağlıklı sonuçlar doğurmamaktadır.
2. Ülke düzeyinde mekansal "Arazi Kullanım Planlaması" olmaması nedeniyle tarım arazileri sahihsiz olup, yeterince korunmamaktadır.
3. Tarım arazilerinde, "büyük ovalar" dahil, "Tarımsal Üretim Planlaması" yokluğu, üretim miktarı ve verimlilikte dalgalanmalara yol açmaktadır. Verimlilik ve ürün kaybı sorunları ciddi boyutlardadır.
4. Ülkemizde bugün tarımsal işletmelerin temel ögesi olan toprakların hem mülkiyet dağılımı açısından, hem de yetersiz işletme genişliği ve parçalılık yönünden sorunları vardır. Tarım arazileri küçük, çok parçalı ve dağınık olup, Arazi Toplulaştırması ve Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri yeterince uygulanmamaktadır. Sulanabilir arazilere yönelik sulama yatırımları da istenen düzeyde değildir.
5. Mazot, tohum, gübre, yem, ilaç vb. tarımsal girdilerde dışarıya bağımlı olup, üretim için zorunlu girdilerin üreticiye maliyetleri çok yüksektir.
6. Tarımsal kamu yönetim yapısı sürekli değişmekte, "reorganizasyon"lar ile kurumsal hafıza yok edilerek, kurumsallaşma sağlanamadığı gibi sürekli değişen liyakatsiz yöneticilerle etkili kamu hizmeti verilememektedir.
7. Tarımsal üretici örgütlenmesi dağınık ve etkisiz olup, farklı yasalarla birbirine rakip çok sayıda ve farklı statüde işlevsiz örgüt yaratılmakta, devlet güdümlü kooperatifçilikte vesayet ilişkisi sürerken, demokratik kooperatifçiliğe halen ideolojik yaklaşmaktadır.
8. Örgütsüz üreticinin karşısında monopol /oligopol yapıda "sözleşmeli üretim" modeli ile ürünü tarladan/bahçeden ucuza alan sanayici/market zincirlerinin varlığı, üretici kadar, ucuz ve sağlıklı gıdaya erişmeye çalışan tüketiciyi de olumsuz etkilemektedir.
9. Piyasaları düzenleyecek makro ve mikro tarım politikalarının yokluğu, spekülasyon ve manipülasyonu yaygınlaştırmaktadır. Piyasaları düzenleyecek kamu kurumlarının özelleştirilerek kapatılması sonrası halen varlığını sürdüren TMO, ESK, TİGEM gibi kamu kurumları işlevsiz ve etkisizdir.

10. Tarım Kanunu gereği verilmesi gerekenden az olsa da verilen destek ve hibelerin etki analizi yapılmamakta, destek üretime değil arazi sahibine yaramaktadır.
11. İhracatta alternatif pazarlar bulma ve katma değerli ürünleri pazarlama sorunları sürmektedir.
12. İthalat üreticisi terbiye aracı olarak kullanılmakta, üretmez duruma düşen çiftçi arazilerini ekmemekte ve üretimden uzaklaşmaktadır.
13. Teknoloji araştırma-geliştirme çalışmaları çok yetersiz olup, üretici-üniversite bağı kopuktur.
14. Aynı iktidarda dahi, değişen Bakan'a göre kadrolar ve politikalar tümünden değişmekte, günlük ya da kısa süreli pansuman müdahaleler kalıcı çözümler yaratamamaktadır.

Neoliberal yıkım politikaların tarım sektörümüze ve çiftçilerimize etkilerini somut olarak değerlendirdiğimizde, günümüzde ortaya şu özet tablo çıkmaktadır:

Tarım sektörünün ekonomideki ağırlığı her geçen yıl azalmaktadır. 2017'de ekonomi %7.4 büyürken tarımdaki büyüme %4.9, 2018'de ise ekonomi %2.6 büyürken, tarımdaki büyüme %1.3 olmuştur. 2010 yılında 52 milyar 592 milyon dolar olan tarım hâsılası, 2018'de 42 milyar 517 milyona gerilemiştir.

Ülkemizde çiftçiler yeterince desteklenmemekte olup, borç batağına sürüklenmiştir. 2006 tarih ve 5488 sayılı Tarım Kanunu'nun 21. maddesi ile; 2007 yılından itibaren tarımsal desteklemeler için bütçeden ayrılacak kaynağın milli gelirin %1'inden az olamayacağı hükmü getirilmesine rağmen, verilen desteğin milli gelire oranı %0,4-0,6 aralığında kalmış ve hiçbir zaman %1 dahi olmamıştır. 2018 yılında tarıma verilmesi gereken destek 37,4 milyar TL olması gerekirken, yapılan destekleme ödemesi yaklaşık 14,6 milyar TL olmuş, tarıma verilen desteğin 5 kat fazlası ise faiz ödemelerine ayrılmıştır. Çiftçilerimizin 2002-18 yılları arasında devletten alacağı toplam para 133 milyar 605 milyon TL'dir. Tarımsal desteklerde aradığını bulamayan çiftçiler gittikçe artan miktarda banka kredisine yönelmiş, BBDK verilerine göre bankaların çiftçiye verdiği tarımsal kredi miktarı bir önceki yıla göre yaklaşık %17 artışla 2018 yılında 102 milyar TL'ye ulaşmış, çiftçinin ödeyemediği için icralık olduğu kredi miktarı ise, bir önceki yılın aynı ayına göre Aralık 2018'de ciddi bir artışla %55 olmuştur.

Türkiye'de üreten çiftçi para kazanamamakta, tüketiciler pahalı gıda tüketmektedir. Ekim ayında %25'e yükselip önceki yılın aynı ayına göre Aralık ayını %20 ile tamamlayan 2018 yılı genel enflasyon verileri karşısında; çiftçinin birinci elden sattığı ürününden eline geçen fiyat artışı %15,89 ile her yıl olduğu gibi enflasyonun altında kalmış, tüketicinin gıda alımına ödediği fiyattaki artış ise %25,11 ile genel enflasyonun üzerinde seyretmiştir. Önemli ürünler bazında 2018'de ortalama satış fiyatı bir önceki yıla göre buğdayda %5.5, mısırdaki %13.5, tütünde %14.6, pamukta %13.3 artarken, çiftçinin eline geçen fiyat, %20.3'lük enflasyonun oldukça gerisinde kalmıştır. Bu tablo üreticinin kazanamadığı, tüketicinin ise yüksek fiyattan gıdaya ulaştığını net bir şekilde gözler önüne sermektedir. (Atalık, 2019)

Ülkemiz tarımsal ürünlerde net dışa bağımlı hale gelmiştir. Ülke koşullarında yetişen ürünler açısından yakın zamana kadar Dünyada tarımda kendi kendine yeten 7 ülkeden biri olan Türkiye, günümüzde fındık, fıstık, üzüm, kayısı ve narenciye dışındaki diğer tarım ürünlerini çeşitli gerekçelerle değişen miktarlarda 125 farklı ülkeden ithal etmektedir. TÜİK verilerine göre 2018 yılında sadece buğday, mısır, ayçiçeği, pamuk ve soya gibi 5 ürünün ithalatına, yaklaşık 4,6 milyar dolar karşılığı 21 milyar TL ödenirken, bitkisel üretim ve hayvancılık dahil 2018 yılı tarımsal destekleme ödemesinin 14 milyar 552 milyon olması, doğrudan yabancı ülke üreticilerinin desteklenmesi anlamında düşündürücüdür.

Ülkemizde çiftçilerimiz üretimden çekilmekte, işlenen tarım alanları azaltılmaktadır. İzlenen tarım politikası nedeniyle Ülke genelinde tarım alanları 1990'larda 27 milyon hektar, 2002'de 26.5 milyon hektar iken, 2018'de 23 milyon hektara düşmüştür.

Tarımın istihdamdaki payı sürekli azalarak, 1990'larda %46 olan pay, 2010'da %23.3'e, 2018'de %17.3'e gerilemiştir. Tarım ve Orman Bakanlığı verilerine göre, 2002 yılında Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS)'ye kayıtlı çiftçi sayısı 2,8 milyon iken, 2018 yılında bu sayı 2,1 milyona düşmüş, yaklaşık 700 bin çiftçi son derece yetersiz olan tarım desteğini bile almaktan vazgeçmiştir. ÇKS'ye kayıtlı tarım alanı ve çiftçi sayısının bir bölümünün sadece tarımsal desteklerden yararlanmak için kullanıldığı, yani şehirde veya kırsalda yaşayan belli bir kesimin üretim yapmasa bile sisteme kayıt yaparak desteklerden yararlandığı bir gerçektir. Gerek üretim alanlarının daralması, hem çiftçi sayısındaki düşüş tarımda bir üretim sorunu olduğunu açıkça göstermektedir.

Tarım alanlarının, tarımsal üretimin, çiftçi sayısının, kırsal alan nüfusunun sürekli düştüğü bu süreçte, en büyük pay aracılar ve sözleşmeli tarımla çiftçiyi taşıronu olarak kullanan büyük şirketler ile ithalatçı firmalara gitmektedir. Bu durum, bırakın rekabet edebilmeyi; küçük çiftçinin üretim yapamaz durumuna gelmesine, yoksullaşmasına, üretimden vazgeçmesine, arazisini satmasına, kente göç ederek vasıfsız işsizler yığınına katılmasına, kentlerde artan sorunların yeni ortaklarından biri olmasına yol açmaktadır.

Yürürlükteki 1982 Anayasasının 166. maddesi gereği, ülkemizin diğer sektörleri gibi, tarım sektöründe de, kamu ve özel kesim için gelecek yönümüzü çizmesi gereken ana belge, “Kalkınma Planı” olmalıdır. Bir ülkenin, ekonomide ve tüm sektörlerde mevcut durumunu tespit ederek, gelecek beş yılını planlayarak hedeflerini belirlemesi ve bunu yazılı olarak parlamentodan geçirerek kamuoyuna açıklaması elbette çok önemlidir. Ancak, daha da önemli olanı bu planın uygulanabilir olması ve uygulanmasıdır. Neoliberal politikalarla devletin küçültülerek piyasaların kontrolsüz serbestleştirildiği 1980’li yıllardan beri ülkemizde Kalkınma Planları da işlevini yitirmiş, Anayasa gereği zorunlu olarak hazırlanması gereken bir dilek ve öneriler metnine dönüşürmüştür.

Gecikerek, 23.07.2019 tarihli ve 30840 sayılı 1. Mükerrer Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren ve 2019-2023 yıllarını kapsayan On Birinci Kalkınma Planı; henüz kamuoyuyla paylaşılmayan ve tarım sektörünü de içeren Özel İhtisas Komisyonları raporları ile şekillenmiştir. Plan, bütüncül planlı kalkınma mantığına aykırı, mali boyutu gerçekçi olmayan, önceki plan hedeflerini revize ederken ülke kalkınmasına yönelik gelecek hedeflerini küçülten, uzun vadeli proje ve soyut hedeflerin sıralandığı ancak bütçeyle ilişkilendirilerek mali kaynakların ayrılmadığı bir strateji belgesi niteliğindedir.

On Birinci Kalkınma Planı’nda Tarım sektörü, “Öncelikli Gelişme Alanı” olarak belirlenmiştir. Planda yer alan; “403.1. Tarım sayımı yapılacaktır.”, “404. Tarımsal desteklerin etkinliği artırılacaktır.”, “405. Tarım arazilerinin korunması, etkin kullanımı ve yönetimi sağlanacaktır.”, “407. Bitkisel üretim artırılacaktır.”, “408. Hayvancılık geliştirilecektir.” gibi “cek-cak edebiyatı” şeklinde sıralanmış hedeflerin ise, siyasi istikrarın olduğu söylendiği 17 yıllık tek parti yönetimi gerçeği karşısında ciddiye alınacak bir tarafı yoktur.

Ülkemizdeki son tarım sayımının 2001 yılında yapılmış olmasına karşın 17 yıldır bu ülkede genel tarım sayımı yapmayan siyasi iktidarın teknolojinin oldukça geliştiği son dönemlerde aradan geçen onca süreden sonra Kalkınma Planı’nda “Tarım sayımı yapılacaktır.” demesi, beceriksizlik ötesi, başarısızlığının bir itirafıdır. “Tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesi önlenecek” hedefi de, bölünmeyi önleyecek yasanın 2014 yılında çıkmasına karşın, bu maddeyi yazanların yasayı unutmaları bir yana, gerekli mali düzenlemeler dâhil diğer düzenlemeleri yapmadıkları için uygulamadaki başarısızlığı da göstermektedir. Karşı çıkacak birileri varmış gibi bitkisel üretimin artırılacağı ve hayvancılığın geliştirileceğinin sanki ilk kez ifade ediliyor gibi plana yazılması trajikomik bir durumdur. Aslında, bitkisel ve hayvansal üretimde belli stratejik ürünlere dikkat çekilerek üretimin nasıl ve hangi yöntemlerle artırılacağı, mevcut ithalatın nasıl sonlandırılacağı ifade edilse ve hedef buna göre belirlense, Plan bir anlam ifade edebilirdi. Girdi maliyetlerini düşürmeyen, ürün desteklerini içermeyen ve sadece ithalata dayalı politika ve uygulamalarla tarımda belirlenen hedeflere ulaşılması mümkün değildir. Kalkınma Planında sorunların çözümüne ilişkin somut ve gerçekçi tek bir maddenin olmaması, bu kalkınma planının ülke tarımını ve çiftçiyi bitirme planının bir parçası olduğunu göstermektedir.

Kırsal kalkınma ile tarımın ayrı başlıklar altında konumlandığı Kalkınma Planlarında tarım sektörü ile kırsal kalkınma arasındaki organik bağ, temel bir unsur olarak ele alınmamaktadır. Her ne kadar kırsal alan ile tarım aynı anlama gelmese de kırsal bölgelerdeki en önemli geçim kaynağının halen tarım sektörüdür. Bu nedenle kır ile kent arasındaki gelişmişlik farkını yok etmek hedefi, bölgesel gelişme yanında, tarım sektörüne dair hedeflerin de arasında yer almaktadır. Kalkınma Planında yer alan “711. Veri temelli kırsal politika yaklaşımının güçlendirilmesine yönelik kırsal istatistikler idari değişikliklerden etkilenmeyecek yöntemlerle hesaplanacak, kırsal alan tanımı revize edilecek, temel nitelikteki kırsal verilerin kır-kent ve il/ilçe bazında yayımlanması ve köy envanterinin güncellenmesi sağlanacaktır.”, “ifadeleri, kır-kent ayrımını ortadan kaldıran son derece sorunlu 6360 sayılı Büyükşehir Yasasının yeniden tartışılmasını da gündeme getirmesi açısından önemlidir. 2023 yılına yönelik bu hedefler, başarısızlığın ilanı ötesi, 2012 yılından beri ülkemizde kırsal alan tanımının belirsiz olduğunu itiraf ederek, başarılı bir kırsal alan planlamasının olanaksızlığını da göstermektedir.

Kalkınma planında, yıllardır hedef ve gerçekleştirmelere yer verildiği ve yeni hedeflerin belirlendiği Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Konya Ovası Projesi (KOP), Doğu Anadolu Kalkınma Projesi (DOKAP) adının geçmemesi, tarımsal önemi bir yana, bölgesel kalkınma anlayışına da ters bir durumdur. Planda bölgelerimizin ekonomik, sosyal, kültürel ve mekânsal gelişimlerini gözetken böylesi büyük entegre kal-

kınma projelerinden bahsedilmemesi de sorgulanması gereken bir durumdur.

On Birinci Kalkınma Planı'nın TBMM'de görüşüldüğü sırada Tarım ve Orman Bakanı Dr. Bekir Pakdemirli'nin 3. Tarım ve Orman Şurası'nın toplanması ve on beş yıldır toplanamayan Tarım Şurasından çıkacak sonuçlarla gelecek beş yılın programının hazırlanacağını duyurması manidardır. Kalkınma Planı öncesi hazırlansa bir anlam ifade edebilecek olan, gelecek beş yılın planlanması yapılarak gelecek 25 yıla ışık tutacak kararların alındığı belirtilen 3. Tarım Orman Şurası; gerek hazırlanış dönemi, gerekse içeriği nedeniyle ülkemiz tarımı için özel bir anlam ifade etmemektedir. Yine de, gündeme getirilip haklı tepkiler üzerine geri çekilen "Tarımda Milli Birlik Projesi" hedefleri dikkate alındığında, zamanlaması itibarıyla dikkati çeken 3. Tarım Orman Şurası'nda alınan kararların titizlikle değerlendirilmesi ve sürecin izlenmesi ülkemiz tarımının geleceği adına bir gerekliliktir.

Ülkemizde tarımsal kamu yönetimi kurumsallaşamamıştır. Tarımla ilgili Bakanlığın adı, örneğin, 2011 yılı öncesi Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2011-2018 yılları arası Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2018 yılı sonrası ise Tarım ve Orman Bakanlığı'dır. Bakanlığın adı ve de bağlı ve ilgili birimlerinin ne olacağı yarın TBMM'de tartışılmadan bir Cumhurbaşkanlığı Kararı ile değişebilir. Bakanlık yapısı gibi Tarım Şuraları da kurumsallaşamamış, önceki Tarım Şurası kararları yaşama geçirilememiştir. Şu an Bakanlığın adının Tarım ve Orman Bakanlığı olması nedeniyle, 1. ve 2. şuraların adının Tarım Şurası olmasına karşın, 3. şuranın adının "Tarım ve Orman Şurası" olması, anlamlıdır. 21.11.2019 tarihinde açıklanan Şura Sonuç Bildirgesi'nin 60. ve son maddesinde yer alan "Bir sonraki Tarım Orman şurasının 2024 yılında toplanması önerilmiştir." maddesi, bu bağlamda trajikomiktir.

Basına yansıdığı kadarıyla Tarım ve Orman Bakanı'na göre bugün tarımın ana sorunları; planlama, girdiler, örgütlenme, finansman, gıda güvenliği, ulaşılabilir fiyatlar ve ürünün pazarlanması şeklindedir. Tarım ve Orman Şurası kapsamında 2020'de tarıma yön verecek başlıca 6 uygulama ise şunlar olarak değerlendirilmektedir; Su odaklı destekleme politikası, Sözleşmeli üretim, Üreticiden tüketiciye-Sera A.Ş., Kooperatif marketleri, Arazi bankacılığı, Gıdada taklit ve tağşişle etkin mücadele.

Şura Sonuç Bildirgesi'nde yer alan, " Tarım sektörünün yapısını iyileştiren, doğal kaynakları ve çevreyi koruyan, en az üç yıllık dönemi kapsayacak, aktif çiftçi odaklı, üretim, kalite, ulaşılabilir fiyatlar ve sürdürülebilirliği esas alan yönlendirici bir destekleme sisteminin oluşturulması," kararı, ciddi olarak tartışılmalıdır. Günümüzde, örneğin, Eskişehir Alpu Ovasında kurulması gündemde olan Termik Santral, Menderes ve Gediz havzalarında ovalara yerleşen jeotermal santraller ve taşıma sistemlerinin varlığı, şura kararının doğal kaynakların ve çevrenin korunması hedefi bağlamında işlevsizliğini somut olarak göstermektedir. Yeni bir tanım olarak gündeme getirilen "aktif çiftçi" kavramı ile iyi tarım uygulamaları ve organik tarıma desteklerin kademeli kaldırılacağı belirtilen süreçte, en az üç yıllık yönlendirici destekleme sistemi de tartışılmalıdır. Bildirge'de yer alan, "Tarımsal işletmelerde küçük, orta ve büyük ölçekli işletme tanımlarının yapılarak faaliyetlerin planlanması" kararı da, korunması gereken "küçük çiftçilik/aile işletmeciliği" ile özendirilen "tarımda özel ve büyük şirketleşme" bağlamında ciddi tartışma konusu olmalıdır. "Atıl tarım arazilerinin üretime kazandırılması için arazi bankacılığı ve birlikte üretim gibi alternatif modellerin oluşturularak yaygınlaştırılması, miras mevzuatı geliştirilerek tarım arazilerindeki intikal sorununun çözülmesi" kararı, ülkemiz tarımı için önemli bir sorun alanı olacaktır. İzlenen tarım politikası nedeniyle 17 yıl gibi kısa bir sürede kazanamayan çiftçimiz 3,2 milyon hektar tarım arazisini ekmekten vazgeçmiştir. "Tarım arazileri piyasasında arz ve talep dengesinin düzenlenmesi yoluyla, yaklaşık olarak ülkemizde bulunan 3.2 milyon hektar atıl tarım arazisinin üretime kazandırılması sağlanmış olacaktır." söylemi, yarattığı sorundan kendine gerekçe oluşturma anlamında önemlidir.

T.C. Ziraat Bankası'nın ana işlevi olan tarım/çiftçi bankacılığından uzaklaştığı günümüzde, "arazi bankacılığı" kavramının ciddi olarak tartışılması gerekmektedir.

Bildirge'de yer alan, "Sürdürülebilirlik, verimlilik ve rekabet ilkelerine dayalı, birim sudan maksimum faydayı sağlayacak, tarımsal üretim planlamasının bir devlet politikası haline getirilerek güvence altına alınması" ile "Arazi toplulaştırma ve sınıflandırma projelerinin hızlandırılarak on yıl içerisinde tamamlanması, toprak bilgi sistemine dayalı tarımsal arazi kullanım planlarının hazırlanması" kararları, yıllardır iktidar olup bu alanda hiçbir şey yapmayanların itirafları olarak tarihe düşülen notlardır.

On Birinci Kalkınma Planı'nda olduğu gibi, 3. Tarım Orman Şurası Kararları arasında da yer alan, "Tüm ilgili kurum ve kuruluşlarla etkin işbirliği yapılarak tohumdan sofraya dijital değer zincirinin kurulması, tarım sayımının yapılması ve güncellenebilir veri tabanının oluşturulması" kararı, sağlıklı verilerle doğru bir planlama yapılamadığının itirafıdır.

Özetle; tarımsal üretimimizin artırılması, gıda güvenliğinin sağlanması ve kırsal alanın sorunlarının çözümü için gerekli adımların atılması daha fazla ihmal edilemeyecek öncelikli bir zorunluluktur. Bunlar bilinmeyen, çözülemeyecek sorunlar değildir. Ancak bu sorunların çözümüne odaklanılması yerine, bir öncekinin sonucu alınmadan, bir yenisinin uygulamaya konulduğu, tarım teşkilatının enerjisini ve motivasyonunu düşüren, kurumsal yıkıma yol açan yeni yapılanma denemelerinden artık vazgeçilmelidir. Tarım sektörünün içinde bulunduğu sorunları çözmekten uzak, tarımsal üretimimizde gıda güvenencesini ve güvenliğini değil, piyasanın kar amacını öne çıkaracak, ithalatçı politikaların artmasına yol açacak girişimlerden vazgeçilmelidir. Yapılması gereken, Plan/Program/Şura/Eylem Planı kirliliği yerine; tarımsal kaynaklarımızın korunmasını, üreticilerimizin çıkarlarını, halkımızın gıda güvenencesi ve güvenliği ile ülkemizin kendi kendine yeterliliğini sağlayacak, konuyla ilgili tüm tarafların işbirliği ile hazırlanan plan ve programların bir an önce yaşama geçirilmesidir.

5. TÜRKİYE KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARINA KISA BİR BAKIŞ

Kalkınma; “Bir ekonomide halkın değer yargıları, dünya görüşü ile tüketim ve davranış kalıplarındaki değişimleri içerecek biçimde toplumsal ve kurumsal yapıda dönüşüme yol açan büyüme/gelişme; insan hayatının niteliğindeki iyileşme.”olarak tanımlanmaktadır. Kırsal kalkınma ise; dar anlamda, “Tarımsal gelişme ve ekonomik büyüme, tarımsal kalkınma”; geniş anlam ise, “Kırsal toplumların ekonomik ve sosyal amaçlar ile gelişmiş toplum statüsüne dönüştürüldüğü bütünlük bir süreç”tir.

Çok boyutlu bir kalkınma yaklaşımını ve çok sektörlü kamu politikalarını içermesi gereken kırsal kalkınma politikaları; kırsal alandaki temel ekonomik faaliyetin tarım olması sektörel boyutta “tarım politikaları”na; ulusal refahın kentsel ve kırsal alanlar arasında dengeli dağılmaması nedeniyle mekânsal boyutta ise “bölgesel gelişme politikaları”na konu edilmektedir.

AB Müzakerelerinde “Tarım ve Kırsal Kalkınma” faslı açılmasına karşın, ülkemizde kırsal kalkınma ile tarımın ayrı başlıklar altında konumlandığı Kalkınma Planlarında tarım sektörü ile kırsal kalkınma arasındaki organik bağ, temel bir unsur olarak ele alınmamaktadır. Kırsal kalkınma, Türkiye’de bölgesel gelişmenin sağlanması ve bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesindeki stratejik önemini korurken, az gelişmiş yörelerimizde; Ekonomi halen genellikle verimi düşük tarımsal üretime bağlıyken, bu bölgelerde iş ve gelir imkânları kısıtlı kalmakta, Genç işgücü ve sermaye gibi üretken faktörlerin göç dinamikleri ile kaybı söz konusu olmakta, Düşük nitelikli işgücünün girişimcilik kapasitesi ve verimliliği sınırlı bulunmakta, Altyapı, temel hizmetler ve yaşam kalitesinin geliştirilmesi ihtiyacı açıkça görülmektedir. Bu nedenle, kırsal kalkınmanın bölgesel gelişme politikaları ile uyumu önem taşımaktadır.(GTHB, 2014)

Genel olarak “Kırsal Türkiye”nin günümüzde de süren başlıca sorunları şöyle özetlenebilir:

1. Halkın gelir düzeyi son derece düşük, küçük üreticilerin ya da topraksızların ortalama gelir durumu, yoksulluk sınırının değil, açlık sınırının da altındadır.
2. Beslenme şekli son derece zayıf ve yetersizdir.
- 3.Yaşam kalitesi ve standartları asgarinin de altındadır.
4. Kronik işsizlik son derece yaygın olup, bu konuda durum her geçen gün daha da kötüye gitmektedir.
5. Halkın önemli bir bölümü halen sosyal güvenceden yoksundur
6. Üretim ağırlıklı olarak geleneksel yöntemlerle yapılmakta olup, tarım ve hayvancılık alanında yeterli rehberlik hizmeti yoktur.
7. Meralardan düzenli bir şekilde ve gerektiğinde yararlanılamamaktadır.
8. Ürünlerde maliyet-fiyat dengesi üreticinin aleyhine bozulmuş, üretim girdilerinin maliyetleri her geçen gün artmakla birlikte, ürün fiyatları bu artışların çok altında kalmaktadır.
9. Sulama suyu ve alt yapı yetersizlikleri yüzünden sulu tarım yeterince yapılamamaktadır.
10. İçme suyu yetersiz ve gerekli sağlık koşullarından yoksundur.
11. Bazı olumlu adımlar atılmış olmasına rağmen yolların bozukluğu ya da yetersizliği sorunu çözülememiştir.
12. Sağlık hizmetleri yetersizdir.

13. Eğitim hizmetleri yetersiz olup, taşınmalı eğitim yaygındır.

14. Halk arasında batıl inanış ve hurafeler halen oldukça egemendir.

Ülkemizde uygulanan başlıca kırsal kalkınma politikaları ise şu şekilde özetlenebilir:

1. Köklü değişiklik amaçlayan yaklaşımlar (Toprak reformu)

2. Hizmet ağırlıklı yaklaşımlar (Kırsal alanlara götürülen yol, su, elektrik gibi kamu hizmetlerinin iyileştirilmesi ve sayıca artırılması vb)

3. Yerleşim düzeninden kaynaklanan sorunları çözmeye dönük yaklaşımlar (Köy birleştirmeleri, köy kent, tarım kent önerileri vb)

4. Gönüllü, katılımcı, demokratik, yöntemlere dayalı kırsal alan toplum kalkınması yaklaşımları (Koopratifçiliğin yaygınlaştırılması vb)

5. Tarımsal alanda işsizliğe karşı iş sahibi yapma yaklaşımları (Kırsal sanayi, kırsal turizm, boş zaman etkinlikleri vb)

Cumhuriyetin kurulmasından itibaren başlayan kalkınma çalışmaları kapsamında tarımda verimlilik ve modernizasyon odaklı çalışmalar gündemde yer almış, planlı dönemle birlikte kırsal alandaki dağıntık ve nüfus yoğunluğu düşük yerleşim desenindeki kırsal alanlarda hizmet sunumuna yönelik çözüm arayışları gündemde yer almıştır. 1990'lı yıllarla birlikte kırsal alanda tarım dışı sektörlerde istihdam yaratıcı olanaklara yönelik stratejiler geliştirilmeye çalışılmış, daha sonra bu çalışmalara sürdürülebilir ve katılım boyutundaki politikalar da eklenerek kırsal alanlarda doğal kaynakların kullanımı ve yönetimi konusu yedinci ve sekizinci kalkınma planları döneminde gündeme taşınmıştır. Dokuzuncu ve Onuncu Kalkınma Planları dönemlerinde ise kırsal alanlar için ilk defa Ulusal Kırsal Kalkınma Strateji ve Kırsal Kalkınma Planı belgeleri yayımlanmıştır. Kırsal alanda sektör uyumu dışında mekânsal uyuma yönelik çalışmalar başlatılmış ve AB'nin mekânsal gelişme perspektifi, kırsal kalkınma fonları ve bunların kullanımıyla birlikte kırsal alan konuları bölgesel gelişme konuları içinde yer almıştır. Bu politikalar ışığında kırsal alanlarda bugüne kadar uygulanan merkez uzantılı dikey yaklaşımlar yerine yatay işbirliğine dayalı katılımcı yaklaşımların kalkınma planlarına yansımaları görülmüştür. (Yenigün, 2017)

1960'lar sonrası yürürlüğe giren Kalkınma Planları'ndaki kırsal kalkınma modelleri incelendiğinde; ilk iki kalkınma planında gündeme gelen "Toplum Kalkınması" modeli; "Küçük toplulukların içinde buldukları ekonomik, sosyal ve kültürel koşulları iyileştirmek amacıyla giriştikleri çabaların, devletin bu konudaki çabalarıyla birleştirilmesi, bu toplulukların ulusun bütünüyle kaynaştırılması, ulusal kalkınma çabalarına tam ölçüde katkıda bulunmalarının sağlanması süreci" olarak tanımlanabilir. 1964 yılında Köyleri Bakanlığı'nın kurulması ile yaşama geçirilen ve yeterli devlet desteği verilmeyip savsaklanan model, 1970'li yıllardan sonraki iktidarlarca ise ideolojik bulunarak uygulanmamıştır. (Geray, 1981; Tütengil, 1975, Yavuz, 1969) Birinci Planda "toplum kalkınması" başlığı yanına parantez içinde "köy kalkınması" yazılması, toplum kalkınmasının sadece köy toplulukları için kullanılacak bir yöntem olması ve toplum kalkınmasının köy kalkınmasında kullanılacak tek yöntem olması gibi yanlış anlaşılmalara yol açmış; 1965 yıllık programında yer alan "şehirsiz toplum kalkınması" yöntemi ile alan genişletilerek çalışmalara Ankara gecekondü semtlerinde başlanmıştır. (Geray, 1966)

Üçüncü, dördüncü ve beşinci kalkınma planlarında planı hazırlayan siyasi iktidarın benimsediği adla "Merkez Köy", "Köy Kent", "Tarım Kent" modelleriyle altyapı hizmetine yönelik uygulamalar ile tarımda verimlilik ve modernizasyon odaklı çalışmalar gündeme gelmiş, her uygulama tam anlamıyla yaşama geçirilememiştir. Altıncı kalkınma planında kırsal alan planlaması, yedinci planda kırsal altyapı hizmetleri öncelik olmuş, sekizinci planda kırsal gelir ve istihdamın artırılması hedeflenmiştir. Kırsal alan planlaması ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmış olmasına rağmen köy yerleşim birimlerinin ancak %1'i planlı yerleşime kavuşabilmiş, kırsal alanın imarında planlama ve uygulama ile ilgili gelişmeler sınırlı kalmış, köy yerleşim planı ve köy iskân projeleri yeterince uygulanamamıştır.

1990'lı yıllarda somutlaşmaya başlayan AB kırsal kalkınma politikasının temel amacı, tarım sektörünün rekabet gücünün artırılması ile kırsal yerleşimlerin sürdürülebilir kalkınması olarak ifade edilmektedir. Ülkemizde 2000'li yıllardan itibaren tarımsal sübvansiyonların nitelik değiştirmesi, tarımsal destek türlerindeki çeşitlenme, tarıma ve kırsal alana yüklenen çok işlevlilik, bölgesel politikadaki kurumsallaşma ve AB uyum sürecinin de etkisiyle kırsal kalkınma yeni bir politika alanı olarak kabul görmeye başlamıştır. İronik biçimde köylere temel ve tarımsal altyapı hizmetleri götüren Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2005 yılında kapatılarak tarımsal ve kırsal altyapı hizmetleri İl Özel İdareleri ve Yerel Yönetimlere devre-

dilmiş, bu alanda merkezi kamu örgütlenmesinden yerelleşmeye geçilmiştir.

AB'nin başlıca kırsal kalkınma politika araçları: LEADER, SPARAD, Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) ve Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Bileşeni (IPARD)'dir. AB, Türkiye'nin kırsal ve tarımsal altyapı sorunlarının çözümüne yönelik SAPARD fonunu kullanmasına onay vermezken, 2007'den sonra gündeme gelen IPA ve IPARD yardımları kapsamında uyum sürecinde ülkemize gelen kısıtlı fonları dağıtmak için 2007 yılında kurulan Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK), sadece gelen fonları dağıtan, dağıttığı fonlarla yapılması gerekli yatırımları yeterince denetlemeyen, kurumsal yapısı ve personel varlığı sorgulanır bir kurumdur.

Ülkemizde Onuncu Kalkınma Planı'nda; Köy altyapısına yönelik Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES), Su ve Kanalizasyon Altyapı Programı (SUKAP) ile sosyal kalkınma bakımından öncelikli illere yönelik Sosyal Destek Programı uygulanmıştır. 2019 yılında yürürlüğe giren On Birinci Kalkınma Planı'nda Kırsal Kalkınma'nın amacı; "705. Sürdürülebilir kırsal kalkınma anlayışıyla, üretici birlikleri ve aile işletmelerinin üretim kapasitesinin ve kırsal işgücünün istihdam edilebilirliğinin artırılması, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, yoksullukla mücadele ile kırsal toplumun düzenli ve yeterli gelir imkânlarına kavuşturularak refah düzeyinin artırılması ve nüfusun kırsalda tutundurulması temel amaçtır." şeklinde ifade edilmiştir. "Yaşanabilir Şehirler ve Sürdürülebilir Çevre" ekseninde ekonomik ve sosyal faydanın artırılmasına paralel olarak çevrenin korunması, şehirlerde ve kırsal alanlarda yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ile bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik hedef ve politikalara da yer verilmektedir. Somut kırsal kalkınma hedefleri olarak ise; 2018'de 125.348 km olan KÖYDES ve KIRDES kapsamında yapılan köy yolu uzunluğunun 2023 yılında 148.490 km'ye; 2018'de kümülatif olarak 64.700 olan köylerde içme suyu tesisi yapılan ve yenilenen ünite sayısının 2023'de 69.700'e çıkarılması öngörülmüştür. Planda kırsal kalınmaya yönelik somut hedeflerin yol ve içme suyuna indirgenmesi manidardır.

AB, kendi belgelerinde, kırsal nüfusun azaltılmasını isterken, buradan kopacak insanların uzun dönemde tarım dışı istihdam sağlayacak sektörlerin gelişmesine bağlı olarak azaltılabileceği belirtmekte, ancak aday ülkelerde bu insanların geleceğine yönelik bir sorumluluğu paylaşmamaktadır. Aksine, üye ülkelerin insanları serbest dolaşırken insanlarımızın AB ülkelerinde dolaşımına kısıtlama getirmek, yükümlülüklerine karşın ülkemize en baştan kapıyı kapatmak anlamına gelmektedir. Uyum sürecinin kesintili olsa da sürdüğü AB'nin kendi belgelerinde kırsal nüfusun 10 yılda % 10 düzeyine indirilmesi istemi, genel işsizlik oranının resmi olarak % 12'ler düzeyinde olduğu Türkiye'de çalışan her dört kişiden birinin sektör değiştirmesi anlamına gelmektedir. Ortadoğu politikasındaki yanlışlar nedeniyle yaklaşık 4 milyon Suriyeli mültecinin göç ettiği ülkemizde, tarımdan plansız bir biçimde ve radikal olarak kopacak yaklaşık 5 milyon işgücünün aileleri ile birlikte yaşayacağı ve yaşatacağı sıkıntılar ortadadır. Bu bağlamda; tarımda çalışan aktif nüfusun toplam nüfusa oranının hızla AB ülkeleri düzeyine çekilmesi çabasından vazgeçilmeli; geniş tarım alanlarına, küçük işletmelere, oransal olarak düşük nüfus yoğunluğuna ve benzer kırsal alan nüfus büyüklüğüne sahip olan Polonya ve Bulgaristan gibi ülkelerin durumu dikkate alınarak, ülkemizin kırsal nüfusunun görece yüksek olması sorun sayılmamalıdır. Oysa ülkemizde bu konuda uygulanan politikalar yeni sorunları gündeme taşımıştır.

6. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE YASASINA KISA BİR BAKIŞ

Ülkemizde 1923-50 yılları arasında "köylüyü köyde tutmak" politikaları gündemde iken, 1950-80 arasında mizahi anlatımla "köyden indim şehire", 1980-2000 arasında "kent düşmanı olarak köylü" algısını yaratan politikalar uygulanmıştır. 2000'li yıllardan sonra, bir yandan yasal düzenlemelerle "köylülüğü tasfiye"ye yönelirken diğer yandan ise ironik biçimde "köylüyü köyde tutmak" politikalarına da geri dönülmeye çalışılmaktadır.

1927 nüfus sayımında 13,6 milyon olan Türkiye nüfusunun %75.8'i kırsal bölgelerde yaşarken, 1980'lerden itibaren bu oran tersine dönmüş, günümüzde ülke nüfusunun %92.3'ü şehirlerde yaşamaya başlamıştır. TÜİK'e göre; 1980 yılında %56.1, 1990'da %41, 2000'de %35.1 olan belde ve köy nüfusu, 2007'de %29.5, 2010'da % 23.7, 2012'de %22.7, 2013 yılında ise %8.7 olmuştur. 2018 yılında bu oran %7.7'dir. 1980'lerden bu yana Türkiye nüfusunun neredeyse %18'i kentlere göç etmişken, özellikle 2012 yılı sonrası kentli nüfus-kırsal nüfus oranındaki değişimin ana nedeni "siyasi kararlar"dır.

Batı ülkelerinde, itici ve çekici etmenlerin etkisiyle hızlanan göç, ülkemizde kentlerin çekiciliğinden çok kırsal alanların ve tarım kesiminin itici özelliklerinden beslenmektedir. İtici etmenlere, son yıllarda, ekonomik nedenlerin yanı sıra, can ve mal güvenliği gibi stratejik bir etmen de eklenmiştir. "Kent, köy, kır,

kırsal alan” gibi kavramların bulanıklaşmasında, kentlerin zaman içinde yaşadığı dönüşümün etkisi olsa da, Türkiye özelinde daha çok son zamanlarda yapılan yasal/yönetmelik düzenlemeler etkilidir. Oranlardaki bu ani değişikliğin ana nedeni; 10.07.2004 tarihli ve 5216 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Kanunu”, 06.03.2008 tarihli ve 5747 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”, 12.11.2012 tarihli ve 6360 sayılı “On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ve ilgili diğer mevzuat uyarınca Ulusal Adres Veri Tabanında yerleşim yerlerine yönelik olarak yapılan idari bağıllık, tüzel kişilik ve isim değişiklikleri sonucu, 30 adet Büyükşehirde “köy”lerin hukuki statüsünün “mahalle” olarak değiştirilmesidir. Yaşanan değişim, olgunun kendisinden kaynaklanmasından çok, yapay/suni bir gelişmedir.

Kır ile kenti “bütün”leştirmeye çalışan Büyükşehir Yasası, kırsal dokuya kent yaşantısını dayatarak yeni bir yönetim şekli önerirken, hizmet alanları genişleyen büyükşehir belediyelerinin yükümlülüklerini nasıl yerine getireceği ise önemli bir sorundur. (Yaşar, 2014) Bu süreçte On Birinci Kalkınma Planı’nda yer alan “155. 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı Kanunla nüfusu 750 binin üzerinde bulunan iller, il sınırları esas alınarak büyükşehir belediyesine dönüştürülmek suretiyle büyükşehir belediyelerinin yetki alanı genişletilmiş ve belediyelerde yaşayan nüfus oranı 2018 yılı itibarıyla yüzde 93,8’e ulaşmıştır. Düzenleme ile kırsal alandaki yerleşmelere büyükşehir imkânlarıyla hizmet sunulması hedeflenmiştir. Ancak, büyükşehir belediyelerinin hizmet sunma kapasitesinin artırılması ve ilçe belediyeleriyle çakışan yetki ve sorumluluklarının gözden geçirilmesi ihtiyacı sürmektedir.” ifadeleri, anlamlıdır.

On Birinci Kalkınma Planı’nda olduğu gibi, 3. Tarım Orman Şurası Kararları arasında da yer alan, “Büyükşehir belediyelerinde mahallelerin kırsal ve kentsel olarak yeniden yapılandırılması, kırsal mahallelerde köy tüzel kişiliği yapısının korunması, kırsal yaşamın Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde

bütüncül ve entegre bir bakış açısıyla koordine edilmesi” kararı, “yap-boz tahtası” haline gelen gününbirlik politikaların iflasının itirafıdır.

“Kentsel tarım”; Kırsal alanların kentsel alanlarla iç içe geçmesiyle birlikte kırsal, kırsallık, tarım ve tarımsal üretime yönelik gelişen yeni bir kavramdır. Kentsel tarım, kentsel gıda güvencesi, yoksulluğun azaltılması, yerel ekonomik ve sürdürülebilir kentsel gelişmeye katkısı nedeniyle dünyada birçok ülkede sürdürülebilir kentsel gelişme politikalarında önemli bir strateji olarak görülmektedir. 6360 sayılı yasada, kentsel yönetim alanları içinde kalan tarım alanlarının korunması geliştirilmesi ve tarımsal üretimin yapılmasına yönelik organizasyonlarda yerel yönetimlerin nasıl görev alacağı konularına ilişkin ayrıntılara yer verilmemiştir. Belediye bünyesinde kurulan “Kırsal Hizmetler/Tarımsal Hizmetler/Tarımsal Altyapı” adlı Daire Başkanlıkları ve “Tarım Hayvancılık, Araştırma, Destekleme ve Eğitim Şube Müdürlüğü” adlı birimlerin görev yetki ve sorumlulukları incelendiğinde; yeterli altyapı, uzman personel, mali destek olmadan her BŞB’nin il düzeyinde adeta ayrı bir Tarım Bakanlığı gibi çalışması öngörülmüştür. Merkezi planlamanın odağında yer alması ve kalması gereken Tarım ve Orman Bakanlığının bu yetkilerini yerele devretmesinin, görev ve yetki çatışması ve eşgüdüm sorunu yaratması bir yana, bu yapılanma ile tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik hizmetlerin yerelde başarılı olma şansı yoktur.

Tarımsal faaliyetleri kırsal odaklı yaklaşımla ele alan ve kırsal kalkınmanın bir bileşeni olarak gören, tarımsal üretimin halen yalnızca kırsal alanda devamını açıklayan ve tarımsal üretimi kentsel alanlar ile ilişkilendirmeyerek kent-kır ayrımını ortadan kaldıran 6360 sayılı Yasa ile; İl Özel İdaresine ait gayrimenkullerin dağıtılması beraberinde yereldeki farklılıkları göz ardı eden bir düzenlemeyi getirmiştir. Köylere yönelik yürütülecek hizmetler kentin öncelikleri içinde geri planda kalmaktadır. Kırın planlaması, temel olarak tarımsal üretimin planlamasını da içerdiği için, imar mevzuatı ve planlama pratiği yetersiz ve belirsiz kalmaktadır. Yasa ile belediyenin genişleyen hizmet alanının büyük bir kısmının, yerleşim bölgesi olmayan, tarım arazileri, meralar, orman alanları ve ekolojik hassasiyeti bulunan bölgeler olması nedeniyle, üretim için kullanılması gereken verimli tarım arazilerinin arsaya dönüştürülmesinin yolu açılmıştır. Tüzel kişiliği sona eren köylerde rantçıların gözünü diktiği kıyı alanları ve meralar amaç dışı kullanıma açılmakta, doğal varlıklar ve kır yaşamı, ekosistem dengesi gözetilmeksizin tahribata uğramaktadır.

Dünyada ticari ve ticari olmayan ayrımı gündemde olan kentsel tarım alanında yerel yönetimlerin payı artarken, ülkemizde doğal kaynakların hoyratça kullanılması bir yana, kentsel tarım uygulamaları yeterli olmayıp, bazı Büyükşehir Belediyelerinin küçük ölçekli yatırımları dışında, nerede ise “hobi bahçeleri”ne indirgenmiştir. Ülkemiz tarım sektörünün kontrolsüz şekilde tasfiyesi ve tümüyle piyasalaştırılarak yabancılaştırılması, halen çok yaygın olan ve korunması gereken küçük aile çiftçiliğinin yok olmasını hızlandırırken, bu süreç yerel çeşitlerimiz ve biyoçeşitliliğimize yönelik olarak da çok ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Hayvancılıkta yaşanan çöküş ile doğrudan ilgili olarak yok olmaya yüz tutan ve üretim için yaylaya göç öykülerinin artık sembolikleştiği “Yayla Kültürü”, yerini yabancılaşan “Yayla Turizmi”ne bırakmıştır. Karadeniz özelindeki “Yeşil Yol” benzeri uygulamalarla doğa tahrip edilerek yeni insan yerleşimlerinin önü açılırken, Uzungöl ve Ayder yaylalarında somutlaşan haliyle geleneksel yayla evleri yerine ya da yanına yapılan otel/pansiyonlar ve çok katlı briket meskenler ile kırsal miras üzerinde onarılamaz tahribatlar yaratmaktadır. Yıllarca ülkeyi tek başına yönetip bu tahribata seyirci kalanların ve 2018 yılında yeniden “imar affı”nı gündeme getirenlerin, oluşan kamuoyu tepkisi üzerine şekilsel yıkımlara başlaması ile bu sorunun çözülemeyeceği açıktır.

Bu aşamada bazı “sahici sorular” sormak gerekmektedir. Acaba, siyasi bir kararla ilan edilen Büyükşehirlerde mekânsal olarak köy, sosyolojik olarak köylü kalmadı mı? Herkes, “birdenbire/aniden” “kentli” mi oldu? Statü değişikliği ile “köylü” kavramı bir anda “kentli” kavramına dönüşebildi mi? Aniden, sosyo-ekonomik açıdan köy ile kent arasındaki gelişmişlik farkı kapanarak “köy-kent ikilemi” aşılabildi mi? Kırsaldaki “tarımsal üretim”, artık, “kent tarımı” olarak adlandırılabilir mi? Kenti planlarken hangi sosyo-ekonomik gerçekler göz önüne alınacaktır? Köylülük kültürünün şehirleşmesi/kentleşmesi olgusu karşısında hangi kültür diğerini dönüştürüp onun yerine geçiyor? Kentleşme, daha az yeşil alan ve tarımsal üretim mi, yoksa daha çok beton ve kaldırım mıdır? Bu bağlamda; topraktan kopmuş bir gelecek nesil sorunu, köylülük kültürünün şehirleşmesi/kentleşmesi sorunu karşısında, kent genişlemesinin köylülük ve çiftçilik sorununa etkisi üzerinde ciddi araştırmalar yapma ve gerçekçi politikalar üretme zamanıdır.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

21. yüzyılda Dünya’daki en stratejik iki ürün, su ve gıda olacaktır. Ülkemizde yıllardır egemen olan sermaye birikimi politikalarının yoğun emek sömürsü yanı sıra kentsel/kırsal ve kültürel/doğal varlıkların el değiştirmesi üzerinden arazi, mülkiyet ve imar rantı düzenlemelerine dayanması nedeniyle; doğamız,

tarım alanlarımız, ormanlarımız, meralarımız, köylerimiz, kentlerimiz, kısacası üretim ve yaşam alanlarımız sömürü-rant müdahaleleriyle tahrip edilmektedir.

Küreselleşme sürecindeki yapısal düzenlemeler kapsamında 1980'li yıllardan sonra uygulanan neoliberal politikaların "Türk tarım politikasında olumlu adımlar atma" ve "Avrupa Birliği'ne uyum" amacı olmayıp, küresel dayatmaların tarım sektöründe ve kırsal alanda giderek artan sorunlarımızı çözemeyeceği artık görülmelidir.

Tarım sektöründe yapısal sorunların çözülemediği, üreticilere diğer ülkelerdeki üreticilerle rekabet edecek destekleme ve koruma sistemleri oluşturulmadığı, sektör emek-bilgi-üretim temelinde çağdaş bilgi ve teknolojiyle buluşturulmadığı ve üretim maliyetleri düşürülmediği sürece, tarımda üretkenlik ve verimlilik sorunu çözülemez.

Kırsal alan tanımı belirsiz bir ülkede ülke gerçeklerine uygun olmayan öykünmeci kırsal kalkınma politikaları ile mevcut sorunların çözümü mümkün değildir.

Bu süreçte, günümüzde "kalmayan köylü ve yok olan küçük çiftçi ile ülkemizde tarımsal üretim artırılarak kırsal kalkınma başarılabilir mi?" sorusunun yanıtı, yıllardır izlenen yanlış ve yanlı politikalara devam edilmesi halinde, maalesef, başarısız olacaktır.

Anayasanın 44. ve 45. Maddesi gereği, kronik sorunlara köklü çözümler getirilmelidir. Sorunun köklü çözümü için, mutlaka kararlı bir siyasi irade ve ciddi devlet desteği gereklidir.

Son yıllarda gündemden düşmeyen "vizyon", "misyon", "stratejik planlama", "yönetişim" gibi gizemli ve albenili kavramları kullanırken, sürekli yeni ekonomi programları ve sonuçsuz eylem planları/stratejik planları, bu döneme ilişkin işlevsiz Kalkınma Planı hazırlarken, zamansız Şura düzenlenirken; somut mevcut durum ve gelecek hedefleri gözden kaçırılmamalı, sonuç odaklı ciddi kurumsal bir tarımsal kamu yönetimi öncelikle kurulmalıdır.

Dış dayatmacı koşullara ve sermaye kesiminin çıkarıcı isteklerine ödün vermemesi gereken Türkiye'nin içeride ve dışarıda seçmek ve uygulamak zorunda olduğu tek politika seçeneği; sektörel gerçeklere ve ülke gereksinimlerine uygun bir tarım politikasının benimsenerek, etkin tarımsal kamu yönetimi ve yeterli maddi kaynaklarla birlikte planlı bir şekilde yaşama geçirilmesidir.

Her koşulda tarımsal üretimin artırılarak devamlılığının gerekli olduğu ülkemizde, "Kırsal Türkiye"nin "makûs talihi"ni yenmek için, öncelikle "Kırsal ve Kentsel Toplum Kalkınması" şeklinde de tanımlanan bir sorunun varlığı kabul edilmeli, kırsal ve tarımsal kalkınma bir bütün olarak algılanmalı ve bütünlük bağı kurulmalıdır. Bu kapsamda bir an önce Büyükşehir Yasası ile kırsala yönelik getirilen düzenlemelerden vazgeçilmelidir. Kentsel toprak politikaları yeniden düzenlenmeli, arsa spekülasyonunu ve tarım alanlarının amaç dışı kullanımını önleyen caydırıcı ve özendirici düzenekler kurulmalıdır.

Ülke düzeyinde mekânsal planlama tamamlanmalı, doğayı ve nitelikli tarım arazilerini koruyan sektörel arazi kullanım planlaması bitirilerek, büyük ova koruma alanları dahil tarımsal alanlarda tarımsal üretim planlamasına geçilmelidir. İlgili kurumlarla işbirliği yapılarak ulusal plan hiyerarşisinde arazi kullanım planları ve tarımsal üretim planları'nın yeri ve gücü tanımlanmalıdır.

Üretim maliyetlerinin yüksekliğinde çok büyük payı olan gübre, ilaç, mazot gibi temel tarımsal girdilerde dışarıya bağımlılık azaltılarak ve yerli girdi üretimi teşvik edilerek girdi maliyetleri düşürülmelidir. Topraksız çiftçiler topraklandırılmaları ve mevcut işletmelerin ortalama işletme büyüklüğü ekonomik büyüklüğe kavuşturulmalı, sulama ve arazi toplulaştırması gibi altyapı hizmetleri kamu tarafından tamamlanmalı, ar-ge faaliyetlerine ağırlık verilmeli, uygun bilgi ve teknolojiler kullanılarak üretim artırılırken verim kayıpları azaltılmalıdır.

Havza/il önemine uygun tarımsal destekler ile üretim çeşitlendirilerek artırılmalı, hayvan varlığımızın artırılması ve ithalattan kurtulabilmek için tüm olanaklar kullanılmalıdır. Nedenlerine bakılmasızın sonuç olarak ortaya çıkan dönemsel fiyat artışlarına önlem olarak yapılan ürün dışalımını kademeli olarak azaltmalı ve sonlandırılmalı, zor koşullara karşın üretmeye çalışırken çiftçilerimizi üretmez duruma düşüren dışarıya konu yabancı ürünlerde gümrük vergilerinin düşürülmesi ya da sıfırlanması uygulamalarından vazgeçilmelidir.

Tarımsal KİT'ler yeniden kurulmalı ve işlevsel kılınmalı, Demokratik kooperatifçilik özendirilerek üretimin yanı sıra pazarlama kanallarında da etkin rol almaları sağlanmalı, aracılık sistemi kaldırılarak üreten çiftçi hak ettiği ürün bedelini almalı, pazara sunulan ucuz ve sağlıklı ürünlerde tüketici fiyatı istikrarı ya-

kalanmalıdır.

Özetle; faize ve ranta değil, yatırıma kaynak aktaran bir bütçe yapısı ve bu kaynakları akılcı kullanan sektörler arası bütüncül politikaların uygulanması ile kamusal desteklerin üretime ve istihdama yönlendirilmesi durumunda, tarımdaki potansiyel gücümüzden en doğru şekilde yararlanılacak, doğal kaynaklarımız korunacak, geliri artan çiftçilerin sorunlarını çözülebilecek, tüketici sağlıklı ve ucuz gıdaya ulaşabilecek, dengeli ve sağlıklı kentleşme gerçekleştirilebilecektir.

KAYNAKÇA

- Arslan, D. A. (2004), "Bir Ankara Köyü Araştırması: Köy Sosyolojisi'nin Bakış Açısından Ankara Kavaközü Köyü", Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi.
- Atalık, A. (2019), "Kriz Yılında Tarım 2018", Tarım ve Mühendislik Dergisi, Sayı 124, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yayını, Ocak Mart 2019.
- Berkes, N. (1942), Bazı Ankara Köyleri Üzerinde Bir Araştırma, DTCF Felsefe Enstitüsü Neşriyatı, Sosyoloji Serisi No: 2.
- DPT, (2006), Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2007–2013), Ankara.
- Geray, C. (1966), "Toplum Kalkınması ve Toprak Reformu", AÜSBF Dergisi, C:21, S:3, Ankara.
- Geray, C. (1981), Kırsal Türkiye'de Toplum Kalkınması Ve Kooperatifçilik (Örnekolaylar), Tuna Yayıncılık, Ankara.
- GTHB, (2014), Kırsal Kalkınma Planı (2010-2013) Değerlendirme Raporu, Ankara.
- GTHB, (2015), Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2014-2020), Ankara.
- Keleş, R. (1990), Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Keleş, R. (1995), Kentleşme ve Türkçe, <http://dad.boun.edu.tr/tr/download/article-file/303091>
- On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023),
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/07/20190723M1-1-1.pdf>
- Suiçmez, B.R. (2000), Türkiye Topraklarının Yönetiminde Yasal ve Yönetimsel Sorunlar-Çözümler, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, TODAİE, Ankara.
- Suiçmez, B.R. (2002), "Tarım Alandaki Özelleştirmeler", Küreselleşme ve Türkiye Tarımı, Tarım Haftası Sempozyumu (7-8 Ocak 2002) Kitabı, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yayını, Ankara.
- TÜİK, (2017), Resmi İstatistik Programı 2017-2021.
- Tütengil. C.O., (1975), 100 Soruda Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları, İstanbul.
- Yavuz, F. (1969), Memleketimizde Toplum Kalkınması, TODAİE yayını, 2. baskı, Ankara.
- Yaşar, C. G. (2014), "Bütünşehir Yasası ve Kır: Tarım, Kentleşme ve Diğer Şeyler Üzerine", Mimarlık Dergisi, Sayı 376, Mart Nisan 2014.
- Yenigül, S. B. (2016), Büyükşehirlerde Tarımsal Alanların Korunmasında KentSEL Tarım ve Yerel Yönetimlerin Rolü,
https://www.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON_11_2_291_299.pdf
- Yenigül, S. B. (2017), "Kırsal Kalkınma Politikalarında Yeni Yaklaşımlar ve Bu Yaklaşımların Türkiye'nin Kırsal Kalkınma Politikalarına Etkisi", Planlama 2017;27(1), Ankara
https://www.ab.gov.tr/fasil-11-tarim-ve-kirsal-kalkinma_76.html
<http://www.resmiistatistik.gov.tr/?q=tr/content/18-k%C4%B1kenttan%C4%B1m%C4%B1n%C4%B1n-revizyonu>
<https://tdk.gov.tr/>
<https://www.tarimorman.gov.tr/Haber/4207/3-Tarim-Orman-Surasi-Sonuc-Bildirgesi>

PLANSIZ ARAZI KULLANIMININ YENİ TEZAHÜRÜ: HOBİ BAHÇELERİ

Doç. Dr. Müdahir ÖZGÜL¹

ÖZET

Hobi bahçeleri, kullanım amaçlarında oluşan teknik, sosyal ve kültürel değerleri doğru temsil etmeleri bakımından planlandıkları alanların seçimiyle dünden bugüne tartışmalı alanlardır. Batıda planlamalarda genellikle şehir yerleşkelerinin içerisinde kurulmuş olan bu yapılar işten çıkarılmış işçilerin yasal olmayan yollarla üretim yapıp özellikle uyuşturucu madde üretimiyle gündem olmuş ve gerilla bahçeleri olarak tanımlanmışlardır.

Daha sonra modifiye uygulamalarla, bu bahçeler dinlenme ve yeme içme mekanları olarak özellikle imar planı uygulaması olan alanlarda tesis edilerek üretim yapılmayıp atıl olarak kalmış arazilerin yeniden imar ve ihyasına katkı sunacak şekilde projelendirilmişlerdir.

Bugün Ülkemizin farklı şehirlerinde ve özellikle son dönemde hemen bütün illerde uygulaması yapılan hobi projelerinin Dünya'da bir örneği yoktur. Çünkü üniversiteler tarafından planlanmış bazı hobi bahçeleri alanı dışındaki bütün projeler nitelikli tarım arazileri üzerinde yapılmıştır.

Söz konusu olan tarımsal nitelikli araziler, ülkemizde oldukça az olup üretim açısından çok kıymetli alanlardır. Bu projelerin bazıları büyük ovaların içerisinde yer alıp I. ve II. Sınıf arazilerin yer aldığı alanlara yapılmaktadır. Bu yapıların imar alanlarında ve niteliği daha zayıf arazilerde planlanması ve imar yetkisi olan yerel yönetimlerce alt yapısının hazırlanması oldukça önemlidir.

Bu çalışmanın amacı, toprak ve arazi kaynakları hakkında akılcı analizlerin ve değerlendirmelerin yapılabilmesinde arazi değerlendirmesi ve arazi kullanım planlamalarının yapılmasının önemi ve ayrıca belirlenen ilkelerle çelişir bir durumda inşa edilen hobi bahçelerinin bu planlamaya ve sürdürülebilir arazi kullanımına olan olumsuz etkilerini ortaya koymaktır.

Anahtar kelimeler: Hobi bahçesi, Arazi kullanım planlaması, Tarımsal arazi

1.GİRİŞ

İnsanların boş zamanlarını geçirmek için farklı bir mekan arayışlarının ve daha çok yeme, içme ve dinlenme arzularını karşılamaya yönelik taleplerinin bir sonucu olarak günümüzde sayıları artan hobi bahçeleri, tarımsal üretim alanları olmayıp arazi ediniminin yeni bir yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyada gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerinin neredeyse tamamında imarlı alanlarda gerekli alt yapı hizmetleriyle oluşturulan ve şehirlerin yeşil alan uygulamasını destekleyen bu yapılar, ülkemizde tarım arazilerini amacı dışına çıkarmanın yeni bir tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dünya genelinde, nüfus artışı, kentleşme, sanayileşme ve göç gibi konular, gıda güvenliğini tehdit eden ve çözüm bekleyen sorunların başında gelmektedir. Bunun yanında iklim değişikliği, kuraklık ve çölleşme de dünya için büyük sorun haline gelmiştir.

Artan dünya nüfusunun beslenme gereksiniminin karşılanması bakımından gıda üretimi yönünde, vazgeçilemez üretim faktörlerinden birisinin toprak olduğu saptaması, ülke topraklarının yetenek ve niteliklerinin belirlenmesi ve arazi kullanım planlamasının yapılmasını zorunluluk olarak ortaya koymaktadır.

Artan nüfusa karşılık, tarımsal üretimin yapılabildiği toprakların sınırlı olması ancak diğer sektörlerin tarım yapılan alanlardaki farklı kullanım taleplerinin artarak devam etmesi toprağın korunmasına olan ihtiyacı her geçen gün artırmaktadır.

Tarım arazilerinin plansız kullanımı, ekolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlar yaşanmasına neden olmakla birlikte, Birleşmiş Milletlerin belirlediği sürdürülebilir kalkınma hedeflerini de tehlike altına almaktadır. Özellikle arazi kullanım planlamasına dayalı olmayan arazi kullanımları, birbirlerine komşu durumda olan sektörleri çatışır duruma getirebilmektedir.

¹ Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Bölümü

Arazi kullanım planları; kentleşme, sanayi, enerji, orman gibi sayısını artırabileceğimiz diğer kullanım talepleri ile doğal kaynakların kullanım kararlarının bir entegrasyon içinde olmasını sağlayacak, böylece ekoloji - ekonomi çatışmasını azaltarak aralarında denge oluşturulacaktır.

Arazi değerlendirme ve kullanım planlama çalışması en fazla faydayı sağlamada kullanılan metodolojik yaklaşımlardan oluşmaktadır. Farklı nitelikteki toprakların üretken bir şekilde kullanılması amaçlandığında, çeşitli kullanım türlerinin gereksinimleri dikkate alınarak bir planlamaya gidilmesi zorunludur. Bu birbirinden farklı kullanım türlerinin arazi gereksinimleri de büyük farklılıklar göstermektedirler. Bir arazi sahip olduğu niteliklerle hangi tür kullanım şeklinin gereksinimlerini daha çok karşılıyorsa, o kullanım şekli altında daha üretkendirler (FAO, 1977). Başka bir ifadeyle bir arazi değerlendirmede düşünülen arazi kullanım türünün isteklerine ne kadar çok cevap verebiliyorsa o kullanım türü için en uygun olarak nitelendirilir.

Toprak ve arazi kaynakları hakkında hızlı, doğru, yeterli bilgi ve verilerin, günümüz teknolojilerinden yararlanılarak akılcı analizlerinin ve değerlendirmelerinin yapılabilmesinde arazi değerlendirmesi ve arazi kullanım planlamalarının yapılması gereklidir (FAO 1993). Arazi değerlendirme, arazilerin kullanım potansiyellerinin tahmin işlemidir. Arazi değerlendirme yöntemleri genelde, uzman bilgisine dayalı niteliksel yöntemlerle, simülasyon modellerine dayalı niceliksel modeller şeklinde ayrılır (Dengiz ve Sarıoğlu, 2013).

Arazi değerlendirme sonrası bir arazi kullanım türü değerlendirmeye alınan o arazi için iklim, toprak özellikleri ve arazi karakteristikleri yönüyle en uygun olarak belirlense de, planlamada bu durum yeterli koşul olmamaktadır. Pazar durumu, sosyo ekonomik faktörler, kültürel alışkanlıklar ve hatta inanç değerleri bile planlamada göz önünde bulundurulması gereken belirleyici faktörleri oluşturmaktadır.

Kentsel alanların artması ve insanların bir nebze de olsa doğal olan alan arayışları sonucu hobi bahçeleri kurulmuştur. Ülkemizde hobi bahçeleri üzerine farklı tanımlar yapılmıştır. Hobi bahçeleri, özellikle büyük şehirlerde yaşayanların doğa ile bağlantı kurdukları, çeşitli sebze ve süs bitkilerini ürettikleri planlı rekreasyonel alanlardır (Erduran ve Sülüoğlu, 2006).

Başka bir tanımda ise hobi bahçeleri: "Kentli insanların doğa ve yeşille ilişki kurabilecekleri, dinlenebilecekleri, kentleşmenin olumsuzluklarına karşın kendi ruh güzelliklerini sergileyebilecekleri, birlikte zaman geçirebilecekleri bir alan yaratma çabasıyla oluşturulan kentsel rekreasyon alanlarıdır" (Kılıç, 1995).

Bir diğer tanıma göre hobi (kent) bahçeleri: Kent içi veya yakınında kurulan ve yerel yönetimlerle desteklenen, belirli süre ve ücret karşılığında kentlilere kiralanarak kullanılan alanlardır (Özkan vd., 1996).

Hobi bahçeleri; kent insanlarının doğa ve yeşil ile ilişki kurabilecekleri, dinlenebilecekleri, kentleşmenin olumsuzluklarına karşın kendi ruh güzelliklerini sergileyebilecekleri, birlikte zaman geçirebilecekleri bir alan yaratma çabasıyla oluşturulan kentsel rekreasyon alanları olup; küçük bahçe tesisleri, halk bahçeleri, kent bahçeleri gibi farklı isimlerle anılmaktadır (Kılıç, 1995).

Hobi bahçeleri topluma açık rekreasyon alanları olmaları nedeniyle sadece ücret karşılığında belirli bir dönem yararlananların değil, aynı zamanda tüm kent halkının kullanımına yönelik olarak düzenlenmektedir. Bahçe alanları dışında, ortak tesis ve mekânlar, gezinti yolları, çocuklar için oyun alanları ve yeşil alanlar, herkese hizmet verecek bir tasarım içermelidir (Özkan, 1995). Son zamanlarda özellikle bazı kentlerde hobi bahçeleri bir nevi rahatlatma bahçesi olarak da değerlendirilmektedir.

Dünyada pek çok yerde örnekleri mevcut olan hobi bahçeleri, ülkemizde farklı isimlerle karşımıza çıkmaktadır. İlk kez Bursa Büyük Şehir Belediyesi tarafından 1986 yılında kent küçük bahçesi adı altında kurulmuştur. Bunu takiben 1987 yılında Ankara Yeni Mahalle'de halk bahçesi, 1989 yılında İzmir'de kent bahçesi, daha sonraki yıllarda 1994 yılında Konya, 1998 yılında İstanbul Darülaceze, 2002 Konya Karatay Belediyesi, 2002 Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2003 yılında Bakırköy Belediyesi ve Ankara Polatlı Belediyesi tarafından hobi bahçesi adı altında kullanıma açılmışlardır.

Türkiye'de Erzurum Kenti'nde, özellikle yoksul ailelerin yaşadığı gecekondu bölgelerinde tarıma uygun devlete ait boş arazilerde bu tür bahçelerin oluşturulması ile sadece ailelere ekonomik anlamda destek sağlamak değil, kentsel dönüşüm çalışmalarında kentsel yeşil alan miktarının artırılmasında da alternatif sunacağı düşünülmektedir (Yılmaz vd., 2006).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE (DÜNYADA DURUM)

Hobi bahçelerinin tarihine bakıldığında bu bahçelerin ilk örnekleri sayılabilecek alanlar Avrupa' da 17. yüzyıla kadar geri gitmektedir. Ülkesel ölçekte incelendiğinde ilk hobi bahçeleri 17. yüzyılda İngiltere'de kurulmuştur. Bu ülkede 1790 ve 1830'larda iki dalga halinde tahsisli bahçeler kurulmuştur. Bu durum ekonomik krizlerle ilgiliydi. Sanayi devriminin işçilerin yaşam şartlarını kötüleştirilmesi, işçilerin yoksullaşması tahsisli bahçelerin kuruluşunu bu ülkede teşvik etti. 20. Yüzyılın ilk yıllarında konu tekrar gündeme gelmişti. Bu durum Ebenezer Howard'ın "Bahçe şehri" düşüncesiyle mümkün oluyordu. I. ve II. Dünya savaşları arasında artan işsizlik nedeniyle tahsisli bahçeler tekrar gündeme gelmişti. Bu dönemde gündemde olan Gerilla Bahçeleri ise şehrin değişik, terk edilmiş ve kuytu yerlerinde izinsiz ve kontrolsüz tarım yapmak anlamına geliyordu. Tahsisli bahçeler, ABD'de Halk veya Toplum bahçeleri şeklinde 19. yüzyıl sonunda başlamıştır (Birky, 2009). Bugün ise birçok Avrupa ülkesinde hobi bahçeciliği amaca yönelik planlanmış alanlar içerisinde yapılmaktadır.

Hobi bahçeleri 18. yy. başlarından günümüze kadar kentli nüfusun doğa ile bütünlüğünü sağlamış rekreatif alanlardır. Bu alanlar, dünya üzerinde tarihsel açıdan bakıldığında çeşitli ülkelerde çeşitli isimler almışlardır. Bu isimlerden başlıcaları: Almanya' da Armen Garten (fakir bahçeleri), Schreber Garten Alman doktorun adına izafeten bu isim verilmiştir), Arbeiter Garten (işçi bahçeleri); İngiltere' de Guinea Garden, Allotment Garden (tahsisli bahçeler), Hobby Garden; ABD' de Street Garden ve Community Garden (topluluk bahçesi) gibi isimler almışlardır (Özkan vd., 1996). Ancak burada topluluk bahçesi (community gardens) ve tahsisli bahçeleri (allotment gardens) kavramlarını açıklığa kavuşturmak ihtiyacı vardır.

Tahsisli bahçelerde bireysel işletme söz konusu iken topluluk bahçelerinde birlikte işletme söz konusudur. Topluluk (veya toplum, halk) bahçeleri daha çok metropoliten alanlarda yer alırken, tahsisli bahçeler İngiltere'de kırsal alanlarda yer almaktaydı. Bu konuda başka bir farklılık, ABD'de halk bahçelerini kullananlar durumları iyileştikten sonra kullanım haklarını kaybederken, tahsisli bahçeler uzun ömürlü olmuştur (Birky, 2009).

3. ÜLKEMİZDEKİ HOBİ BAHÇELERİ PLANLANMA KOŞULLARI

Türkiye'de hobi bahçelerinin kuruluşu yenidir ve ülkemizde hobi bahçelerinin kurulması ancak 20. yy. son çeyreğinde olmuştur. Türkiye' de ilk hobi bahçesi Bursa Kenti'nde 1985 yılında kurulmuştur. Bu tesise "Bursa Küçük Bahçe" tesisleri ismi verilmiştir ve bu tesis Bursa Kenti' nin 10 km. dışında Küçükbalıklı mevkiindedir. Planlı olarak kurulan bu bahçeler günümüzde daha da artmış olmakla birlikte bu artış yeterli değildir.

Hobi bahçeleri ülke genelinde belirli bölgelerde kümelenme eğilimindedir. Özellikle 2000'li yıllar hobi bahçelerinin artış yılları olmuştur. 2015 yılı itibarıyla ülkemizde 28 adet hobi bahçesi bulunmaktadır.

Bunların 7'si Eskişehir'de olup, İstanbul, Konya, Kayseri'de 5 adet, Bursa ve Mersin'de 2, Balıkesir ve Gaziantep'te bir adet olduğu belirlenmiştir (Kef, 2015).

Ülkemizdeki örnekler daha çok tahsisli bahçelere benzemektedir. Bu alanlara ülkemizde ise kent küçük bahçeleri, halk bahçesi, kent bahçesi, tahsisli bahçe ve hobi bahçeleri denilmiştir. Bunlardan hobi bahçesi kavramı en yaygın olanıdır.

Türkiye'de hobi bahçelerinin geç kuruluşunun farklı nedenleri vardır. Bunlar aşağıda sıralanmaktadır.

Anadolu ev yapı tipinin zaten bahçeli oluşu ve 20 yy. sonlarına kadar insanların tam anlamıyla doğadan kopmamış ve bu durumdan dolayı hobi bahçelerine duyulan gereksinim az olmuştur ve bu durumda kurulma sürelerinin gecikmesini sağlamıştır.

Ülkemizde yerel yöneticiler hobi bahçelerini geç tanımışlardır.

Yerel yöneticiler hobi bahçelerinin asıl amaçlarının dışında kullanılmasından ve organizasyondan çekinmeleri hobi bahçelerinin kurulmasını geciktirmiştir (Önder ve Polat, 2008).

Topluluk bahçesi kolektif bir anlayış içinde birden fazla kullanıcı tarafından şehrin en ufak açık yeşil alanını ekim-dikim amacıyla kullanabiliyorken, tahsisli bahçeler daha büyük alanların parsellere bölünerek kullanıcılara tahsis edilmesi ile oluşmaktadır.

Hobi bahçelerinin ortak özelliklerine bugüne kadar yapılmış araştırma sonuçlarından bakıldığında;

- Genellikle yerel yönetimler veya belediyelerce tesis edilirler. Ancak gerek Avrupa'da gerekse Türkiye'de bireyler, dernekler ve üniversiteler tarafından kurulanlar da vardır.
- Hobi bahçeleri süreli dönemlerde belirli kurallar altında ve maddi bir bedelle kent yaşayanlarına kiralanırlar.
- Bünyesinde yürüyüş yolu, spor alanı, otopark ve park alanı gibi ihtiyaç duyulan yapılar barındırırlar.
- Kent içi veya bitişiğinde yer alırlar.
- Alan büyüklükleri yaklaşık 20-300 m² arasında değişmektedir.
- Sadece merak amaçlı sebze, meyve, çim ve çiçek gibi bitkilerin bir karışımı düzensiz bir şekilde yetiştirilir.
- Konaklama alanı olarak kullanılmadıkları gibi uygun koşullarda sürekli iskan alanı olarak kullanılamazlar.

Hobi bahçelerine yer seçimi yapılırken dikkat edilmesi gereken özelliklere bakıldığında;

Kent içi yeşil alan dağılımı ve yeşil alanların mekânsal bir bütünlük oluşturacak şekilde konumlanmasına dikkat edilmelidir.

Mezarlık, bataklık vb. kötü koku ve sağlıksız ortamlar sunan yerler seçilmemeli; su baskını ve diğer afetlerden en az etkilenecek yapıda alanlar seçilmelidir.

Kentin hemen her noktasından ulaşılabilir olmalıdır. Yer seçimi yapılırken ideal ölçümlere uyulacak büyüklükte alanlar seçilmelidir.

Bu alanlar kent imar planında yer almalı ve bu bahçelerin konumları, büyüklükleri, ekosisteme etkileri gibi parametreleri dikkate alan uzman görüşü alınmalı ve yer seçimi yapılırken uzman görüşlerine riayet edilmelidir (Önder ve Polat, 2008).

Hobi bahçelerinin çeşitli faydalı yönleri ile de ele alınarak bilimsel bazı araştırmaların konusu olmuşlardır:

Hobi bahçeleri kentleşmenin oluşturduğu gürültülü ve boğucu ortamdan insanları uzaklaştırarak toplum psikolojisi ve dolayısıyla topluluk yaşantılarını olumlu yönde etkiler.

Bu bahçelerde üretilen bitkiler kentin aktif yeşil alan oranını artırır ve ekosisteme olumlu katkı yapar. Yine bu sebeple ekosisteme faydalıdır ve kent iklimini olumlu yönde etkiler.

Kentleşmenin sınırlarını çizer ve bu sayede doğal ortam tahribatının önüne geçer.

Şehir hayatının birbirinden kopardığı insanlar bir araya getirerek komşuluk ilişkisi ve toplumsal barışa katkıda bulunur (Özkan vd. 1996).

4. SON DÖNEMDEKİ BAZI UYGULAMALAR

Son dönemde uygulaması yapılan hobi projelerinin neredeyse tamamı arazi planlaması kurallarına aykırıdır. Çünkü şehir imar planlaması içerisinde yer alan bazı hobi bahçeleri dışındaki bütün projeler nitelikli tarım arazileri üzerinde mevcut kanunlara aykırı bir şekilde yapılmıştır.

Günümüzde gerek 5403 sayılı yasa, gerekse miras yasasına göre tarım arazileri belirli bir büyüklüğün altında parçalara bölünemez. Bu uygulamayı aşmak için hobi bahçeleri adı altında hisseli arazi satışları yapılmakta ve fiili olarak araziler bölünmektedir. Bu konseptle tesis edilen hobi bahçelerinin imar alanları dışında, alt yapı hizmetlerinden uzak, güvenlik tehditleri ile yüz yüze ve sosyolojik bazı gerçeklere aykırı bir şekilde kurulması ileride telafisi olanaksız bir şekilde plansız arazi kullanımına yeni bir sorunsal oluşturması kesindir.

Ülkemizde Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından ilan edilen büyük ovalardan şehir ve ilçe yerleşkesine yakın konumda olanların bu suni rant pazarına kurban edileceği açıktır. Kooperatif ve şirket adına kurulan bu hobi bahçelerinin bir sonraki adımda mevzi imar planı isteği ile kurumlara başvurdukları bilinmektedir. Türkiye’de özellikle büyük şehirleri birbirine bağlayan ana karayolları çevresindeki araziler tarımsal üretimin dışına çıkarılarak amacı dışında kullanılmaya başlanmıştır. Bu yapıların yoğun olarak bulunduğu yer olarak İzmir, Kayseri, Eskişehir, Bursa, Adana, Konya ve Erzurum gibi yakın çevresinde tarım arazilerinin bulunduğu büyük şehirler ile ilçe yerleşkelerinin yakınındaki arazilerdir. Bu yapılara olan talepler incelendiği zaman önümüzdeki yıllarda bütün şehir ve ilçe çevresindeki arazilerin amacı dışında kullanım baskısına maruz kalacağı görülmektedir.

5. SONUÇ

Bu çalışmanın amacı, toprak ve arazi kaynakları hakkında akılcı analizlerin ve değerlendirmelerin yapılabilmesinde arazi değerlendirmesi ve arazi kullanım planlamalarının yapılmasının önemini anlatırken belirlenen ilkelerle çelişir bir durumda inşa edilen hobi bahçelerinin bu planlamaya ve sürdürülebilir arazi kullanımına olan olumsuz etkilerini ortaya koymaktır.

Tarım arazilerinin plansız kullanımı, ekolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlar yaşanmasına neden olmakla birlikte, Birleşmiş Milletlerin belirlediği sürdürülebilir kalkınma hedeflerini de tehlike altına almaktadır. Özellikle arazi kullanım planlamasına dayalı olmayan arazi kullanımları, birbirlerine komşu durumda olan sektörleri çatışır duruma getirebilmektedir.

Arazi kullanım planları; kentleşme, sanayi, enerji, orman gibi sayısını artırtabileceğimiz diğer kullanım

talepleri ile doğal kaynakların kullanım kararlarının bir entegrasyon içinde olmasını sağlayacak, böylece ekoloji - ekonomi çatışmasını azaltarak aralarında denge oluşturulacaktır.

Dünyada ve ülkemizde kara yüzeyleri içerisinde toprak işlemeli tarımsal üretime ayrılabilir alanların son sınırına gelinmiştir. Günümüzde gelişmiş ülkeler kendi toprak kaynaklarını korurken farklı kıtalarda tarımsal nitelikli alanları kiralayarak tarımsal üretim yapmaktadırlar. Bu koşullarda, elimizdeki arazi varlığının planlı kullanımının önemi ortaya çıkmaktadır.

Tarım ve Orman Bakanlığımızın 2018 Yılı Performans Programının, "Tedbir 280" kapsamında, "Atıl tarım arazilerinin üretime kazandırılması ve tarımsal işletmelerin etkin çalışmasına yönelik modeller geliştirilecektir." hükmünün bulunduğu ve diğer yandan; 27.09.2017 tarih ve 30193 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren ve 2018-2020 Dönemini Kapsayan Orta Vadeli Planda "Arazi bankacılığı gibi modellerle atıl tarım arazileri üretime kazandırılacaktır." hükmü yer almaktadır. Bu durumda atıl arazileri üretime kazandırma gayretlerine karşı aktif üretimde olan bu arazilerin hobi bahçesine dönüştürülerek tarım dışına çıkarılmasının gibi bir durum söz konusudur.

Kullanım alanı her geçen gün azalan bu arazilerin amacı dışına çıkarılarak yok edildiği bir dönemde yeni bir cephe açılarak nitelikli tarım arazilerinin hobi bahçesi yapılması ile bu kıt ve değerli kaynağın sürdürülebilir kullanımının engellenmiş olacaktır.

Ülkemizde inşa edilen ve son yıllarda artan hobi bahçeleri dünyada bir örneği olmayacak bir şekilde nitelikli tarım arazilerine yapılmaktadır. Bu arazilerin üzerine bu tesislerin kurulmasının hiçbir kanuni dayanağı da yoktur.

Tesis edilen bu yapılar, herhangi bir izinlendirme yapılmadan ve şirket ve kooperatif mülkiyetine alınan tarım parseline gerçek kişiler ortak gösterilerek 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu'na muhalif olarak inşa edilmektedirler.

Hobi bahçeleri adı altında yeni imar alanlarına işaret konularak ve tarım arazileri pazar rantına konu edilerek yeni ve cazip yerleşim alanı oluşturma hedeflenmektedir. Bu hedeflerin belirlenmesindeki asıl karşı duruş noktasını oluşturan 5403 sayılı yasayla kurulmuş toprak koruma kurulları iş akışının dışına itilmektedir.

Yerleşim ve planlı imar alanlarının dışına çıkılarak şehirden uzak tarım arazilerinde inşa edilen bu yapıların kullandığı elektrik, su ve kanalizasyon gibi alt yapı hizmetleri ya kaçak veya bu ihtiyaçları geçici sağlayacak şekilde karşılanmakta ve kadastral gösterimi olmayan yollarla ulaşımları sağlanmaktadır.

Yine bu yapılara sağlanan bu hizmetlerin kamu kısmında yasal süreci yöneten kamu ve şirket kuruluşlarının hangi kanuni dayanaklarla bu hizmetleri sağladıkları bilinmemektedir.

Şehir, ilçe ve köy yerleşkelerinin uzağında kurulan bu hobi bahçelerinde güvenlik koşullarının sağlanması ve olası bir olumsuzlukta hangi kolluk kuvvetlerinin görev alanı içerisinde olduğu belli değildir. Özellikle büyükşehirlerde bütün il sınırlarının il mücavir alanı olduğu ve tüm köylerin mahalle olduğu düşünüldüğünde bu alanlarda oluşacak güvenlik sorunları büyük sıkıntılara sebep olacaktır.

Ülkemizde Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından ilan edilen büyük ovalardan şehir ve ilçe yerleşkesine yakın konumda olanların bu suni rant pazarına kurban edileceği açıktır. Kooperatif ve şirket adına kurulan bu hobi bahçelerinin bir sonraki adımda mevzi imar planı isteği ile kurumlara başvurdukları bilinmektedir.

Bu konseptle tesis edilen hobi bahçelerinin imar alanları dışında, alt yapı hizmetlerinden uzak, güvenlik tehditleri ile yüz yüze ve sosyolojik bazı gerçeklere aykırı bir şekilde kurulması ileride telafisi imkansız bazı durumları ortaya çıkarması ve plansız arazi kullanımına yeni bir sorunsal oluşturmaları kesindir.

Gelişmiş ülkeler, planlı kalkınma ve büyüme hedeflerini ortaya koyarken sahip oldukları doğal kaynakları ve özellikle toprak ve su kaynaklarını sürdürülebilir kullanma planlarını çok büyük bir özenle yaparken ülkemizde kıt ve değerli olan bu alanların amacı dışında kullanılmasına hobi (boş zaman uğraşı) mantığında müsaade edilmesinin hiçbir mantıklı açıklaması yoktur.

Sınırlı üretim faktörü olan toprak, kırsalda yaşayanlar için geçim kaynağı ve istihdam alanıdır. Bu nedenle, arazilerin bir üretim değeri olarak kırsaldan alınarak kentli insanların kısa süreli zevklerine sunulması hukuki bir sorunun yanında vicdani bir yok oluşur.

KAYNAKLAR

- Birky, J. 2009. The modern community garden movement in the United States: Its roots, its current condition and its prospects for the future. (Master dissertation, University of South Florida, Department of Geography, Florida).
- Demircan, N ve Sezen, I.,2018. Erzurum Kenti'nde Kişiyte Tahsisli Bahçe Tasarımı Önerisi ATA Planlama ve Tasarım Dergisi Yıl: 2018, Cilt:2, Sayı:2
- Dengiz, O., Sarıoğlu, F. E., 2013. Arazi Değerlendirme Çalışmalarında Parametrik Bir Yaklaşım Olan Doğrusal Kombinasyon Tekniği Tarım Bilimleri Dergisi 19 (2013) 101-112.
- Erduran Nemutlu F., Sülüoğlu M., 2006 "Hobi Bahçelerinin Kent Ekolojisi ve Gelişiminde Önemi Ulusal Süs Bitkileri Kongresi, İZMİR, TÜRKİYE, 8-10 Kasım 2006
- FAO, Food and Agriculture Organization of the United Nations, J. Doorenbos, and A. H. Kassam. FAO Irrigation and drainage paper. Food and Agriculture Organization of the United Nations, 1977.
- Kef, F. Ş. (2015). Hobi bahçelerinin planlanması ve tasarımı: Konya Karatay Karaaslan Hobi Bahçesi. (Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın).
- Kılıç, H., 1995, İzmir Kenti Örneğinde Kent Küçük Bahçeleri Planlama Olanakları Üzerine Araştırmalar, Yüksek lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, p 102
- Önder, S., Polat A., T., 2008. Peyzaj Tasarım Süreci Kapsamında Konya Kenti için Yeni Bir Hobi Bahçesi Oluşturulması Constructing of New Community Garden in Konya Province in The Framework of Landscape Design Process Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi Sayı:46, Cilt: 22 Konya.
- Özkan, M., Küçükberbaş, V., E., Kaplan, A., Hepcan, Ş., Malkoç Yiğit, E., Sönmez, H., 2003, Muğla Kenti Kamusal Dış Mekanları Bağlamında Master Plan Çalışması, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- Yılmaz, H.vd.,2006. Erzurum Kent Halkının Hobi Bahçesi Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Seri: A, Sayı: 1, Yıl: 2006, ISSN: 1302-7085, Sayfa: 96-110

BESD-BİR BAŞKANI SAİT KOCA İLE SÖYLEŞİ

Dr. Sait KOCA: “Ülkemizin ekonomik şartlarını hep beraber yaşadığımız bu günlerde ürünlerimizin sağlıklı ve güvenilir olmasının yanında, emsallerine göre en uygun fiyatlı gıda konumunda olması tüketicinin hayvansal protein ihtiyacına ulaşabilmesi açısından önem arz etmektedir.”

Funda GACAL¹

Ziraat Mühendisleri Odası olarak, Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçıları Birliği Derneği Yönetim Kurulu Başkanı meslektaşımız Dr. Sait KOCA ile bir söyleşi gerçekleştirdik.

“Beyaz Et Sektörü” hakkında ki sorularımıza aldığımız yanıtlar şöyledir;

1. Sayın Sait KOCA, bize BESD-BİR’i tanıtabilir misiniz?

Türkiye’de beyaz et sektörünün tüzel temsilcisi “Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçıları Birliği Derneği” (BESD-BİR) dir.

Dernek, 1992 yılında “Damızlık Tavukçuluk Derneği” olarak kurulmuş, 1994 yılında beyaz et sanayicilerinin de katılımı ile “Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçıları Birliği Derneği”(BESD-BİR) adını alarak geniş tabanlı bir oluşum haline gelmiştir.

BESD-BİR, bugün üyeleri ile Türkiye’nin kanatlı eti sektörünü en üst düzeyde temsil etmekte, yoğun istihdam gerçekleştiren ve tarımı destekleyen yapısıyla Türkiye ekonomisine de önemli ölçüde katma değer sağlamaktadır.

Birliğimizin amacını; “Türk beyaz et sektörünün gelişmesi, işletmelere katkı sağlayacak değerler yaratılması, sektörün en doğru şekilde temsili ve kamu-sanayi ilişkilerinde gerekli iletişimin sağlanması için çalışmalar yapmak” olarak özetleyebiliriz.

2. Beyaz et sektörünün şu an ki durumu nedir? İhracat, iç piyasa tüketimi açısından

Türkiye kanatlı eti üretimi 2018 yılında 2,23 milyon tona çıkmıştır. Bunun 2,16 milyon tonu tavuk eti, 0,7 milyon tonu hindi etidir. Kanatlı eti üretimi Türkiye’de 2000-2018 yılları arasında 3,4 kat, 2010-2018 yılları arasında ise 1,5 kat artmıştır.

Kanatlı eti üretiminin % 96,9 u tavuk eti, % 3,1 hindi etidir. Üretilen tavuk etlerinin en az % 95 i piliç etidir.

Üretilen bu miktardaki kanatlı etinin 500 bin tonu, içerisinde Japonya’nın da bulunduğu 81 ülkeye ihraç edilmektedir. Türkiye, piliç eti üretiminde dünyada 8’inci, kanatlı eti ihracatında ise 5’inci sırada yer almaktadır.

Türkiye’de kişi başı 36 kilo tüketilen etin 22 kilosu kanatlı etidir. Ancak bu tüketim maalesef dünya ortalaması altındadır. Ülkemizin ekonomik şartlarını hep beraber yaşadığımız bu günlerde ürünlerimizin sağlıklı ve güvenilir olmasının yanında, emsallerine göre en uygun fiyatlı gıda konumunda olması tüketicinin hayvansal protein ihtiyacına ulaşabilmesi açısından önem arz etmektedir.

3. Üretimde, iç piyasa talebini ve ihracatı nasıl dengede tutuyorsunuz? Önceliğiniz nedir?

Öncelikli olarak yurt içi tüketime yönelik satış faaliyetlerini ve kendine yeterliliği sağlamayı amaçlıyoruz. Kriz dönemleri dışında stoklarda ürün biriktirme pek rastlanan bir durum değildir. Üretim kalan kısmı sürekliliği olan anlaşmalı sevkiyatların yanında talepler üzerine anlık sevkiyatlarla ihracata yönlendirilmektedir. Üretimini kısa sürede artırabilir özelliğine sahip olan sektörümüz gelişen durumlara göre hızlı hareket edebilmektedir.

Öncelik, yurt içi tüketimini artırarak sürdürmektir. 22 kg olan yurt içi tüketiminin ilk aşamada 25 daha

¹ ZMO Basın Danışmanı

sonrada 30 kg'a çıkartılması ve böylece halkımızın daha fazla kaliteli, yüksek standartlarda ve fiyatı son derece uygun olan tavuk etine olacak talebinin karşılanmasıdır.

4. Hangi ülkelere ihracat yapıyorsunuz? İhracat konusunda ki sorunlarınız nedir?

Türkiye, kanatlı eti ihracatında 2008 yılından itibaren önemli artışlar gösterdi.

Sektör olarak ihracata çok önem veriyoruz. Tavuk ayağı dahil Türkiye'nin kanatlı eti ihracatı 2018 yılında 500 bin tonu aştı ve 2018 yılında Dünya ticaretinde % 3,7'lik paya ulaştı. İhracatta dünyanın önde gelen ülkelerinden birisi olarak sektör 5.sırada yer almaktadır.

2018 yılında 81 ülkeye ihracat gerçekleştirdik. En fazla ihracat yaptığımız ülke ise Irak. Mevcut pazarları büyütme ve yeni pazarlara girme çalışmalarımız ise sürüyor.

Sektörün en büyük sıkıntısı yem maliyetlerinin aşırı yükselmesidir, özellikle dövizdeki gelişmelerde bunu daha belirgin hale getirdi. Dolardaki farkın artması bizim maliyetlerimizin de yükseldiği anlamına gelmektedir. Zira üretim girdilerimizin %60'ından fazlası dövize endekslidir. Bu sebeple dış pazarda bazı ülkelerde fiyat anlamında rekabetçi olamıyoruz. Irak pazarında artık ürünlerimizle kalitemizi kanıtladık, rekabetçi olabiliyoruz. AB ülkelerine ihracatın yapılması anlamında ne kalite ne de fiyat açısından bir eksiklik söz konusu değildir. Üretilen beyaz et uluslararası standartlarda kalıntı ve mikrobiyolojik incelemelerden başarıyla geçmektedir. Damızlık, kuluçka, yetiştirme kümesleri, yem üretimi ve kesimhane gibi birimler Türkiye' de bir entegre içerisinde yer alır. Bu nedenle maliyet AB'ye oranla düşüktür. AB'de bu birimlerin her biri ayrı bir firma tarafından yapılır ve her biri kendi karını ilave ettiği için Türkiye de üretilen piliçten pahalıya mal olur. Bu nedenle çok açık olarak AB ülkelerinin Türkiye den beyaz et almamalarının nedeni siyasiydir diyebiliriz.

5. Irak hükümetinin haziran ayı başından itibaren Türkiye'den yumurta ithalatını yasaklaması beyaz et sektörünü nasıl etkiledi?

Irak'a ihracatla ilgili olarak yumurta sektöründe olduğu gibi bir sorun yaşamıyoruz. Rakamlarla ifade edecek olursak, 2018 ilk 10 ay Irak'a ihracat toplam 209 bin ton iken 2019 aynı döneminde %4,3'lük artış ile 218 bin ton olmuştur.

6. Tarımsal üretimin sürdürülebilir olması için, gübre-mazot-ilaç-yem hammaddesi gibi girdilerin kullanılması gerekiyor. Girdi maliyetlerinin yükselmesi sektör olarak sizi nasıl etkiledi? Bu durumu satış fiyatlarına yansıttınız mı?

Beyaz et tüketimi ne durumda?

Türkiye'de kişi başına kanatlı eti tüketimi sürekli artarak 22 kilogramlara ulaşmıştır. Geçmiş yıllarda görülen artış hızının son yıllarda yavaşlamasını et konusundaki politikaların belirsizliği ile açıklayabiliriz. Kanatlı eti tüketiminde en büyük payı tavuk eti almaktadır. Tüketimi artırma da hindi eti de büyük bir potansiyel olarak önümüzde durmaktadır.

Girdi maliyetlerindeki artış doğal olarak bizim maliyetlerimizi de artırmaktadır. Hammaddelerin bir kısmında, özellikle soya fasulyesi, dışa bağlı olmamız nedeniyle dövizdeki değişimler sektörü çok yakından ilgilendirmektedir.

7. Beyaz et sektörü hem kendi içinde hem de kırmızı et sektörü ile nasıl bir rekabet yaşıyor?

Gelişmişlik düzeyi yüksek olan ülkelerde iki hayvansal gıdanın birbirine ikame olmadığı gözlemlenmiştir. Tamamen kişisel tercihe bağlı tüketim olmaktadır. Ancak ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde veya gelişmemiş ülkelerde kırmızı et tüketimi, gelir düzeyinin düşük olması veya arz durumuna bağlı olarak yerini beyaz ete bırakmaktadır.

2015 yılından beri dünyada da en çok üretilen ve tüketilen et tavuk etidir.

8. Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçaları Birliği Derneği olarak, sektörün taleplerini iletmek için Tarım ve Orman Bakanı Bekir Pakdemirli'yi ziyaret etmişsiniz. Talepleriniz ne idi? Bu ziyaretin sonuçları ne oldu?

3 milyon kişinin geçimini sağlayan böyle büyük bir sektörün sıkıntılarının olmaması tabii ki mümkün değil. Sayın Bakanımıza, sektörün girdilerinin önemli bir kısmı yurtdışından ve dövizle karşılandığı için maliyetlerimizin yükseldiğini ve bu konunun önemli öncelik olduğunu belirtmiştik. Tabii bununla bağlantılı olarak iç piyasada da hububat fiyatları çok büyük artış gösterdi. Bu artışın da kontrol altına alınması en

büyük beklentimiz olarak iletmiştik.

Sektörün en önemli hedeflerinden biri de yeni pazarlara açılmak, ihracatı geliştirerek ülke ekonomisine katkı sunmaktır. Bu konuda Bakanlığınızın gerekli temasları yapma girişimi sektör için çok ciddi önem arz etmektedir ve bu konuda beklentimizi de kendisine dile getirdik.

Tüm bu konular çerçevesinde Bakanlığımız her zaman bizim yanımızda ve bizi destekliyor.

9. Beyaz et sektöründe Ziraat Mühendisi istihdamınız ne durumda? Personel alımında nelere dikkat ediyorsunuz? Önümüzde ki günlerde istihdamda bir değişiklik olacak mı?

Entegre tesislerimiz bünyesindeki ilgili birimlerde yönetici ve uzman kadrolarında ziraat mühendisi istihdam edilmektedir. Bu elemanlar işe alındıktan sonra entegreler tarafından da eğitime tabi tutulmaktadır. Sektörün bünyesinde istihdam edilen ziraat mühendis sayısına ilişkin bir çalışma bulunmuyor.

10. Ziraat Mühendisleri Oda'mızın çalışmalarını takip edebiliyor musunuz? Bize önerileriniz nelerdir?

Odaya kayıtlı olan ziraat mühendisi arkadaşlarımızın, odanın duyurularını ve bültenlerini takip etme olanağı olduğunu biliyoruz. Diğer taraftan üyesi olduğumuz Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçıları Birliği, Odanız ile bazı zamanlar bir araya gelmekte, fikir alışverişinde bulunmakta ve gerektiğinde işbirliğinde çalışmaktadır. Etkin bir iş alanı yaratma çalışmasının, iş arayan Ziraat Mühendisleri ve çalışma arkadaşı arayan işverenlerle buluşturması açısından önemi büyüktür. Eğitimlerinizin ve ilgili kurum/kuruluşlarla iletişiminizin artarak devam etmesi, daha genç mühendislerimizin yönetim ve komisyon kadrolarınızda görev almasının da faydalı olacağını düşünüyoruz.

Ziraat Mühendisleri Odasının sektörümüzle olarak ilgili çözüm odaklı desteğinden ve her sorunuzda yanımızda olmasından ötürü müteşekkiz.

SARIMSAK RAPORU/2019

ÖZET

- Yıllık sarımsak üretimimiz 140 bin tonu geçmiştir. Bu üretimin yaklaşık %25'lik kısmı taze olarak tüketilmektedir.
- Sarımsak dendiğinde akla ilk gelen il Kastamonu olmasına karşın, 2018 yılında en fazla sarımsak üretimi Gaziantep'te gerçekleştirilmiştir.
- Türkiye'de yaklaşık 130 bin dekarı kuru, 20 bin dekarı taze olmak üzere 150 bin dekarı aşan alanda sarımsak üretimi yapılmaktadır.
- 2018 yılında kuru sarımsakta dekara ortalama verim 882 Kg olmuştur.
- Kişi başı sarımsak tüketimimiz 1.5-2 kg arasında değişmektedir.
- Dünyada 2017 yılında 1.6 milyon hektar alanda 28 milyon ton sarımsak üretilmiştir. Üretimin yaklaşık %80'i Çin tarafından gerçekleştirilmektedir.
- Dünya sarımsak verimi ortalaması 2017 yılında dekara 1.785 kg olmuştur.
- 2018 yılında 408 ton sarımsak ihracatı karşılığında 526 bin \$ ihracat geliri elde edilmiştir.
- 2019 yılının ilk sekiz ayında 1.500 ton sarımsak ithalatı 950 bin \$ ödenmiştir. İran en fazla sarımsak ithalatı yapılan ülke olmuştur.
- Dünyada en fazla sarımsak ihracatı yapan ülke, 1.5 milyon ton ile toplam sarımsak ihracatının %78'ini gerçekleştiren Çin'dir.
- Dünyada en fazla sarımsak ithalatı yapan ülke, 444 bin ton ile toplam sarımsak ithalatının %22'sini gerçekleştiren Endonezya'dır.

1. SARIMSAK ÜRETİMİMİZ

Sarımsak, soğangiller familyasından bir sebze olup, ülkemizin her tarafında yetiştirilebilmektedir. Birçok yiyeceğin içine katılarak aroma veren sarımsağın önemi, sağlık açısından faydaları nedeniyle her geçen gün artmaktadır. Yaş olarak tüketilebilmeyle birlikte, kuru tüketimi, saklanabilmesi ve tüm yıl boyu kullanılabilmesi nedeniyle daha yaygındır.

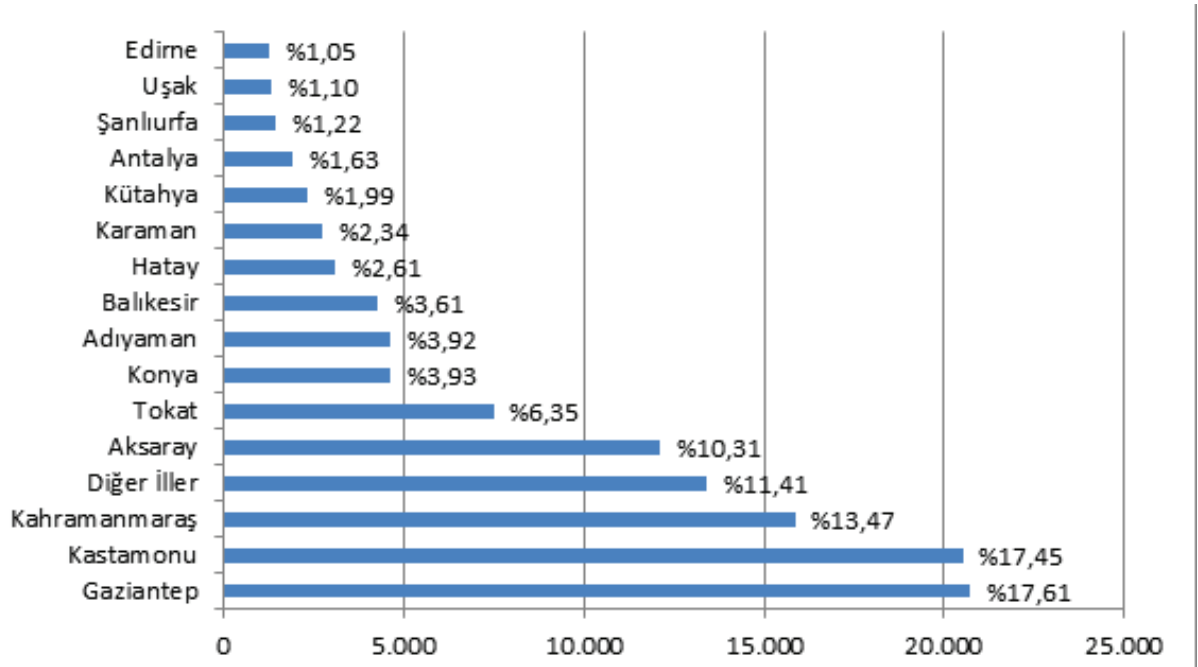
Sarımsak dendiğinde akla ilk gelen il Kastamonu olmasına karşın, son yıllarda artan sarımsak üretimi ile Gaziantep ilimiz dikkat çekmektedir. TÜİK verilerine göre Gaziantep 2018 yılında sarımsak üretiminde Kastamonu'yu geçmiştir.

Çizelge-1 Kuru Sarımsak Üretimi (Ton)

İLLER	2014		2015		2016		2017		2018	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Gaziantep	10.683	11,74	11.007	11,60	14.048	12,87	20.626	16,93	20.726	17,61
Kastamonu	19.871	21,84	23.328	24,59	24.024	22,01	25.968	21,32	20.540	17,45
Kahramanmaraş	11.682	12,84	12.324	12,99	12.646	11,58	13.683	11,23	15.848	13,47
Aksaray	5.628	6,18	6.545	6,90	8.141	7,46	9.705	7,97	12.128	10,31
Tokat	3.640	4,00	4.985	5,25	6.108	5,60	7.460	6,12	7.477	6,35
Konya	2.233	2,45	2.576	2,72	3.187	2,92	6.936	5,69	4.627	3,93
Adıyaman	3.209	3,53	2.898	3,05	6.043	5,54	5.493	4,51	4.615	3,92
Balıkesir	5.291	5,81	5.600	5,90	6.608	6,05	4.231	3,47	4.250	3,61
Hatay	4.164	4,58	3.272	3,45	3.207	2,94	2.893	2,38	3.072	2,61
Karaman	5.773	6,34	3.418	3,60	3.023	2,77	2.785	2,29	2.756	2,34
Kütahya	959	1,05	992	1,05	3.184	2,92	2.671	2,19	2.338	1,99
Antalya	1.217	1,34	1.584	1,67	1.633	1,50	2.015	1,65	1.917	1,63
Şanlıurfa	1.107	1,22	1.238	1,30	1.163	1,07	1.391	1,14	1.437	1,22
Uşak	1.091	1,20	1.000	1,05	1.068	0,98	1.135	0,93	1.295	1,10
Edirne	940	1,03	690	0,73	939	0,86	1.239	1,02	1.239	1,05
Diğer İller	13.512	14,85	13.410	14,14	14.139	12,95	13.574	11,14	13.423	11,41
Toplam	91.000	100,00	94.867	100,00	109.161	100,00	121.805	100,00	117.688	100,00
Yaş Sarımsak	25.089	27,57*	24.356	25,67*	25.987	23,81*	26.328	21,61*	25.519	21,68*
Taze + Kuru	116.089		119.223		135.148		148.133		143.207	

Kaynak, TÜİK (* Kuru sarımsağa oranı)

Grafik-1 İllere Göre Kuru Sarımsak Üretimi (2018)

Türkiye’de yaklaşık 130 bin dekarı kuru, 20 bin dekarı taze olmak üzere 150 bin dekarı aşan alanda sarımsak üretimi yapılmaktadır. 2018 yılında kuru sarımsakta dekara ortalama verim 882 kg olarak gerçekleşmiştir. Sarımsak veriminin en yüksek olduğu iller 1.397 kg ile Konya, 1.374 kg ile Edirne ve 1.192 kg ile Kahramanmaraş olmuştur.

Çizelge-2 Sarımsak Üretim Alanı (da)

İLLER	2014		2015		2016		2017		2018	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Kastamonu	20.550	16,15	24.000	18,61	24.530	17,35	26.515	17,40	25.750	16,72
Gaziantep	11.076	8,71	10.971	8,51	13.596	9,62	21.416	14,05	21.516	13,97
Kahramanmaraş	15.070	11,84	15.377	11,93	16.275	11,51	13.423	8,81	15.375	9,99
Aksaray	8.454	6,64	9.459	7,34	10.979	7,77	12.290	8,06	15.315	9,95
Balıkesir	9.897	7,78	9.824	7,62	9.845	6,96	8.359	5,48	8.300	5,39
Tokat	5.585	4,39	5.705	4,42	6.710	4,75	8.215	5,39	8.225	5,34
Adıyaman	4.631	3,64	4.210	3,27	6.187	4,38	7.313	4,80	6.415	4,17
Şanlıurfa	3.888	3,06	3.872	3,00	3.825	2,71	4.373	2,87	4.500	2,92
Hatay	5.424	4,26	4.479	3,47	4.407	3,12	3.695	2,42	3.870	2,51
Konya	1.894	1,49	1.897	1,47	2.279	1,61	4.620	3,03	3.772	2,45
Karaman	3.995	3,14	3.955	3,07	3.620	2,56	3.630	2,38	3.630	2,36
Kütahya	2.026	1,59	2.070	1,61	4.812	3,40	3.951	2,59	3.515	2,28
Antalya	2.127	1,67	2.082	1,61	2.341	1,66	2.994	1,96	2.957	1,92
Edirne	1.440	1,13	1.193	0,93	1.158	0,82	1.549	1,02	1.549	1,01
Uşak	1.491	1,17	1.434	1,11	1.459	1,03	1.459	0,96	1.439	0,93
Diğer İller	29.682	23,33	28.408	22,03	29.339	20,75	28.615	18,77	27.848	18,09
Toplam	127.230	100,00	128.936	100,00	141.362	100,00	152.417	100,00	153.976	100,00

Kaynak, TÜİK

Sarımsak üretim alanlarında bir artış olduğu görülmektedir. Son beş yılın verisi incelendiğinde, Gaziantep ve Aksaray'daki sarımsak üretim alanlarında önemli artış meydana geldiği görülmektedir. Kişi başı sarımsak tüketimimiz 1.5-2 kg arasında değişmektedir.

2. DÜNYA SARIMSAK ÜRETİMİ

Dünya sarımsak üretimi 2017 yılında 28 milyon ton olmuştur. Üretimin yaklaşık %80'i Çin tarafından gerçekleştirilmektedir. Çin'de 2017 yılında 22 milyon ton sarımsak üretilmiştir. Çin'den sonra en fazla sarımsak üreten ülke Hindistan olup, dünya üretimindeki payı %6 düzeyindedir.

Çizelge-3 Dünya Sarımsak Üretimi (Ton)

Üretim ton	1961	1980	2000	2010	2015	2016	2017	2017%
Çin	3.455.337	2.379.640	7.486.112	18.548.669	21.802.788	21.635.005	22.216.965	78,88
Hindistan	130.000	216.000	524.600	833.970	1.425.000	1.617.000	1.693.000	6,01
Bangladeş	33.600	37.484	40.000	164.392	345.725	381.851	425.401	1,51
Güney Kore	32.608	252.768	474.388	271.560	266.272	275.549	293.686	1,04
İspanya	135.800	211.500	162.833	136.561	178.416	209.795	274.712	0,98
Mısır	61.000	199.111	266.555	244.626	290.894	272.769	274.668	0,98
Rusya	-	-	178.530	213.483	254.877	262.211	258.455	0,92
ABD	13.063	89.629	253.150	170.190	185.460	204.780	232.000	0,82
Özbekistan	-	-	0	45.700	165.762	195.137	214.263	0,76
Myanmar	16.000	26.010	80.900	206.000	209.125	212.909	203.674	0,72
Ukrayna	-	-	127.000	157.400	176.470	187.960	185.830	0,66
Etiyopya	0	0	45.000	128.441	118.767	138.664	151.684	0,54
Türkiye	35.800	97.500	102.000	98.170	119.223	135.148	148.133	0,53
Arjantin	31.800	95.000	149.186	142.620	146.061	146.749	147.437	0,52
Diğer	355.689	647.155	1.177.154	1.213.032	1.320.453	1.375.734	1.444.146	5,13
Gen.Toplam	4.300.697	4.251.797	11.067.408	22.574.814	27.005.293	27.251.261	28.164.054	100,00

Kaynak; FAOStat

2017 yılında dünyada 1.6 milyon hektar alanda sarımsak üretimi gerçekleştirilmiştir. Sarımsak ekimi yapılan alanların 820 bin hektarı, toplam sarımsak ekim alanının %52'si Çin'de bulunmaktadır.

Çizelge-4 Dünya Sarımsak Üretim Alanları (ha)

Üretim ha	1961	1980	2000	2010	2015	2016	2017	2017%
Çin	563.868	277.265	559.833	804.144	839.943	815.814	820.101	51,98
Hindistan	35.000	59.300	124.600	164.860	262.000	281.000	321.000	20,35
Bangladeş	9.700	12.437	13.355	37.055	57.049	60.776	66.259	4,20
Myanmar	7.400	8.648	18.616	29.137	28.177	28.682	27.674	1,75
Rusya	-	-	25.730	26.793	28.425	28.292	27.445	1,74
İspanya	18.900	33.800	22.741	14.850	19.996	24.317	26.630	1,69
Güney Kore	7.404	37.080	44.941	22.414	20.638	20.759	21.643	1,37
Ukrayna	-	-	23.400	19.500	20.800	21.000	21.500	1,36
Türkiye	9.200	15.200	13.517	11.467	13.234	15.158	16.652	1,06
Arjantin	8.000	18.700	15.500	14.895	15.298	15.379	15.460	0,98
Etiyopya	0	0	5.000	10.690	11.846	15.381	15.243	0,97
ABD	1.457	6.151	14.080	9.250	10.200	12.180	13.360	0,85
Özbekistan	-	-	0	2.600	5.000	5.918	6.878	0,44
Mısır	5.041	6.906	12.521	9.674	12.589	12.875	12.607	0,80
Diğer	105.268	143.923	186.947	159.783	154.997	160.364	165.328	10,48
Genel Toplam	771.238	619.410	1.080.781	1.337.112	1.500.192	1.517.895	1.577.780	100,00

Kaynak; FAOStat

Dünya sarımsak verimi ortalaması 2017 yılında dekara 1.785 kg olmuştur. Aynı yıl verimin en yüksek olduğu ülkeler 3.115 kg/da ile Özbekistan, 3.497 kg/da ile Çin, 2.179 kg/da ile Mısır olmuştur. 2017 yılında Türkiye'nin dekara sarımsak verimi ise 890 kg olarak gerçekleşmiştir.

3. SARIMSAK DIŞ TİCARETİMİZ

Sarımsak dış ticaretimiz, üretim miktarı göz önüne alındığında oldukça düşük denilebilecek bir düzeydedir. 2018 yılında sarımsak ihracatının %25'i Rusya'ya, %16'sı Suriye'ye, %11'i KKTC'ye gerçekleştirilmiştir. Aynı yıl 408 ton sarımsak ihracatı karşılığında 526 bin \$ ihracat geliri elde edilmiştir.

Çizelge-5 Sarımsak İhracatımız (Kg)

Ülke	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2018%
Rusya	17.171			20.000	101.000		24,75
Suriye		664	273	8.570	63.987		15,68
KKTC	13.415	4.207	2.510	21.094	44.235	25.113	10,84
Polonya				20.800	38.800		9,51
Hollanda	566				36.000		8,82
Ukrayna			12.686	47.500	33.600		8,23
Irak		1.295	5.630	2.040	22.756	290	5,58
Gürcistan	860	116	193.395	581.107	22.028	0	5,40
İtalya					21.500		5,27
Diğer Ülkeler	15.144	19.100	234.170	170.555	24.207	4.314	5,93
Toplam	47.156	25.382	448.664	871.666	408.113	29.717	100,00

Kaynak, TÜİK *(Ocak-Ağustos)

Sarımsak ithalatımız, üretim miktarımız göz önüne alındığında, sanılanın aksine önemsiz denebilecek düzeydedir. 2019 yılının ilk sekiz ayında ithal edilen sarımsak miktarı 1.500 ton kadardır. Bu ithalatın karşılığında 950 bin \$ ödenmiştir. En fazla ithalat Çin'den yapılmakla birlikte, 2019 yılının ilk sekiz aylık verilerine göre, İran en fazla sarımsak ithalatı yapılan ülke olmuştur.

Çizelge-6 Sarımsak İthalatımız (Kg)

Ülke	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018%
Çin	2.701.985	2.651.223	2.509.666	405.244	416.457	465.980	99,12
İran					3.697	878.144	0,88
Gürcistan						92.600	0
Mısır		60	3.127	9.860		100.000	0
Toplam	2.701.985	2.651.283	2.512.793	415.104	420.154	1.536.724	100,00

Kaynak, TÜİK *(Ocak-Ağustos)

4. DÜNYA SARIMSAK DIŞ TİCARETİ

Dünyada en fazla sarımsak ihracatı yapan ülke, toplam sarımsak ihracatının %78'ini gerçekleştiren Çin'dir. İspanya 2016 yılında 162 bin ton sarımsak ihracatı ile ikinci sırada yer almaktadır.

Çizelge-7 Dünya Sarımsak İhracatı (ton)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016	2016%
Çin	1.413.708	1.626.046	1.754.116	1.754.167	1.530.764	78,02
İspanya	85.918	99.050	125.733	148.928	162.268	8,27
Arjantin	88.159	71.837	74.918	66.248	77.675	3,96
Hollanda	30.159	27.491	26.142	29.207	30.658	1,56
Hindistan	25.436	29.461	16.496	7.477	21.534	1,10
Meksika	14.245	9.864	12.043	13.459	15.659	0,80
Fransa	9.840	10.122	9.048	10.053	14.653	0,75
Peru	5.335	1.728	706	3.864	12.589	0,64
Mısır	5.947	5.614	3.276	3.799	11.420	0,58
Şili	12.544	8.950	10.119	10.043	10.469	0,53
ABD	6.538	8.444	10.048	9.218	10.114	0,52
İtalya	11.718	11.976	11.166	10.557	10.040	0,51
Diğer Ülkeler	46.102	59.922	63.075	72.492	54.235	2,76
Toplam	1.755.649	1.970.505	2.116.886	2.139.512	1.962.078	100,00

Kaynak; FAOStat

Dünya sarımsak ihracatı 3.6 milyar dolarlık bir büyüklüğe sahiptir. Çin 2016 yılında 2.6 milyar dolarlık sarımsak ihracatı gerçekleştirmiştir.

Çizelge-8 Dünya Sarımsak İhracatı (Bin \$)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016	2016%
Çin	1.387.648	1.397.519	1.473.969	1.861.094	2.644.820	73,32
İspanya	189.777	204.335	226.437	269.136	415.836	11,53
Arjantin	128.347	136.326	107.624	83.568	161.680	4,48
Hollanda	71.320	70.630	60.072	60.751	89.702	2,49
Fransa	37.516	41.928	35.422	30.575	43.284	1,20
İtalya	40.369	44.176	35.498	28.019	36.864	1,02
Şili	23.730	25.937	22.345	27.917	30.636	0,85
Hindistan	10.386	11.340	7.603	3.855	19.783	0,55
ABD	11.955	15.357	18.800	16.798	19.462	0,54
Peru	2.579	1.456	1.269	5.676	19.373	0,54
Meksika	16.726	11.719	11.128	13.257	19.231	0,53
Mısır	14.260	7.224	5.251	5.407	14.082	0,39
Diğer Ülkeler	55.276	72.505	67.246	83.876	92.352	2,56
Toplam	1.989.889	2.040.452	2.072.664	2.489.929	3.607.105	100,00

Kaynak; FAOStat

Dünyada en fazla sarımsak ithalatı yapan ülke, toplam sarımsak ithalatının %22'sini gerçekleştiren Endonezya'dır. Endonezya 2016 yılında 444 bin ton sarımsak ithal etmiştir.

Çizelge-9 Dünya Sarımsak İthalatı (ton)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016	2016%
Endonezya	414.958	439.912	491.103	479.941	444.301	22,62
Brezilya	157.830	176.772	167.232	161.760	173.044	8,81
Vietnam	139.311	162.744	173.449	162.371	154.387	7,86
Malezya	91.152	94.977	98.321	115.657	138.772	7,06
ABD	74.668	73.026	80.639	87.555	87.366	4,45
BAE	37.179	42.153	46.404	60.666	60.760	3,09
Filipinler	5.765	2.532	29.660	52.361	58.755	2,99
Pakistan	28.466	47.772	57.846	31.498	51.372	2,62
Rusya	43.899	51.698	52.149	52.555	51.161	2,60
Suudi Arabistan	36.709	38.428	42.893	46.666	41.530	2,11
Hollanda	38.412	29.635	28.382	32.778	35.360	1,80
Güney Kore	19.699	3.574	3.927	26.660	35.326	1,80
Diğer Ülkeler	552.071	667.421	763.561	719.918	632.195	32,18
Genel Toplam	1.640.119	1.830.644	2.035.566	2.030.386	1.964.329	100,00

Kaynak; FAOStat

2016 yılında dünya sarımsak ithalatı 3.3 milyar dolarlık bir büyüklüğe ulaşmıştır.

Çizelge-10 Dünya Sarımsak İthalatı (Bin\$)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016	2016%
Endonezya	242.342	360.859	349.578	342.673	436.088	13,27
Brezilya	187.069	219.690	171.518	176.024	328.516	9,99
Vietnam	112.399	124.699	238.440	215.797	270.477	8,23
Malezya	94.622	85.694	79.283	124.004	235.108	7,15
ABD	144.340	190.972	135.167	182.975	221.632	6,74
BAE	43.700	43.026	40.955	70.598	106.828	3,25
Filipinler	957	451	9.056	17.557	15.796	0,48
Pakistan	18.512	33.218	45.063	58.629	93.198	2,84
Rusya	57.114	69.921	66.239	71.033	79.087	2,41
Suudi Arabistan	32.870	31.122	30.286	40.353	86.685	2,64
Hollanda	64.687	60.142	49.318	57.386	85.306	2,60
Güney Kore	18.988	2.339	2.620	36.887	75.448	2,30
Diğer Ülkeler	802.141	896.903	887.823	945.130	1.252.716	38,11
Genel Toplam	1.819.741	2.119.036	2.105.346	2.339.046	3.286.885	100,00

Kaynak; FAOStat

En fazla sarımsak ithal eden ülke olan Endonezya 2016 yılında yaptığı sarımsak ithalatı için 436 milyon dolar ödemiştir. Dünya sarımsak ithalatının %9'unu gerçekleştiren Brezilya bu ithalat için 329 milyon dolar ödemiştir.

2019 YILI İÇİN GENEL DEĞERLENDİRME (05.10.2019 tarihi itibarıyla)

TÜİK verilerine göre tüketici fiyatları bazında sarımsakta fiyat artışı, Eylül 2019'da bir önceki aya göre % 42,58 olarak gerçekleşmiştir. Hasattan itibaren sarımsak fiyatlarında haftalık periyotlarda hızlı bir artış gözlemlenmiştir. Dolu zararı bu artışta en önemli etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolu zararına bağlı olarak oluşan rekolte düşüklüğü nedeniyle görülen fiyat artışları yanında sarımsak ürünü üzerinde yapılan spekülasyonlar da fiyat artışında etkin bir rol oynamıştır. Sarımsakta görülen anormal fiyat artışı üreticiyi memnun etmekle birlikte tüketici sarımsağı pazardan tane ile almak zorunda kalmıştır.

Her yıl üretim sezonu başında yüksek fiyatla pazarda alıcı bulan sarımsak, 2-3 aylık dönem içerisinde

düşerek değer fiyatına ulaşırken, 2019 yılı piyasa fiyatı için şimdiden üç haneli rakamlar telaffuz edilme-ye başlanmıştır. Bu aşırı fiyat beklentisinin gerçekliği tartışılır durumdadır. Rekolte düşüklüğüne bağlı ol-duğu zikredilen sarımsak fiyat artışlarının, süreç içerisinde yapılacak spekülasyonlarla daha da yükselip yükselmeyeceği zaman içinde ortaya çıkacaktır.

Devlet; fiyatı yükselen her tarımsal üründe yaptığı gibi sarımsakta görülen fiyat artışının ithalatta sonlan-dırılması yolunu seçmiştir. Kuru sarımsak ithalatında gümrük vergisi önce 3.000 ABD Dolar/Ton olarak belirlenmiş daha sonra Ticaret Bakanlığı'nca, 5 Ekim 2019 tarihli Resmi Gazetede; "İthalatta Gözetim Uygulamasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No:2006/1)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ" yayımlanarak ithal kuru sarımsağa uygulanan gümrük vergisi 3.000 Dolar/Ton'dan, 2.000 Dolar/Ton'a çekilmiştir. Diğer sa-rımsaklar için uygulanan gümrük vergisi ise 4.000 Dolar/Ton'dan 3.000 ABD Dolar/Ton'a düşürülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sertifikalı tohumların ekilmesinin sağlanması: Bu sayede hastalıklardan korunacak ve daha sağlıklı to-hum üretimi sağlanacaktır.

"Sarımsak üretici belgesi" ya da "çiftçi belgesi" verilmesi: Çiftçi kayıt sisteminin tam olarak işlemesi kont-rol sisteminin düzenli olması ve güvenilirliğin artması açısından önemli görülmektedir. Sarımsak üretici belgesinin verilmesi ile fiyat artışı olduğunda her isteyen sarımsak üreticisi olması engellenecektir.

Üretim miktarının kayıt altına alınması: Bu sayede kayıt dışı üretimin önlenmesinin önü açılacak, sarım-sağının üretiminin planlı ve kontrollü olmasına katkı sağlayacaktır.

Sarımsak üreticilerine devlet desteği sağlanması: Tarımsal yatırımlar için hibe verilmesi, sarımsak tarı-mında iyi tarım ve organik tarım uygulamalarının başlatılması, fiyat istikrarının sağlanması gibi uygula-malar verim ve kaliteni artması için önemlidir.

Sarımsak borsasının kurulması: Fiyat istikrarsızlığı pazarlamanın önündeki engellerden birisidir. Üreti-ciler bir yıl yüksek fiyatla ürününü satabiliyorken diğer yıl hiç satamamaktadır. Üretim alanları ve miktar-larındaki dengesiz artış ve azalışlar sarımsak üreticilerini zor duruma düşürmektedir. Fiyat istikrarının sağlanması ve pazarlamanın kolaylaşması için üretim planlamasının yapılması ve sarımsak borsasının kurulması beklenmektedir.

Örgütlülüğün sağlanması: Aile işletmelerinin ürettikleri ürünlerin pazarda fiyatı belirleyebilir miktarda ol-maması, bu işletmelerin yapısal olarak değişimden ziyade birleşerek güçlü hale gelmelerini zorunlu kılmaktadır. Böylece fiyat dalgalanmalarına ve fiyat politikalarına karşı dirençli yapıya sahip aile işlet-meleri etkin hale getirilecek, yeni pazar arayışlarına da olanak sağlanacaktır. Aile işletmelerinin örgüt-lenmesi; pazarlama kooperatifleri, girdi kooperatifleri ya da üretici birlikleri şeklinde olabilir. Böylece üretim maliyetleri düşürülerek, piyasa fiyatlarından üyelerin etkilenmeleri en aza indirgenecektir. Küçük aile işletmeleri için ürünlerini pazarlama kanalları oluşturulması, danışmanlık, eğitim, depolama-nakliye hizmetleri gibi destekleyici hizmetler verilmesi, üretici pazarlarının faaliyete geçmesi gerekmektedir.

Çin sarımsağına karşı yerli üretimin teşvik edilmesi: Son yıllarda özellikle Çin sarımsağına rağbet görül-mekte bu yüzden ihracattan çok ithalat oranlarının yüksekliği dikkat çekmektedir. Çin sarımsağı, coğrafi işaret belgesine sahip olan Taşköprü sarımsağının geleceğini tehdit etmektedir. Düşük maliyeti nedeniyle tercih edilen bu sarımsakların piyasaya girmesiyle birçok üretici zor durumda kalmakta, rekabet gücü zayıflamaktadır.

Pazarla ile ilgili sorunların çözülmesi: ithalatçı ülkelerdeki yüksek gümrük tarifeleri, ihracat belgeleri konusundaki bürokratik engeller, vize almadaki zorluklar, nakliye ile ilgili sorunlar, yabancı dil eksikliği ve "Türk Malı" imajının istenen düzeyde olmaması nedeniyle pazarlama konusunda sorunlar bulunmak-tadır.

Verim ve kaliteyi artırmak için üreticilere uzmanlar tarafından eğitimler verilmesi: Bilinçli üretimin yapıl-ması sarımsak üreticilerinin bilinçlendirilmesi ile mümkündür.

İNCİR RAPORU / 2019

ÖZET

- 300 bin ton civarında olan incir üretimimizin %60'ı Aydın'da %15'i İzmir'de gerçekleşmektedir.
- Türkiye'de yaklaşık 500 bin dekar alanda incir üretimi yapılmaktadır.
- Meyve veren incir ağacı sayısı 10 milyon civarındadır.
- Dünya incir üretimi 2017 yılında 1.15 milyon ton olmuştur. Türkiye dünya incir üretiminde %26'lık pay ile ilk sırada yer almaktadır.
- 2017 yılında dünyada 315 bin hektar alanda incir üretimi yapılmıştır.
- Dünya yaş incir ihracat miktarı 2017 yılında 24 bin ton, ihracat değeri 82 milyon dolar olmuştur.
- Dünya kuru incir ihracat miktarı 2017 yılında 131 bin ton, ihracat değeri 509 milyon dolar olmuştur.
- Ülkemiz dünya kuru incir ihracatında %60'lar düzeyindeki payı ile ilk sırada yer almaktadır.
- Dünya yaş incir ithalatı 2017 yılında 56 bin ton, ithalat değeri 186 milyon dolar olmuştur.
- Dünya kuru incir ithalat miktarı 2017 yılında 86 bin ton, ithalat değeri 411 milyon dolar olmuştur.
- İncir üretiminin en fazla yapıldığı Aydın ilimizde ve Ege Bölgesi'nde jeotermal enerji üretimine yönelik tesislerin toprağa, suya ve havaya yaptığı olumsuz etkiler, üretimi ve ürün kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.
- Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) tarafından kuru incirde fiyatın düşmesini engellemek için müdahale alımı yapılması ve sürecin Tarış İncir Birliği ile birlikte yürütülmesi memnuniyet vericidir.

1.İNCİR ÜRETİMİMİZ

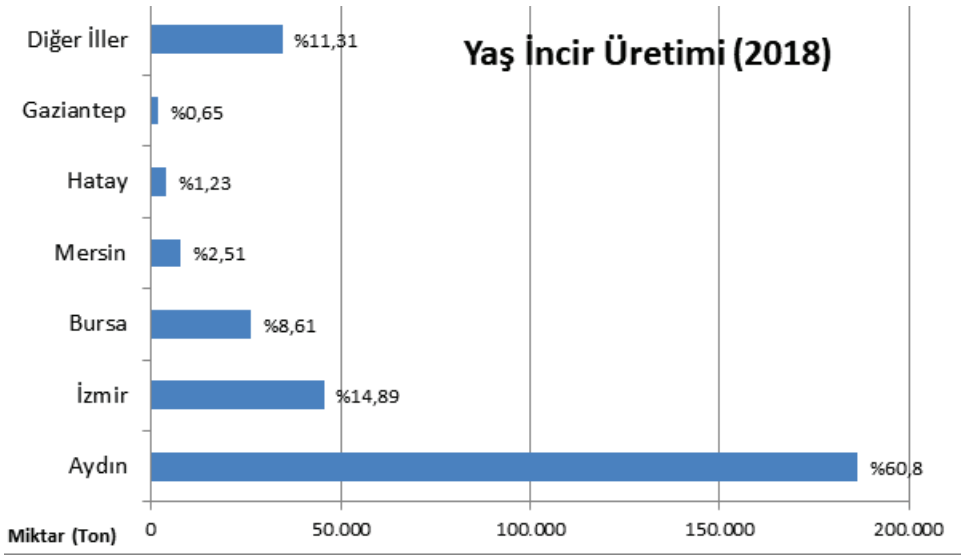
İncir ülkemizin başta Ege ve Akdeniz bölgeleri olmak üzere birçok yöresinde yetişen bir üründür. Aydın en önemli üretim bölgesi olup, ülkemizde üretilen incirlerin büyük bölümü kurutulmuş olarak değerlendirilmektedir.

300 bin ton civarında olan yıllık incir üretiminin yaklaşık %60'ı Aydın'da %15'i İzmir'de gerçekleşmektedir.

Çizelge-1 Yaş İncir Üretimi (Ton)

İLLER	2014		2015		2016		2017		2018	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Aydın	184.548	61,46	186.124	61,92	182.775	59,84	185.412	60,65	186.346	60,80
İzmir	35.883	11,95	38.753	12,89	43.741	14,32	42.576	13,93	45.652	14,89
Bursa	29.189	9,72	22.541	7,50	25.734	8,42	25.456	8,33	26.385	8,61
Mersin	6.773	2,26	8.426	2,80	7.202	2,36	7.425	2,43	7.693	2,51
Hatay	6.123	2,04	6.244	2,08	6.585	2,16	6.495	2,12	3.756	1,23
Gaziantep	3.207	1,07	2.870	0,95	2.913	0,95	2.235	0,73	1.992	0,65
Diğer İller	34.559	11,51	35.642	11,86	36.500	11,95	36.090	11,81	34.675	11,31
Toplam	300.282	100,00	300.600	100,00	305.450	100,00	305.689	100,00	306.499	100,00

Kaynak, TÜİK

Grafik-1 İllere Göre İncir Üretimi (2018)

Türkiye’de yaklaşık 500 bin dekar alanda incir üretimi yapılmaktadır. Üretim yapılan alanların %70’i Aydın’dadır. 2018 yılında İzmir ve Bursa’daki incir üretim alanlarında %10 kadar artış olurken, Hatay’da oransal olarak dikkat çekici bir azalış görülmektedir.

Çizelge-2 İncir Üretim Alanı (da)

İLLER	2014		2015		2016		2017		2018	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Aydın	360.387	72,86	362.784	72,97	365.366	73,09	366.928	72,90	369.020	71,81
İzmir	80.386	16,25	80.453	16,18	80.778	16,16	80.970	16,09	88.196	17,16
Bursa	20.199	4,08	20.352	4,09	21.136	4,23	22.573	4,48	23.178	4,51
Gaziantep	7.327	1,48	7.227	1,45	7.226	1,45	7.225	1,44	7.205	1,40
Mersin	4.258	0,86	4.258	0,86	3.756	0,75	3.658	0,73	3.611	0,70
Hatay	1.627	0,33	1.627	0,33	1.677	0,34	1.570	0,31	963	0,19
Diğer İller	20.458	4,14	20.480	4,12	19.929	3,99	20.380	4,05	21.720	4,23
Toplam	494.642	100,00	497.181	100,00	499.868	100,00	503.304	100,00	513.893	100,00

Kaynak, TÜİK

Meyve veren incir ağacı sayısı 10 milyon kadar olup, TÜİK verilerine göre bir milyon kadar da meyve vermeyen incir ağacı bulunmaktadır.

Çizelge-3 Meyve Veren İncir Ağacı Sayısı (adet)

İLLER	2014		2015		2016		2017		2018	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Aydın	6.167.925	63,28	6.177.061	63,37	6.187.082	63,70	6.205.946	63,78	6.420.240	64,65
İzmir	1.506.571	15,46	1.510.066	15,49	1.521.418	15,66	1.522.968	15,65	1.622.923	16,34
Bursa	349.948	3,59	346.386	3,55	340.326	3,50	342.605	3,52	348.750	3,51
Hatay	218.890	2,25	218.905	2,25	219.245	2,26	216.810	2,23	130.805	1,32
Mersin	117.828	1,21	124.764	1,28	115.356	1,19	114.968	1,18	118.493	1,19
Gaziantep	76.230	0,78	69.152	0,71	69.452	0,72	71.403	0,73	71.380	0,72
Diğer İller	1.309.170	13,43	1.301.078	13,35	1.260.003	12,97	1.255.512	12,90	1.217.687	12,26
Toplam	9.746.562	100,00	9.747.412	100,00	9.712.882	100,00	9.730.212	100,00	9.930.278	100,00

Kaynak, TÜİK

1960’lı yıllarda 200 bin ton civarında olan yaş incir üretimimiz 300 bin tonlara, incir üretim alanları 40 bin hektardan 50 bin hektara, incir ihracatımız ise 25-30 bin tonlardan 80 bin tonlara ulaşmıştır.

Çizelge-4 İncir Üretimi ve Kuru İncir İhracatındaki Gelişmeler

Yıl	Alan (ha)	Üretim (Ton)	İhracat (Ton)	Yıl	Alan (ha)	Üretim (Ton)	İhracat (Ton)	Yıl	Alan (ha)	Üretim (Ton)	İhracat (Ton)
1961	41.619	203.700	23.672	1981	35.000	250.000	35.948	2001	50.600	235.000	39.284
1962	40.525	210.040	30.164	1982	40.000	280.000	38.055	2002	50.200	250.000	35.052
1963	40.694	208.190	26.930	1983	44.438	330.000	43.201	2003	51.300	280.000	42.081
1964	40.813	206.000	25.388	1984	46.875	330.000	47.014	2004	50.500	275.000	49.074
1965	40.938	210.000	29.402	1985	50.750	340.000	37.602	2005	49.000	285.000	52.595
1966	41.250	215.000	27.816	1986	54.250	370.000	41.232	2006	48.391	290.151	54.237
1967	41.206	232.000	32.115	1987	56.188	355.000	33.329	2007	51.018	210.152	40.101
1968	34.981	215.000	32.203	1988	57.188	350.000	41.271	2008	47.449	205.067	33.123
1969	36.206	215.000	28.071	1989	57.725	279.000	29.467	2009	47.662	244.351	38.815
1970	38.206	214.000	28.836	1990	60.338	300.000	33.532	2010	47.857	254.838	58.252
1971	37.225	195.000	32.389	1991	60.406	314.000	31.974	2011	48.530	260.508	44.821
1972	36.794	216.000	32.499	1992	59.875	250.000	27.028	2012	49.175	274.535	63.970
1973	36.875	190.000	33.457	1993	48.827	270.000	29.675	2013	49.401	298.914	76.268
1974	36.875	156.350	24.588	1994	48.967	279.000	35.609	2014	49.464	300.282	73.457
1975	36.250	175.000	26.906	1995	48.993	300.000	35.657	2015	49.718	300.600	67.186
1976	36.875	188.000	28.535	1996	48.456	290.000	35.367	2016	49.987	305.450	69.683
1977	34.375	175.000	20.147	1997	46.502	243.000	33.997	2017	50.330	305.689	79.236
1978	35.000	185.000	31.546	1998	47.026	255.000	37.024	2018*	51.389	306.499	78.452
1979	35.625	200.000	34.872	1999	47.148	275.000	40.238	Kaynak; FaoStat *TÜİK			
1980	36.875	205.000	32.580	2000	48.300	240.000	43.066				

2. DÜNYA İNCİR ÜRETİMİ

Dünya incir üretimi 2017 yılında 1.15 milyon ton olmuştur. Türkiye dünya incir üretiminde ilk sırada yer almaktadır. 2017 yılında üretimin yaklaşık %26'sı Türkiye'de, %15'i Mısır'da %12'si Fas'ta gerçekleştirilmiştir.

Çizelge-5 Dünya Yaş İncir Üretimi (Ton)

Üretim ton	1961	1980	2000	2010	2015	2016	2017	2017%
Türkiye	203.700	205.000	240.000	254.838	300.600	305.450	305.689	26,52
Mısır	5.358	11.000	187.698	184.972	172.474	183.794	177.135	15,37
Fas	77.000	65.000	68.400	109.735	150.111	59.881	137.934	11,97
Cezayir	62.000	69.410	54.326	123.763	139.137	120.348	128.684	11,16
İran	10.000	15.000	57.201	52.366	71.426	69.914	70.730	6,14
Suriye	28.000	46.648	44.071	40.966	41.725	43.091	43.084	3,74
İspanya	204.000	57.300	56.014	30.351	26.479	45.718	36.380	3,16
ABD	57.000	41.280	50.712	37.113	28.760	29.660	28.300	2,45
Brezilya	16.074	38.007	17.207	25.727	29.071	26.910	25.883	2,25
Tunus	24.000	27.500	30.000	26.000	30.000	22.500	22.529	1,95
Arnavutluk	16.000	15.500	13.100	18.387	20.929	20.902	20.077	1,74
Hindistan	2.000	2.000	10.500	13.283	14.470	14.847	15.102	1,31
Çin	0	0	3.000	11.051	13.638	14.352	15.065	1,31
Japonya	0	0	0	14.763	14.405	14.338	14.271	1,24
Yunanistan	169.259	112.173	29.117	19.479	20.936	14.200	13.700	1,19
Libya	2.000	5.301	10.000	10.291	11.612	11.889	12.192	1,06
Diğer Ülkeler	695.905	217.686	125.697	91.724	85.567	83.611	86.042	7,46
Toplam	1.572.296	928.805	997.043	1.064.809	1.171.340	1.081.405	1.152.797	100,00

Kaynak; FAOStat

2017 yılında dünyada 315 bin hektar alanda incir üretimi yapılmıştır. İncir üretimi yapılan alanların 60 bin hektarı, toplam incir alanının %19'u Fas'ta bulunmaktadır.

Çizelge-6 Dünya İncir Üretim Alanları (ha)

Üretim (ha)	1961	1980	2000	2010	2015	2016	2017	2017 %
Fas	0	0	43.900	49.682	55.260	58.306	60.533	19,18
İran	5.500	8.000	19.786	46.581	51.557	52.944	54.200	17,18
Türkiye	41.619	36.875	48.300	47.857	49.718	49.987	50.330	15,95
Cezayir	41.000	46.000	36.000	46.921	43.130	42.764	40.932	12,97
Mısır	574	3.572	22.200	31.773	27.881	27.779	28.617	9,07
Tunus	24.000	17.000	19.350	17.600	19.945	15.612	15.391	4,88
İspanya	49.800	23.000	19.625	11.488	12.751	12.613	13.564	4,30
Suriye	10.000	18.793	10.650	9.714	9.678	9.360	9.491	3,01
Hindistan	900	870	4.543	5.407	5.654	5.755	5.808	1,84
Yunanistan	25.000	10.000	7.102	6.231	4.721	3.750	3.800	1,20
Libya	0	0	3.000	3.070	3.204	3.236	3.274	1,04
Çin	0	0	1.200	2.225	2.537	2.622	2.704	0,86
Brezilya	2.800	5.430	2.805	2.933	2.856	2.804	2.591	0,82
ABD	8.175	5.790	6.232	3.480	2.590	2.630	2.590	0,82
Japonya	0	0	0	1.070	1.041	1.035	1.029	0,33
Albania	0	0	1.000	1.437	1.543	1.489	1.483	0,47
Diğer Ülkeler	412.789	127.018	32.259	20.913	19.397	18.649	19.190	6,08
Toplam	622.157	302.348	277.952	308.382	313.463	311.335	315.527	100,00

Kaynak; FAOStat

3. İNCİR DIŞ TİCARETİMİZ

2018 yılında 78 bin ton incir ihracatı karşılığında 289 milyon \$ ihracat geliri elde edilmiştir. En fazla ihracat yapılan ülkelere arasında Almanya %17, Fransa %12'lik paya sahiptir.

Çizelge-7 İncir İhracatımız (Kg)

Ülke	2015	2016	2017	2018	2019*	2018 %
Almanya	11.833.388	11.791.695	12.361.304	13.417.282	4.917.150	17,10
Fransa	9.025.899	9.488.797	9.639.933	9.776.796	4.669.737	12,46
ABD	4.168.412	4.628.120	7.992.652	7.073.795	5.992.749	9,02
Birleşik Krallık	3.495.019	2.783.479	4.917.897	4.315.017	2.265.081	5,50
Hollanda	3.292.095	2.934.570	3.409.369	3.194.526	1.379.309	4,07
Belarus	253.167	2.119.226	2.724.310	2.859.607	920.882	3,65
İtalya	3.642.691	3.153.873	2.339.856	2.778.565	290.279	3,54
Vietnam	2.117.054	1.380.170	2.444.940	2.488.515	375.200	3,17
Rusya	3.015.318	1.720.972	2.799.635	2.399.056	1.374.900	3,06
İsviçre	1.909.197	2.321.950	2.244.040	2.122.351	1.039.043	2,71
Kanada	1.060.617	929.777	1.562.132	1.600.127	713.606	2,04
Avustralya	1.539.967	1.756.722	1.531.475	1.548.290	901.845	1,97
Meksika	44.780	12.500	1.623.610	1.356.500	1.987.955	1,73
Diğer Ülkeler	21.788.619	24.661.438	23.710.672	23.521.994	10.353.805	29,98
Genel Toplam	67.186.223	69.683.289	79.301.825	78.452.421	37.181.541	100,00

Kaynak, TÜİK (*Ocak-Ağustos)

İncir ihracatımız gönderilen ürünlerin formlarına göre incelendiğinde, örneğin 2018 yılında ihraç edilen ürünlerin %22'sinin taze, %68'inin kuru ve %10'unun kuru incir ezmesi formunda olduğu görülmektedir.

Çizelge-8 Ürün Formlarına Göre İncir İhracatımız (Kg)

Ürün Formu	2015	2016	2017	2018	2019*
Taze	14.400.500	14.036.297	15.968.776	16.954.567	8.318.722
Kuru	52.785.723	55.646.992	55.490.587	53.607.864	21.189.730
Kuru Ezme	-	-	7.842.462	7.889.990	7.673.089
Toplam	67.186.223	69.683.289	79.301.825	78.452.421	37.181.541
İncir ezmesi	9.202.258	9.484.864	-	-	-
Genel Toplam	76.388.481	79.168.153	79.301.825	78.452.421	37.181.541

Kaynak, TÜİK (*Ocak-Ağustos)

2016 yılına kadar incir ezmesi formunda yapılan incir ihracatının, bu ürün formunun GTIP numarasının 110630 ile başlaması, diğer incir formlarının GTIP numarasının 080420 ile başlamasından kaynaklı olarak incir ihracatında dikkate alınmadığını tahmin etmekteyiz. Bu nedenle 2015 ve 2016 yılları ihracatına 9 bin ton kadar bir ilave yapılması gerekmektedir. 2017 yılından sonra incir ezmesi şeklinde bir ürün isimlendirmesine rastlanmamakta, 080420 GTIP numarası içinde kuru ezme şeklinde bir isimlendirmeye gidildiği görülmektedir.

İncir ithalatımız, üretim miktarımız göz önüne alındığında, önemsiz denebilecek düzeydedir. 2018 yılında 950 ton incir ithalatı yapılmışken, 2019 yılının ilk sekiz ayında ithal edilen incir miktarı 690 ton kadardır. Bu ithalatın karşılığında 3.4 milyon \$ ödenmiştir.

En fazla incir ithalatı ABD, Almanya ve Çin'den yapılmaktadır. İthal edilen incirler kuru incir ve incir ezmesi formlarındadır.

Çizelge-9 İncir İthalatımız (Kg)

Ülke	2015	2016	2017	2018	2019*	2018 %
ABD	121.817	18.422	95.001	280.088	111.798	29,45
Almanya	72.405	198.265	165.676	220.374	170.986	23,17
Fransa	87.911	91.164	115.776	58.276	105.325	6,13
Birleşik Krallık	133.384	21.462	13.685	52.119	9.345	5,48
Meksika	0	0	144.000	48.000	0	5,05
Japonya	11.839	0	0	42.750	8.634	4,50
İsviçre	35.036	6.000	94.635	40.123	88.000	4,22
Avustralya	22.000	0	0	35.697	0	3,75
Kanada	0	0	0	34.293	0	3,61
Hollanda	28.229	34.830	20.228	29.980	7.231	3,15
Diğer Ülkeler	363.248	132.702	175.476	109.222	188.445	11
Toplam	875.869	502.845	824.477	950.922	689.764	100,00

Kaynak, TÜİK (*Ocak-Ağustos)

İncir ithalatı için 2018 yılında 4.8 milyon \$ ödeme yapılmışken 2019 yılının ilk sekiz ayında bu miktar 3.4 milyon \$ olmuştur.

Çizelge-10 Ürün Formlarına Göre İncir İthalatımız (Kg)

Ürün Formu	2015	2016	2017	2018	2019*
Taze	-	-	2	10	-
Kuru	875.869	502.845	642.547	785.252	636.419
Kuru Ezme	-	-	181.928	165.660	53.345
Toplam	875.869	502.845	824.477	950.922	689.764
İncir ezmesi	61.155	44.100	-	-	-
Genel Toplam	937.024	1.049.790	824.477	950.922	689.764

Kaynak, TÜİK (*Ocak-Ağustos)

4. DÜNYA İNCİR DIŞ TİCARETİ

Dünya incir ihracatı yaş ve kurutulmuş formlarda gerçekleştirilmektedir. Dünya yaş incir ihracat miktarı 2017 yılında 24 bin ton, ihracat değeri 82 milyon dolar olmuştur. Dünyada en fazla yaş incir ihracatı yapan ülke, dünya incir ihracatının %22'sini gerçekleştiren Avusturya'dır. Avusturya'nın en fazla yaş incir yapan ülke olması, bu ülkede incir üretimi olmaması nedeni ile hayli ilginçtir. 1990 yılına kadar Avusturya'nın incir ihracatı bulunmazken, 1999 yılı sonrası giderek artan bir ihracat göze çarpmaktadır.

Çizelge-11 Dünya Yaş İncir İhracatı (ton)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2017 %
Avusturya	4.763	5.264	4.959	4.819	5.192	21,69
İtalya	3.115	3.067	3.730	3.102	3.024	12,63
Hollanda	2.090	2.075	2.313	1.872	2.870	11,99
İspanya	2.868	3.359	3.288	2.545	2.839	11,86
Brezilya	1.368	1.347	1.365	1.191	1.307	5,46
Meksika	856	752	905	1.125	1.252	5,23
Almanya	1.912	1.893	2.097	1.415	1.241	5,19
Macaristan	776	1.455	625	0	1.136	4,75
S. Arabistan	0	0	76	1.550	971	4,06
Fransa	976	830	1.079	804	765	3,20
Belçika	1.301	702	681	782	643	2,69
Yunanistan	223	179	290	313	527	2,20
Diğer Ülkeler	2.382	4.111	3.973	3.904	2.167	9,05
Toplam	22.630	25.034	25.381	23.422	23.934	100,00

Kaynak; FAOStat

İncir üretimi bulunmayan Avusturya'nın taze incir tedarikini nereden yaptığı FAOStat istatistiklerinden incelendiğinde, en büyük tedarikçinin %90'lık pay ile ülkemiz olduğu görülmektedir. Ancak yine FAOStat istatistiklerinden Türkiye'nin Avusturya'ya yaptığı taze incir ihracatı sorgulandığında, Türkiye'den hiç taze incir ihraç edilmediği görülmektedir. Bu farklılığın nereden kaynaklandığı tarafımızca bilinmemektedir. TÜİK verilerinde de Avusturya'ya taze incir ihracatı yer almamaktadır

Dünya kuru incir ihracat miktarı 2017 yılında 131 bin ton, ihracat değeri 509 milyon dolar olmuştur. Ülkemiz dünya kuru incir ihracatında %60'lar düzeyindeki payı ile ilk sırada yer almaktadır.

Çizelge-12 Dünya Kuru İncir İhracatı (ton)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2017 %
Türkiye	76.268	73.457	67.186	69.683	79.236	60,57
Afganistan	6.502	9.221	6.246	7.585	11.945	9,13
İran	734	8.453	1.348	8.886	11.093	8,48
İspanya	3.083	3.323	3.523	3.819	4.734	3,62
ABD	4.596	6.847	4.539	4.721	4.520	3,46
Yunanistan	3.305	2.958	3.491	2.855	3.958	3,03
Belarus	0	1.052	438	2.177	2.597	1,99
Almanya	2.568	2.322	1.768	1.936	1.937	1,48
Hollanda	1.654	1.041	1.362	1.742	1.576	1,20
Diğer Ülkeler	11.338	10.022	13.145	11.682	9.225	7,05
Toplam	110.048	118.696	103.046	115.086	130.821	100,00

Kaynak; FAOStat

Dünya yaş incir ithalatı 2017 yılında 56 bin ton, ithalat değeri 186 milyon dolar olmuştur. En fazla taze incir ithalatı yapan ülkeler Avrupa ülkeleridir.

Çizelge-13 Dünya Yaş İncir İthalatı (ton)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2017 %
Almanya	7.280	8.282	7.827	6.678	8.671	15,58
Fransa	8.279	7.666	7.536	8.277	7.240	13,01
Avusturya	5.268	6.062	5.767	6.054	6.300	11,32
Birleşik Krallık	2.919	3.235	3.884	5.450	4.115	7,40
İsviçre	4.134	4.196	3.688	3.820	3.682	6,62
ABD	2.196	4.165	1.501	3.961	3.550	6,38
Hollanda	2.128	1.990	2.370	1.612	2.491	4,48
Meksika	2.019	2.611	1.699	1.720	2.305	4,14
Kanada	2.092	2.409	1.749	1.987	2.088	3,75
Belçika	1.942	2.052	1.724	2.005	1.935	3,48
Rusya	2.618	2.608	750	943	1.640	2,95
İtalya	442	644	526	533	808	1,45
Diğer Ülkeler	12.103	16.085	13.941	14.277	10.813	19,43
Toplam	53.420	62.005	52.962	57.317	55.638	100,00

Kaynak; FAOStat

Dünya kuru incir ithalat miktarı 2017 yılında 86 bin ton, ithalat değeri 411 milyon dolar olmuştur. En fazla kuru incir ithalatı yapan ülke Hindistan'dır.

Çizelge-14 Dünya Kuru İncir İthalatı (ton)

Ülkeler	2013	2014	2015	2016	2017	2017%
Hindistan	9.198	9.525	10.927	8.411	12.726	14,76
Fransa	9.529	9.626	9.340	10.564	9.654	11,20
Almanya	8.662	8.356	7.890	8.328	8.341	9,68
ABD	7.043	6.792	7.292	7.240	6.977	8,09
İtalya	4.425	4.173	5.206	4.749	3.977	4,61
Birleşik Krallık	2.980	3.452	5.377	4.185	3.871	4,49
Belarus	0	1.263	525	2.283	2.730	3,17
Hollanda	2.654	5.608	2.281	2.288	2.662	3,09
Rusya	4.393	3.283	2.766	2.015	2.642	3,06
Çin	1.676	2.273	2.148	2.297	2.439	2,83
Kanada	2.214	2.185	2.115	2.006	2.280	2,64
BAE	1.695	0	0	0	2.136	2,48
S. Arabistan	2.306	1.782	1.715	1.824	1.789	2,08
Avustralya	1.482	2.164	2.433	2.481	1.777	2,06
Japan	1.662	1.934	1.756	1.456	1.681	1,95
Avusturya	2.313	1.486	1.839	1.878	1.588	1,84
Diğer Ülkeler	22.236	32.772	23.942	29.349	18.940	21,97
Toplam	84.468	96.674	87.552	91.354	86.210	100,00

Kaynak; FAOStat

GENEL DEĞERLENDİRME

Tüm ürünlerde olduğu gibi incirde de çevre, insan ve hayvan sağlığını dikkate alan bir üretim yapısı sağlanmalı, doğal kaynakların korunmasına, gıda güvenliğine gereken önem verilmelidir. Dünyada söz sahibi olduğumuz, önemli bir ihraç potansiyeli bulunan incir üretimi ve kurutulması süreçleri dikkatli bir şekilde izlenmelidir.

Hastalık ve zararlılara dayanıklı, iklim ve toprak koşullarına uyum sağlayan çeşitlere üreticilerin kolayca ulaşması sağlanmalı, incirin uygun yerlerde yetiştirilmesi teşvik edilmelidir.

İncirde en büyük sorun aflotoksindir. Engellenmesi için zamanında ve tekniğine uygun bir şekilde budama yapılması, temiz ilek kullanılması, hasat döneminde yere düşen meyvelerin sık sık toplanması, kurutmanın tahta kerevetler üzerinde yapılması yönünde çiftçilerin eğitilmesi gerekmektedir.

Ege İhracatçı Birliklerince belirlenen Gümrük Beyannamelerinin ilk kayda alınış tarihi, diğer bir deyimle “ İlk Gemi” olarak tabir edilen ilk yükleme tarihinin geç açıklanması kuru incir arzının artmasına, tüccar ve ihracatçıların üreticilerin elindeki kuru incir almakta isteksiz davranmasına ve ürünün piyasa fiyatının düşmesine ve üreticilerin mağdur olmasına neden olmaktadır.

İncir üretiminin en fazla yapıldığı Aydın ilimizde ve Ege Bölgesinde jeotermal enerji üretimine yönelik tesislerin toprağa, suya ve havaya yaptığı olumsuz etkiler, üretimi ve ürün kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Koruma önlemleri alınmadan ve denetimsiz bir biçimde sürdürülen jeotermal enerji yatırımlarının tarıma olan olumsuz etkileri şu ana kadar göz ardı edilmiş durumdadır. Su kaynakları ağır metal etkileri altındadır. Suların kirlenmesi toprağın kirlenmesi sorununu da doğuracaktır. Bu durum tarım yapılacak alanların giderek daralmasına yol açacaktır. Geleneksel ürünümüz incir tehlike altındadır. Menderes havzasında jeotermal tehdidinin boyutları gün geçtikçe büyümektedir. Jeotermal tesislerinin buharları bölgede nem oranını arttırmakta ve ürün kalitesinde bozulmalar yaşanmaktadır. Bölgede kanser ve solunum yolu hastalıkları görülmektedir.

Bu sorunun giderilmesi için gerekli önlemler alınmalı, jeotermal enerji üretimine verdiği zarar göz önüne alınarak kısıtlama ve yasaklamalar getirilmelidir.

İncirin gerek kuru, gerekse taze iç tüketim miktarı artırılması sağlanmalıdır.

Bir yıl içinde tüketilmesi gereken bir ürün olan kuru incirde rekoltenin yüksek olduğu yıllarda, iç piyasa veya ihraç fiyatlarında yaşanan dalgalanmalara da bağlı olarak stok sıkıntısı yaşanmaktadır. Stok sorununun çözülmesi ve fiyat düşüşlerinin önüne geçilmesi amacıyla, gereken miktarda ürünün piyasadan çekilip depolanması ve isteyen alıcılara eşit koşullarda verilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) tarafından kuru incirde fiyatın düşmesini engellemek için müdahale alımı yapılacağına açıklanması olumlu bir gelişme olmuştur.

TMO bu kapsamda 2019 yılı kuru incir azami alım fiyatını A Serisi (ballı, yumuşak, kabuğu normal, kalınlıkta, lekesiz incirler) için 18 TL/kg olarak açıkladı. Kuru incir alımları TARIŞ İncir Birliği'ne bağlı Germencik ve Nazilli Kooperatiflerinin depolarında yapılıyor. Alımlar sadece üreticilerden gerçekleştirilecek olup, tüccarların ürünleri satın alınmayacak. Uygulamadan ilk yansıyanlar, ilk kez böyle bir görev üstlenen TMO'nun eksperlerinin, Tariş eksperleri gibi davranmayıp, benek bahane ederek alımlarda düşük fiyat vermesi sonucu, üreticinin ürünlerini satmayıp geri götürmelerine neden olduğu yönündeki şikâyetlerdir. Bu tür olumsuzluklar yaşanmasına karşın yine de TMO'nun ilk kez böyle bir görev üstlenmesi ve süreci Tariş İncir Birliği ile birlikte yürütmesini üreticilerimiz ve ülke tarımı adına memnuniyetle karşılıyoruz.

Kaynaklar;

- FAOStat
- TÜİK
- Ticaret Bakanlığı Kuru İncir Raporu-2018
- Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (Tarım Ürünleri Piyasaları (İncir) Raporu)

İSPANAK RAPORU/2019

1. İSPANAK ÜRETİMİMİZ

İspanak ülkemizin birçok yöresinde yetişen bir sebzedir. 2018 yılında 225 bin ton olan ıspanak üretiminin yaklaşık %26'sı İzmir'den, %14'ü Ankara'dan gerçekleştirilmiştir.

Çizelge-1 İspanak Üretimi (Ton)

İLLER	2014		2015		2016		2017		2018	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
İzmir	26.753	12,88	26.550	12,74	32.607	15,45	49.960	22,49	58.851	26,14
Ankara	26.107	12,57	25.819	12,39	25.876	12,26	31.490	14,17	31.378	13,94
Samsun	22.589	10,88	25.761	12,36	24.056	11,40	17.748	7,99	12.632	5,61
Manisa	9.881	4,76	9.483	4,55	10.827	5,13	11.002	4,95	10.920	4,85
Bursa	8.885	4,28	8.909	4,27	9.074	4,30	8.515	3,83	10.251	4,55
Tokat	9.445	4,55	9.603	4,61	9.413	4,46	9.376	4,22	8.839	3,93
Sakarya	5.595	2,69	8.580	4,12	7.886	3,74	8.156	3,67	7.757	3,44
Mersin	8.370	4,03	7.259	3,48	7.138	3,38	6.715	3,02	6.709	2,98
Balıkesir	4.748	2,29	4.574	2,19	5.907	2,80	5.875	2,64	5.958	2,65
Osmaniye	5.081	2,45	5.377	2,58	6.905	3,27	5.552	2,50	4.582	2,03
Adana	3.269	1,57	3.040	1,46	3.838	1,82	3.684	1,66	4.371	1,94
Eskişehir	3.260	1,57	3.258	1,56	3.479	1,65	3.389	1,53	4.198	1,86
Aydın	3.473	1,67	3.702	1,78	3.866	1,83	4.158	1,87	4.170	1,85
Antalya	4.365	2,10	4.355	2,09	4.457	2,11	4.358	1,96	4.060	1,80
Amasya	3.470	1,67	3.870	1,86	4.025	1,91	3.841	1,73	3.698	1,64
Diğer İller	62.385	30,04	58.263	27,96	51.645	24,48	48.358	21,77	46.800	20,78
Toplam	207.676	100,00	208.403	100,00	210.999	100,00	222.177	100,00	225.174	100,00

Kaynak, TÜİK

Türkiye'de yaklaşık 160 bin dekarı aşan alanda ıspanak üretimi yapılmaktadır. Üretim yapılan alanların %22'si İzmir'dedir.

Çizelge-2 İspanak Üretim Alanı (da)

İLLER	2014		2015		2016		2017		2018	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
İzmir	19.533	11,41	19.339	11,66	20.710	12,82	31.926	19,50	36.769	22,43
Ankara	13.478	7,88	13.224	7,98	13.278	8,22	13.137	8,02	12.909	7,88
Samsun	16.903	9,88	16.973	10,24	15.781	9,77	11.843	7,23	8.807	5,37
Manisa	7.448	4,35	7.350	4,43	8.832	5,47	9.043	5,52	9.033	5,51
Bursa	6.807	3,98	6.899	4,16	7.011	4,34	7.132	4,36	8.305	5,07
Tokat	5.556	3,25	5.616	3,39	5.356	3,32	5.306	3,24	5.006	3,05
Sakarya	6.670	3,90	6.792	4,10	6.297	3,90	6.134	3,75	6.183	3,77
Mersin	5.068	2,96	5.065	3,06	5.065	3,14	4.750	2,90	4.715	2,88
Balıkesir	5.289	3,09	5.129	3,09	5.402	3,34	5.080	3,10	5.086	3,10
Osmaniye	3.541	2,07	3.737	2,25	3.735	2,31	3.049	1,86	2.569	1,57
Adana	3.580	2,09	3.200	1,93	3.925	2,43	3.760	2,30	4.537	2,77
Eskişehir	3.116	1,82	2.781	1,68	2.864	1,77	2.578	1,57	2.416	1,47
Aydın	3.208	1,87	3.132	1,89	3.181	1,97	3.280	2,00	3.286	2,00
Antalya	4.232	2,47	4.237	2,56	4.398	2,72	4.414	2,70	4.279	2,61
Amasya	2.470	1,44	2.710	1,63	2.815	1,74	2.662	1,63	2.560	1,56
Diğer İller	64.246	37,54	59.605	35,95	52.860	32,73	49.635	30,32	47.450	28,95
Toplam	171.145	100,00	165.789	100,00	161.510	100,00	163.729	100,00	163.910	100,00

Kaynak, TÜİK

1960'lı yılların başında 100 bin tonun altında olan ıspanak üretimi, 2000'li yıllarda 200 bini tonu aşmıştır. Ispanak üretim alanları aynı dönemde 10 bin hektardan 17 bin hektara ulaşmıştır.

Çizelge-3 Ispanak Üretimi ve Üretim Alanındaki Değişim

Yıl	Üretim (Ton)	Alan (ha)	Yıl	Üretim (Ton)	Alan (ha)	Yıl	Üretim (Ton)	Alan (ha)
1961	77.000	9.600	1981	130.000	22.959	2001	210.000	21.114
1962	80.000	10.000	1982	125.000	17.701	2002	220.000	21.298
1963	82.000	10.200	1983	120.000	15.614	2003	220.000	21.542
1964	85.000	10.600	1984	135.000	18.200	2004	213.000	21.407
1965	88.100	11.000	1985	136.000	17.900	2005	238.000	21.902
1966	80.600	10.100	1986	130.000	16.700	2006	242.231	21.346
1967	95.000	12.000	1987	130.000	16.250	2007	235.731	19.528
1968	104.965	13.100	1988	140.000	16.900	2008	225.746	19.454
1969	106.323	13.300	1989	140.000	16.300	2009	225.343	19.302
1970	123.000	15.300	1990	160.000	17.849	2010	218.291	18.773
1971	117.000	14.500	1991	160.000	17.113	2011	221.632	18.703
1972	150.000	18.800	1992	153.000	16.187	2012	222.225	18.490
1973	105.000	13.100	1993	157.000	17.105	2013	220.274	18.137
1974	106.000	13.300	1994	170.000	18.031	2014	207.676	17.115
1975	107.000	13.500	1995	180.000	18.576	2015	208.403	17.005
1976	110.000	14.000	1996	180.000	18.618	2016	210.999	16.858
1977	111.000	16.700	1997	181.000	18.693	2017	222.177	17.617
1978	117.500	14.000	1998	191.000	19.440	2018*	225.174	16.391
1979	130.000	16.600	1999	200.000	19.885	Kaynak; FAOStat (*TUİK)		
1980	130.000	15.000	2000	205.000	20.656			

Not: 2015-2016- 2017 yıllarına ait ıspanak ekim alanlarına ait FAOStat ve TUİK verileri farklılık göstermektedir.

2. DÜNYA İSPANAK ÜRETİMİ

Dünya ıspanak üretimi 2017 yılında 28 milyon ton olmuştur. Türkiye dünya ıspanak üretiminde dördüncü sırada yer almaktadır. 2017 yılında üretimin yaklaşık %92'si Çin'de gerçekleştirilmiştir.

Çizelge-4 Dünya Ispanak Üretimi (Ton)

Ülkeler	1961	1980	2000	2010	2015	2016	2017	2017%
Çin	2.003.315	1.559.600	7.511.000	18.129.313	23.529.124	24.519.176	25.613.154	91,85
ABD	189.129	203.390	328.928	333.350	343.820	364.440	332.060	1,19
Japonya	258.450	352.100	316.400	269.000	250.800	247.300	240.310	0,86
Türkiye	77.000	130.000	205.000	218.291	208.403	210.999	222.177	0,80
Endonezya	-	-	65.723	152.334	150.006	160.267	148.303	0,53
Diğer Ülkeler	433.806	658.526	1.096.606	1.232.921	1.265.927	1.281.503	1.329.839	4,77
Toplam	2.961.700	2.903.616	9.523.657	20.335.209	25.748.080	26.783.685	27.885.843	100,00

Kaynak; FAOStat

2017 yılında dünyada 930 bin hektar alanda ıspanak üretimi yapılmıştır. Ispanak üretimi yapılan alanların %79'u Çin'de bulunmaktadır.

Çizelge-5 Dünya Ispanak Üretim Alanları (ha)

Ülkeler	1961	1980	2000	2010	2015	2016	2017	2017%
Çin	240.160	110.367	500.500	655.091	725.430	726.536	733.120	78,85
Endonezya	-	-	31.134	48.844	42.134	43.458	40.608	4,37
ABD	22.120	15.172	17.701	16.570	19.580	21.730	21.460	2,31
Japonya	22.300	23.800	25.200	22.100	21.000	20.700	20.348	2,19
Türkiye	9.600	15.000	20.656	18.773	17.005	16.858	17.617	1,89
Diğer Ülkeler	39.328	51.821	75.926	83.389	86.016	92.357	96.606	10,39
Toplam	333.508	216.160	671.117	844.767	911.165	921.639	929.759	100,00

Kaynak; FAOStat

3. İSPANAK DIŞ TİCARETİMİZ

2018 yılında 4.700 ton ıspanak ihracatı karşılığında 3.8 milyon \$ ihracat geliri elde edilmiştir. En fazla ihracat yapılan ülkelere arasında Yunanistan %31, Birleşik Krallık %25'lik paya sahiptir.

Çizelge-6 Ispanak İhracatımız (Kg)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019*	2018%
Yunanistan	989.060	322.520	424.989	1.474.632	824.970	31,26
Birleşik Krallık	761.685	867.280	1.139.400	1.186.962	472.021	25,16
ABD	376.519	635.722	809.143	684.680	572.054	14,51
Katar	0	6.411	95.280	315.188	241.857	6,68
İtalya	0	0	41.840	177.900	167.420	3,77
Bulgaristan	389.360	157.755	339.898	177.725	33.850	3,77
Romanya	8.070	9.760	158.205	165.292	4.630	3,50
Almanya	153.385	188.557	173.053	145.397	95.632	3,08
Irak	70.357	113.082	48.428	137.006	110.161	2,90
KKTC	48.811	51.333	89.221	126.851	92.815	2,69
Diğer Ülkeler	265.705	204.485	230.782	125.629	82.983	2,66
Genel Toplam	3.062.952	2.556.905	3.550.239	4.717.262	2.698.393	100,00

Kaynak, TÜİK (*Ocak-Ağustos)

Ispanak ihracatımız gönderilen ürünlerin formlarına göre incelendiğinde, en fazla ihracatın dondurulmuş ürün formunda olduğu görülmektedir.

Çizelge-7 Ürün Formlarına Göre İspanak İhracatımız (Kg)

Ürün Formu	2015	2016	2017	2018	2019*
Kurutulmuş	197	1.050	5.097	546	1.050
Taze	804.078	323.060	883.427	518.448	46.596
Dondurulmuş	2.258.677	2.232.795	2.661.715	4.198.268	2.650.747
Toplam	3.062.952	2.556.905	3.550.239	4.717.262	2.698.393

Kaynak, TÜİK (*Ocak-Ağustos)

İspanak İthalatımız oldukça düşük olup, 2019 yılının ilk sekiz ayında toplam 9 ton olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge-8 İspanak İthalatımız (Kg)

Ülke adı	2015	2016	2017	2018	2019*
Almanya	906	921	1.154	505	8.184
İsrail	1.606	4.654	2.122	653	
Çin	2.268	588	-	-	1.000
İtalya	5.900	5.260	5.500	-	-
Macaristan	-	1	-	-	-
ABD	-	-	20.000	20.500	-
Toplam	10.680	11.424	28.776	21.658	9.184

Kaynak, TÜİK (*Ocak-Ağustos)

İSPANAK TÜKETİMİNDEN KAYNAKLI SORUNLARA YÖNELİK GENEL DEĞERLENDİRME

İspanaktan kaynaklı zehirlenmeler, geçtiğimiz haftalarda marketlerden alınan İspanağın yenmesi sonrası 196 kişinin hastanelere yaptığı başvurularla ortaya çıktı. İstanbul Tarım ve Orman İl Müdürlüğü tarafından konuya ilişkin olarak yapılan açıklamada özetle, “analizlerde zehirlenmeye sebep olacak herhangi bir mikroorganizma, nitrat ve nitrit kalıntısı, antifriz ile akut zehirlenmeye neden olacak herhangi bir etken madde tespit edilmemiştir” bilgisine yer verildi.

Tüm zehirlenmeler tek bir üretim yerinden marketlere dağıtılan üründe olmadığı için mikrobiyolojik zehirlenme şüphesini ortadan kaldırmaktadır. Ancak yapılan analizlerde 1000 mg/kg gibi yüksek miktarda nitrat içeren İspanakta nitrat tespit edilememesi imkânsızdır. Türk Gıda Kodeksine göre İspanakta azami 3500 mg/kg nitrata izin verilmektedir. Nitrat yönünden bir bulguya rastlanmamışsa, yapılan analizin sorgulanması gerekmektedir. Ayrıca atropin ve scopolamin içeren bitkilerin gıdalara karışmaları muhtemel olmakla birlikte, üç farklı ilde zehirlenmeye neden olan İspanakların aynı menşeden gelip gelmediği, alınan İspanak demetleri içinde iddia edilen otların bulunup bulunmadığı bilgisi ile tespit edilen miktarlarına açıklamalarda yer verilmemesi büyük bir eksikliklerdir.

Akut zehirlenmeye neden olacak pestisit miktarı, tespit edilen miktarlar ışığında risk analizleri ile anlaşılabilir. Bu nedenle “620 farklı pestisit analiz edildiği ve akut zehirlenmeye neden olacak etkili madde tespit edilmediği” açıklaması ikna edici olmadığı gibi, analiz edilen ürünlerde bazı pestisitlerin bulunduğu anlamına da gelmektedir.

İspanaktan zehirlenmelere ilişkin şüphe ve endişeler karşısında Tarım ve Orman Bakanlığı sebze ve meyvelerde kalıntı sorununa değinmeden bunun nedenini güzel avrat otu gibi “güzel” bir bahane ile geçiştirmeye çalıştı.

İspanaktaki sorun, Bakanlık açısından yaptıkları açıklamalarla bitmiş gibi görünse de, düşen fiyatlar, alıcı bulamayan, bu nedenle hasat edilmeyen ürünler, üretici ve tüketici açısından sorunun devam ettiğini göstermektedir. Konuya ilişkin olarak alandaki meslektaşlarımızla yaptığımız görüşmelerden, İspanakta kalıntı ihtimalinin, birçok üründe olduğu gibi ihmal edilemeyecek boyutlarda olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye’de İspanak üretiminde ruhsatlı olmamalarına karşın mantarlara karşı cyazofamid, dimetomorf + mancozeb, metalaxyl+ mancozeb gibi aktif maddeleri içeren ilaçların; böceklere karşı acetamiprid ve imidacloprid gibi aktif maddeleri içeren ilaçların kullanıldığı bilinmektedir. Acetamiprid ve imidacloprid domateste beyazsinek, biber, elma ve pamukta yaprak biti için tavsiyeli olarak kullanılmaktadır. Ruhsatlı olmamalarına karşın İspanakta trips, empoasca, çekirge gibi zararlılar görüldüğünde üreticiye ağırlıklı olarak acetamiprid önerilmektedir. İmidacloprid ise tohumla karıştırılarak ya da damla sulamayla birlikte verilmektedir. Bağda mildiyöye karşı ruhsatlı olan cyazofamid ile sebzelerde mildiyöye karşı ruhsatlı di-

metomorf + mancozeb, metalaxyl+ mancozeb gibi aktif maddeleri içeren ilaçlar ıspanakta mantara karşı tavsiyesi olmamasına rağmen kullanılmaktadır.

Verilen örnekler ülkemizde ıspanakta tavsiye dışı ilaç uygulamalarının olduğunu göstermektedir. Bu durum, Bakanlığın sadece ıspanakta değil, tüm ürünlerde tavsiye dışı uygulamaların önüne geçecek tedbirleri acil olarak alması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Ürününün iyi tarım tekniğine göre üretilmediğini gösteren tavsiye dışı uygulamalarda, ürünün gıda güvenliği açısından riskli olup olmadığına bakılamaz, tespit edilen etkili maddeler içerisinde bulunan değerler yardımıyla kısa süreli risk analizi yapılmasının gerekliliği ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, ıspanağa bağlı akut zehirlenme vakaları ıspanağa karışmış yabancı otlardan kaynaklanabileceği gibi, tüketici sofrasına ulaşan pestisitlerden ya da sulama suyuna karışmış hastalık etmenleri ve gübreleme gibi diğer nedenlerden de ileri gelebilir. Bu nedenle zehirlenme belirtileri ve muhtemel nedenleri detaylı olarak incelenmeden, risk analizleri yapılmadan (gübre, pestisit kalıntı analizleri, toksikolojik değerlendirmeleri vs), acele olarak sadece yabancı ot karışması gibi tek yönlü açıklamalar, kamuoyunu sağlıklı bilgilendirmediği gibi şüpheler ve endişeleri artırmaktadır. Bakanlığın güvenilirliğine olumsuz etkide bulunabilecektir.

Diğer taraftan, tarım ilaçlarının, daha uzun süreli olarak akut etki göstermeyecek biçimde kronik zehirlenmelere, bu bağlamda fizyolojik sorunlara ve hatta ölümlere yol açtığı gerçeğinin de unutulmaması gerekmektedir.

Bu bağlamda, merkezi otoritenin ve yerel yönetimlerin birlikte görev alacağı, teknik ve idari yönden yenilenmiş, çağdaş standartları içerir uygulama ve denetleme mekanizmalarına sahip bir bitki koruma ve halk sağlığı politikasına ihtiyaç vardır. Bu temel politikanın altında, kimyasal kullanımının azaltıldığı, biyolojik ve fiziksel mücadele yollarının etkinleştirildiği bir tarımsal üretim anlayışının yaşama geçirilmesinde ve kararlılıkla uygulanmasında zorunluluk bulunmaktadır.

Somut olayda gözlemlendiği üzere, öncelikle gıda güvenliği konusunda şeffaf olunması, ruhsatlı pestisit uygulamasının zorunlu olduğu durumlar için doz önerilerinin gözden geçirilmesi, ruhsatı bulunmayan hastalık ve zararlılar için Avrupa Birliği'nin en çok kalıntı limiti değerlerinin referans alınması yararlı olacaktır. Akut ve kronik zehirlenmelerin önüne geçmek ve halk sağlığını korumak amacıyla, her düzeyde alınacak önlemlerle, zirai mücadele ilaçlarının tüketici sofrasına ulaşmasının mutlaka engellenmesi gerekmektedir.

Kaynaklar;

- FAOStat
- TÜİK

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

Türkiye Ziraat Mühendisliği IX. TEKNİK KONGRESİ

PROGRAM

13 Ocak 2020 PAZARTESİ

09:00 -10:00 KAYIT
10:00 -11:30 AÇILIŞ KONUŞMALARİ
11:30 -12:30 ÖDÜL TÖRENİ
- Meslekte 50.Yılım Dolduranların Ödülleri
- Meslekte 35.Yılım Dolduranların Ödülleri
- Ziraat Mühendisleri Odası Bilim, Hizmet ve Teşvik Ödülleri
- Özel Ödül
- Basın Ödülleri

13:30-15:00 I. OTURUM: TARIMDA KÜRESEL GELİŞMELER VE YANSIMALARI
15:20-16:30 II. OTURUM: TARIMDA DOĞAL KAYNAKLAR VE ÇEVRE-I
16:50-18:00 III. OTURUM: TARIMDA DOĞAL KAYNAKLAR VE ÇEVRE-II

14 OCAK 2020 SALI

09:30-11:00 IV. OTURUM: TARIM TEKNOLOJİLERİNDE YENİ GELİŞMELER-I
11:30 -12:40 V. OTURUM: TARIM TEKNOLOJİLERİNDE YENİ GELİŞMELER-II
13:20-14:50 VI. OTURUM: TARLA BİTKİLERİ ÜRETİMİ-I
15:00-16:30 VII. OTURUM: TARLA BİTKİLERİ ÜRETİMİ-II
16:50-18:20 VIII. OTURUM: BAĞÇE BİTKİLERİ ÜRETİMİ-I

15 OCAK 2020 ÇARŞAMBA

09:30 -10:40 IX. OTURUM: BAĞÇE BİTKİLERİ ÜRETİMİ-II
11:00-12:50 X. OTURUM: BİTKİ KORUMA
13:30-14:50 XI. OTURUM: HAYVANSAL ÜRETİM-I
15:00-16:30 XII. OTURUM: HAYVANSAL ÜRETİM-II

19:00 ZMO TÜRK SANAT MÜZİĞİ KOROSU KONSERİ

16.OCAK.2020 PERŞEMBE

09:30-10:40 XIII. OTURUM: SU ÜRÜNLERİ
11:00-12:30 XIV. OTURUM: TARIMSAL GİRDİLER-I
13:30 -14:50 XV. OTURUM: TARIMSAL GİRDİLER-II
15:00-16:50 XVI. OTURUM: TÜRKİYE'DE GIDA ENDÜSTRİSİ ve GIDA KONTROLÜ
17:00-18:00 PANEL I: TARIMSAL ÜRETİM PLANLAMASI

17 Ocak 2020 CUMA

09:30 -11:00 XVII. OTURUM: TARIMSAL ÖĞRETİM, ARAŞTIRMA, DANIŞMANLIK ve YAYIM HİZMETLERİ
11:20-12:50 XVIII. OTURUM: TARIMDA KIRSAL KALKINMA, ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMESİ ve İŞGÜCÜ
13:30-15:30 XIX. OTURUM: TARIMSAL PAZARLAMA YAPISI, FINANSMAN ve RİSK YÖNETİMİ
15:50-18:00 PANEL II: DÜNYADA ve TÜRKİYE'DE TARIMSAL ÖĞRETİM ve ZİRAAT MÜHENDİSLİĞİ

18:00-18:30 DEĞERLENDİRME VE KAPANIŞ

19:00 MAKARNA-ŞARAP ETKİNLİĞİ/ ZMO LOKALİ

TARIM HAFTASI 2020

13-17 Ocak 2020

Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi
Kennedy Caddesi No.4 Kavaklıdere-Çankaya/Ankara

